Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

ФІНАЛЬНИЙ ЗВІТ

ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ГЕНДЕРНОГО МОНІТОРИНГУ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

В УКРАЇНІ

2020

ЗМІСТ

	ВСТУП	4
1.	ЗАКОНОДАВСТВО	6
	1.1. Законодавство, що регулює виборчий процес на місцевих виборах	6
	1.2. Основні положення Виборчого кодексу, що регулюють виборчий процес на місцевих виборах	6
	1.3. Правове регулювання протидії дискримінації, сексизму та кібербулінгу	8
2.	ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ	10
	2.1. Представництво жінок у центральних керівних органах політичних партій	10
	2.2. Представництво жінок у керівних органах осередків політичних партій	11
	2.3. Зміни ґендерного співвідношення в складі керівних органів політичних партій	15
	2.4. Ставлення до розподілу керівних посад у партійних осередках	16
3.	ВИБОРЧА ЗАСТАВА	17
4.	ВИСУВАННЯ КАНДИДАТІВ І ҐЕНДЕРНИЙ БАЛАНС СЕРЕД КАНДИДАТІВ	22
	4.1. Вплив жінок на висування кандидатур політичними партіями	23
	4.2. Ставлення до ґендерної квоти	24
	4.3. Ґендерний баланс у списках до обласних рад і міських рад великих міст	25
	4.4. Порушення квоти, вибуття й заміна кандидатів до виборів	27
	4.5. Паралельне балотування	35
	4.6. Висування кандидатів і ґендерний баланс серед кандидатів у місцеві ради громад до 10 тисяч виборців	36
	4.7. Ґендерний баланс серед кандидатів у голови громад	37
5.	ВИБОРЧА КАМПАНІЯ	38
	5.1. Залучення жінок до роботи виборчих штабів і підтримка кандидаток	38

	5.2. Виборче насильство, сексизм та кібербулінг	43
	5.3. Фінансування виборчих кампаній на виборах міських голів	46
6.	РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ	48
	6.1. Результати виборів до обласних рад і міських рад великих міст	48
	6.2. Обрання жінок із єдиних списків і територіальних виборчих округів	49
	6.3. Повторне обрання	57
	6.4. Відмови від мандатів	57
	6.5. Результати виборів до рад у громадах до 10 тисяч виборців	60
	6.6. Результати виборів у голови громад	61
	6.7. Вплив децентралізації на представництво жінок у малих громадах	62
7.	УЧАСТЬ ЖІНОК У РОБОТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ Й РОЗПОДІЛ КЕРІВНИХ ПОСАД ПІСЛЯ ВИБОРІВ	65
	ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	74

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

ВСТУП

Український Жіночий Фонд у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) здійснив ґендерний моніторинг місцевих виборів, що відбулися 25 жовтня 2020 року.

Метою моніторингу був комплексний ґендерний аналіз виборчого процесу задля виявлення можливостей і перешкод для участі жінок у виборах та їхнього обрання до місцевих рад і на посади голів громад, а також участі в розподілі керівних посад після виборів.

Моніторинг передбачав аналіз законодавства, складу центральних керівних органів й обласних організацій політичних партій, представництва жінок серед кандидатів у списках політичних партій до обласних рад, серед кандидатів у голови громад та депутати міських рад великих міст, а також вибірки з 10 міст до 10 тисяч виборців, інтерв'ю з кандидатками й обраними депутатками, жінками і чоловіками — представниками політичних партій.

Аналіз досвіду кандидаток у виборчому процесі відбувався в три етапи: на початковому етапі виборчої кампанії, її завершальному етапі та після обрання й визначення результатів виборів. Загалом було опитано 200 кандидаток, які мешкають у 10 областях: Вінницькій, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Львівській, Одеській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій та Чернівецькій — і балотувалися в обласні ради, міські ради міст — обласних центрів та громади до 10 тисяч виборців, а також на посади міських голів від широкого спектра політичних партій і як самовисуванки. З-поміж опитаних кандидаток 83 були членкинями партій і 117 — не були членкинями партій, 176 балотувалися від політичних партій, 24 — як самовисуванки.

Проаналізовано представництво жінок загалом у списках політичних партій, серед лідерів списків, лідерів територіальних списків і перших трійок територіальних списків. Також проаналізовано повторне балотування й обрання депутатів, паралельне балотування, вплив «відкритих списків», вибуття кандидатів та обраних депутатів, досвід кандидаток під час виборчої кампанії, представництво жінок на керівних посадах після виборів.

Проміжні результати ґендерного моніторингу місцевих виборів було представлено в березні-квітні 2021 року на 8 міжрегіональних круглих столах у Житомирі, Запоріжжі, Львові, Одесі, Харкові, Херсоні, Хмельницькому та Чернівцях. Під час заходів 330 кандидаток, депутаток, голів громад, представниць і представників місцевих органів влади й громадських організацій узяли участь у напрацюванні рекомендацій за підсумками місцевих виборів та ґендерного моніторингу.

Український Жіночий Фонд звертає особливу увагу на фактичні можливості для рівної участі жінок і чоловіків у місцевих виборах. Ключовою в досягненні збалансованого представництва жінок у виборчому процесі й політиці є роль партій. Ґендерний моніторинг стане основою для діалогу з політичними партіями щодо позитивних дій для досягнення ґендерної рівності.

Жінки, які становлять 54% населення України, недостатньо представлені в органах місцевого

самоврядування й мають обмежений вплив на ухвалення важливих для громад рішень.

Ґендерна рівність у політиці залишається сподіванням громадськості. За результатами загальнонаціонального опитування, проведеного НДІ в грудні 2020 року, 64% громадян прагнуть більш збалансованого представництва жінок і чоловіків у політиці[1]. У грудні 2019 року, коли під час аналогічного дослідження було поставлено запитання про причини, чому менше жінок потрапляє до органів влади, 67% опитаних зазначили, що політичні партії більш схильні висувати чоловіків, аніж жінок[2].

1 Можливості та перешкоди на шляху демократичного переходу України. Загальнонаціональне телефонне опитування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.ndi.org/sites/default/files/December_2020%20public%20UKR%20fin%20%281%29.pdf

2 Можливості та перешкоди на шляху демократичного переходу України. Загальнонаціональне опитування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI_December%202019%20survey_Public%20UKR%20fin.pdf

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

1. ЗАКОНОДАВСТВО

1.1 Законодавство, що регулює виборчий процес на місцевих виборах

11 липня 2019 року ВР України VIII скликання ухвалила Виборчий кодекс, який президент повернув до парламенту з пропозиціями для повторного розгляду. За результатами опрацювання зауважень і пропозицій президента 19 грудня 2019 року ВР України IX скликання вдруге ухвалила Виборчий кодекс, котрий набрав чинності 1 січня 2020 року.

Упродовж 2020 року до Виборчого кодексу вносили численні зміни. Найбільш системні й ґрунтовні зміни до Виборчого кодексу ВР України внесла Законом України від 16 липня 2020 року № 805-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення виборчого законодавства». Коригування й новели стосувалися більшості статей Виборчого кодексу щодо загальної частини, виборів президента, виборів народних депутатів, місцевих виборів тощо.

Ухвалені парламентом зміни щодо місцевих виборів стосувалися територіальної організації виборів, запровадження пропорційної системи виборів у громадах із кількістю виборців 10 тисяч і більше, висування кандидатів, ґендерної квоти, зменшення виборчої застави та водночас запровадження застави на виборах у малих громадах, установлення обмежень для одночасного балотування на місцевих виборах, системи виборчих комісій на місцевих виборах, їх формування, утворення й повноважень, заповнення виборчих документів, підрахунку голосів та інших положень законодавства.

1.2 Основні положення Виборчого кодексу, що регулюють виборчий процес на місцевих виборах

Виборчим кодексом з урахуванням змін, внесених Законом України від 16 липня 2020 року № 805-IX, порівняно з його первинною редакцією і попередніми місцевими виборами 2015 року було визначено інший кількісний склад місцевих рад до 100 тисяч виборців, що великою мірою пов'язано з укрупненням громад та змінами в адміністративно-територіальному устрої. Так, у громадах до 10 тисяч виборців встановлено чисельний склад ради 22 депутати, від 10 до 30 тисяч виборців — 26 депутатів, від 30 до 50 тисяч виборців — 34 депутати, від 50 до 100 тисяч виборців — 38 депутатів. У радах із кількістю виборців понад 100 тисяч кількість мандатів не змінилася й становить від 42 до 120 депутатів.

Відповідно до чинної редакції Виборчого кодексу **вибори депутатів сільських, селищних і міських рад територіальних громад із кількістю до 10 тисяч виборців проводять за мажоритарною системою відносної більшості** в багатомандатних виборчих округах, на які поділяється територія громади. Кількість таких округів визначають відповідні територіальні виборчі комісії шляхом ділення кількісного складу відповідної ради на три з відхиленням не більше ніж один округ. У кожному такому окрузі може бути обрано не менше ніж два й не більше ніж чотири депутати, кандидатури яких можуть висувати політичні партії з-поміж своїх членів або безпартійних громадян, а також виборці шляхом самовисування.

Обов'язковою вимогою є дотримання організаціями партій під час висування кандидатів представництва не менше ніж 30% осіб однієї статі від загальної кількості таких кандидатів до відповідної ради.

Новелою Виборчого кодексу є необхідність сплати партією за кожного висунутого кандидата, а також кандидатом у депутати, який висунутий шляхом самовисування, грошової застави — 20% мінімальної місячної заробітної плати, установленої на день початку виборчого процесу, яку повертають лише в разі обрання.

Вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, районних у місті рад, а також депутатів міських, сільських, селищних рад територіальних **громад із кількістю виборців 10 тисяч і більше проводять за пропорційною системою за відкритими виборчими списками** кандидатів у депутати від місцевих організацій політичних партій. Право на участь у розподілі депутатських мандатів набувають організації партій, яких за результатами виборів підтримали 5% і більше виборців від голосів, поданих за всі організації партій на таких виборах.

Для організації і проведення виборів за пропорційною системою територію Автономної Республіки Крим, області, району, міста, району в місті, села, селища або територіальної громади поділяють на територіальні виборчі округи шляхом ділення кількісного складу відповідної ради на 10 із відхиленням не більше ніж два округи.

Для участі у відповідних виборах організація партії на зборах чи конференції висуває і затверджує кандидатів з-поміж своїх членів або безпартійних громадян у вигляді єдиного виборчого списку в кількості, що не перевищує кількісного складу депутатів відповідної ради. Водночас усіх кандидатів, внесених до єдиного виборчого списку, крім першого кандидата, розподіляють за територіальними виборчими округами й можуть внести лише до одного територіального списку, який має становити не менше ніж 5 і не більше ніж 12 осіб.

Відповідно до вимог законодавства **під час формування єдиного й територіальних виборчих списків організація партії повинна забезпечити присутність у кожній п'ятірці (місцях із першого по п'яте, із шостого по десяте й так далі) кожного виборчого списку не менше ніж два кандидати-чоловіки або кандидатки-жінки.** Якщо ж кількість кандидатів у таких списках не є кратною п'яти, до останніх у списку кандидатів (від 1 до 4) застосовують вимогу щодо почергового внесення кандидатів різної статі.

Водночас Виборчий кодекс установлює, що **черговість розміщення кандидатів, визначена на зборах чи конференції організації партії під час їх висування, може бути змінено лише за результатами виборів, якщо відповідного кандидата підтримає 25% і більше виборців від обсягу виборчої квоти.**

Обов'язковою вимогою законодавства для реєстрації кандидатів у депутати є сплата організацією партії грошової застави — чотири мінімальних місячних заробітних плати, установлених на день початку виборчого процесу, на кожні 90 тисяч виборців відповідного єдиного територіального виборчого округу.

Вибори сільських, селищних і міських голів міст із кількістю виборців до 75 тисяч осіб відповідно до змін, внесених до Виборчого кодексу Законом України від 16 липня 2020 року № 805-IX, проводять за мажоритарною виборчою системою відносної більшості, а міських голів міст, які налічують 75 тисяч і більше виборців, — за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості. Висувати кандидатури на посади таких голів можуть як політичні партії, так і громадяни шляхом самовисування.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Обов'язковою вимогою для участі у виборах сільського, селищного й міського голови міста з кількістю виборців до 75 тисяч осіб є сплата грошової застави — мінімальна місячна заробітна плата на день початку виборчого процесу, а міського голови міста з кількістю виборців 75 тисяч і більше — чотири мінімальних місячних заробітних плати на кожні 90 тисяч виборців відповідного єдиного територіального виборчого округу.

Виборчим кодексом України передбачено **можливість одночасного висування кандидатів у депутати й кандидатів на посаду сільського, селищного та міського голови** з урахуванням окремих обмежень, зокрема особа може бути висунута кандидатом у депутати в багатомандатному виборчому окрузі не більше ніж до двох рівнів місцевих рад.

1.3 Правове регулювання протидії дискримінації, сексизму та кібербулінгу

Принцип рівності й заборона дискримінації за будь-якими ознаками є конституційною нормою, яка поширюється на всі суспільні відносини і є однією з основ усього законодавства України, зокрема й виборчого.

Виборчий кодекс України, зокрема частина четверта статті 47, визначає, що виборчі комісії, засоби масової інформації та інформаційні агентства, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи, об'єднання громадян й інші особи під час поширення інформації про вибори, яка не є передвиборчою агітацією, зобов'язані дотримуватися об'єктивності, неупередженості, збалансованості, правдивості, повноти та точності інформації, уникати дискримінації і сексизму.

Попри те, що частиною четвертою статті 47 Виборчого кодексу передбачено вимоги щодо недискримінації лише під час поширення інформації про вибори, яка не є передвиборчою агітацією, вимога щодо дотримання права рівності й недискримінації за будь-якими ознаками є загальною нормою і стосується всіх аспектів різних суспільних відносин, зокрема й виборчого процесу.

Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 6 вересня 2012 року № 5207-VI визначає основні напрями державної політики у сфері запобігання й протидії дискримінації, зокрема недопущення дискримінації, застосування позитивних дій, створення умов для своєчасного виявлення фактів дискримінації і ефективний захист осіб та/або груп осіб, які постраждали від дискримінації.

Зазначений закон визначає поняття прямої і непрямої дискримінації, утиску тощо, а також передбачає норми, згідно з якими постраждала внаслідок дискримінації особа має право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди відповідно до Цивільного кодексу України й інших законів, а винні в дискримінації особи несуть цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Статтею 161 Кримінального кодексу України за пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками статі та іншими ознаками передбачено відповідальність — від штрафу до обмеження або позбавлення волі.

Ужите в частині восьмій статті 47 Виборчого кодексу поняття «сексизм» є новелою законодавства й на сьогодні не має чіткого правового визначення, що приводить до його неоднозначного розуміння та складності правозастосування. Парламент розглядає низку законопроєктів, які передбачають унормування цього поняття й встановлення законодавчих обмежень виявів сексизму.

Тож попри вжитий у статті 47 Виборчого кодексу України **термін «сексизм» ще немає чіткого правового визначення цього поняття й правової відповідальності за такі дії.**

Ще однією законодавчою прогалиною є питання кібербулінгу щодо дорослих осіб і відсутності ефективного механізму реагування держави на такі випадки.

Важливо зазначити, що 18 грудня 2018 року парламент ухвалив зміни до Закону України «Про освіту», де визначено булінг, зокрема з використанням електронних комунікацій, який вчиняють щодо малолітньої чи неповнолітньої особи та/або така особа вчиняє щодо інших учасників освітнього процесу. Водночас було внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, де встановлено відповідальність за вчинення булінгу щодо таких осіб. Однак **правового визначення кібербулінгу щодо дорослих осіб у законодавстві немає.**

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

2. ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ

Політичні партії висувають кандидатів на посади голів громад, формують виборчі списки до місцевих рад, надають організаційну, методичну й фінансову підтримку кандидатам — тож їхня роль у залученні жінок і чоловіків до політики є ключовою. За інформацією, отриманою під час глибинних інтерв'ю і зустрічей із представниками політичних партій, кандидатками й депутатками під час ґендерного моніторингу як парламентських виборів 2019 року, так і місцевих виборів 2020 року, місцеві осередки мають значний вплив на висування кандидатур.

Для аналізу ґендерного балансу в керівних органах політичних партій було відібрано 10 політичних партій. Критеріями для відбору стали представництво партій у ВР України, представництво в обласних і міських радах міст — обласних центрів та рейтинги партій, оприлюднені за результатами опитувань Соціологічної групи «Рейтинг» і Центру SOCIS.

Для ґендерного моніторингу обрано такі партії: «Батьківщина», «Голос», «Довіряй ділам», «Європейська Солідарність», «За майбутнє», «Опозиційна платформа — За життя», «Опозиційний блок», «Самопоміч», «Свобода» та «Слуга народу». Для врахування регіональних особливостей електоральної підтримки було визначено 3 найбільші фракції партій в обласних радах і міських радах обласних центрів, а також партійну належність мерів обласних центрів. За результатами аналізу для ґендерного моніторингу обрано партії «Об'єднання «Самопоміч» та «Опозиційний блок».

Аналіз сайтів досліджуваних політичних партій показав, що на їхніх публічних ресурсах інформація про керівний склад центральних органів і місцевих осередків у багатьох випадках неповна й відрізняється від інформації, яка міститься в державних реєстрах. Зокрема, на офіційних сайтах партій часто взагалі немає інформації про осіб, котрі належать до керівного складу органів управління, зазначено лише керівників чи контактних осіб, які не є керівниками таких осередків, або ж міститься інформація, що не відповідає реєстраційним даним тощо.

Зважаючи на це й задля однакового підходу до всіх досліджуваних політичних партій, комплексний аналіз ґендерного співвідношення в керівному складі центральних, обласних та міських в обласних центрах організацій було проведено на основі офіційної інформації, отриманої з Єдиного державного реєстру громадських формувань щодо центральних керівних органів партій, а також відповідей на запити міжрегіональних управлінь юстиції щодо всіх обласних, міських в обласних центрах і Києві осередків таких партій.

Щодо членства в партіях, за результатами глибинних інтерв'ю, партійні осередки здебільшого не аналізують ґендерного складу партійних кадрів. На думку респондентів, у тих осередках, які очолюють жінки, — а така картина спостерігається найчастіше в невеликих містах — жінок-членкинь зазвичай більше, може бути понад 50%.

2.1 Представництво жінок у центральних керівних органах політичних партій

Загалом **до складу центральних керівних органів досліджуваних партій належать 199 осіб — 162 чоловіків (81,4%) й 37 жінок (18,6%).** Керівниками трьох партій, зокрема «Батьківщини», «Голосу» та «Самопомочі», є жінки. Решту партій очолюють чоловіки.

Найбільше залучення жінок до складу центральних керівних органів продемонстрували партії «Європейська Солідарність» (17 чоловіків і 9 жінок (65,4 та 34,6% відповідно)), «Довіряй ділам» (4 чоловіки й 2 жінки (66,7 та 33,3% відповідно)) й «Голос» (5 чоловіків і 2 жінки (71,4 та 28,6% відповідно)). До керівного складу політичної партії «Слуга народу» належать 7 чоловіків (77,8%) та 2 жінки (22,2%).

У чотирьох партіях жінки представлені в керівному складі на рівні від 18,2 до 12,5%, зокрема в «Об'єднанні «Самопоміч» — 18,2%, «Батьківщині» — 17,3%, «Опозиційній платформі — За життя» — 16,4% та «Опозиційному блоці» — 12,5% жінок.

Найменше жінки представлені в керівних органах партії «Свобода», у якої серед 19 осіб керівного складу є лише одна жінка, що становить 5,3%, а також у партії «За майбутнє», де в складі центрального керівного органу партії із 6 осіб немає жодної жінки.

2.2 Представництво жінок у керівних органах осередків політичних партій

До складу керівних органів обласних, міських в обласних центрах (крім Донецька й Луганська) та Києві осередків досліджуваних політичних партій станом на листопад 2020 року належало 2077 осіб — 1563 чоловіки (75,3%) й 514 жінок (24,7%). Імовірно, кількість осіб, які належать до керівного складу осередків, може бути більшою, оскільки в окремих випадках органи влади надали інформацію лише про керівників організацій без інформації про повний склад таких керівних органів. Крім того, значна частка досліджуваних партій не має зареєстрованих міських осередків в обласних центрах, а в окремих випадках — і в областях. Аналіз базується на офіційній інформації, наданій на запит міжрегіональними управліннями Міністерства юстиції України.

Загалом із 368 організацій політичних партій керівниками 294 осередків є чоловіки (79,9%) й 74 — жінки (20,1%). Найбільше жінок серед голів осередків партій «Довіряй ділам» (50%), «Голос» (40%), «Опозиційний блок» (29,3%) й «Самопоміч» (22,2%), найменше — у партій «Опозиційна платформа — За життя» (5%), «За майбутнє» (10,3%) та «Свобода» (10,9%). В інших партій кількість жінок, які очолюють обласні й міські осередки, становить 15–20%.

Аналіз загального складу керівних органів обласних і міських організацій партій засвідчує, що жінки представлені на рівні від 16,4 до 48,6%. Найбільший відсоток жінок — у складі керівних органів місцевих осередків партій «Довіряй ділам» (48,6%), «Голос» (36,3%) й «Опозиційний блок» (31,7%). У п'яти партій цей показник у межах 20–27%, зокрема в «Батьківщини» — 27,2%, «За майбутнє» — 27,1%, «Європейської Солідарності» — 24,4%, «Самопомочі» — 22,3% та «Опозиційної платформи — За життя» — 20,3%. У партій «Свобода» й «Слуга народу» порівняно найменший відсоток жінок належить до керівних органів місцевих осередків (16,4 та 18,2% відповідно).

Загалом до складу керівних органів обласних осередків досліджуваних політичних партій належать 1377 осіб, з яких 1050 чоловіків (76,3%) й 327 жінок (23,7%), а головами є 187 чоловіків і 45 жінок (80,6 та 19,4% відповідно).

До складу всіх міських в обласних центрах, крім Донецька й Луганська, а також міських у Києві осередків політичних партій належать 700 осіб керівного складу, з яких 513 чоловіків (73,3%) та 187 жінок (26,7%). Головами 136 таких зареєстрованих осередків є 107 чоловіків (78,7%) й 29 жінок (21,3%).

Загалом жінки відносно більше представлені в керівних органах партій на рівні міських осередків, менше — на рівні обласних осередків і ще менше — на центральному рівні.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

У половини з досліджуваних партій відсоток жінок в обласних і міських осередках зростає порівняно із центральним керівним органом. Зокрема, до складу центрального керівного органу партії «Голос» належить 28,6% жінок, до обласних — 35,4%, а до міських — 40%. У партії «Батьківщина» зазначене співвідношення становить 17,3% в центральному органі, 24,9% — в обласних, 30,3% — у міських. Така сама тенденція в політичних партій «Самопоміч» (18,2, 21,7 та 23,5% відповідно), «Опозиційна платформа — За життя» (16,4, 17,8 та 25,5% відповідно) й «Свобода» (5,3, 15,9 та 17,2% відповідно).

У трьох політичних партій зафіксовано зростання кількості жінок у керівних органах обласних організацій порівняно із центральним, але зменшення в міських щодо обласних. Так, до складу центрального керівного органу політичної партії «За майбутнє» не належить жодної жінки, а в обласних організаціях частка жінок уже становить 28%, однак у міських осередках зафіксовано певне зменшення цієї кількості (21,4%). Подібну тенденцію виявлено в партії «Опозиційний блок», де ґендерне співвідношення в складі керівних органів центральних, обласних і міських організацій становить 12,5, 32,4 та 30,6% відповідно, а також у партії «Довіряй ділам» із показниками 33,3, 50 та 42,9% відповідно.

У політичній партії «Слуга народу» зафіксовано тенденцію, де до складу керівних органів обласних організацій належать 16% жінок, що є меншим порівняно із центральним (22,2%), однак відсоток жінок у складі керівних органів міських організацій становить 33,3%.

У політичній партії «Європейська Солідарність» спостерігається зменшення співвідношення чоловіків і жінок у складі керівних органів обласних та міських організацій порівняно із центральним. Зокрема в центральному керівному органі партії відсоток жінок становить 34,6%, в обласних організаціях — 23%, а в міських — 26,8%.

Щодо регіональних особливостей, то найменше жінки представлені в керівному складі обласних осередків досліджуваних партій у Львівській області (19% жінок), Запорізькій, Хмельницькій та Чернівецькій (по 18%) і Закарпатській областях (14%). Відносно більше жінки представлені в керівному складі обласних осередків Сумської (30%), Миколаївської (34%) та Харківської (40%) областей.

У Кіровоградській і Черкаській областях жоден з обласних осередків досліджуваних партій не очолює жінка. У Київській, Львівській, Миколаївській, Сумській, Тернопільській, Херсонській, Чернівецькій та Чернігівській областях жінка очолює один з обласних осередків. У Вінницькій, Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Івано-Франківській, Луганській, Одеській, Рівненській і Хмельницькій областях жінки очолюють по 2 осередки. У Донецькій та Харківській областях жінки очолюють по 3 осередки й лише у Волинській, Закарпатській та Полтавській — по 4.

Найменше жінки представлені в керівному складі міських осередків досліджуваних партій у Сумах (18%), Ужгороді (15%), Вінниці (14%), Тернополі (12%) та Одесі (10%). Відносно більше жінки представлені в керівному складі міських осередків Хмельницького (30%), Луцька (31%), Львова (33%) й Рівного (35%). Добре представлені жінки в керівному складі міських осередків Миколаєва (42%), Чернігова (44%) та Житомира (56%).

У Вінниці, Запоріжжі, Івано-Франківську, Одесі й Ужгороді жоден із міських осередків досліджуваних партій не очолює жінка. У Дніпрі, Кропивницькому, Луцьку, Львові, Миколаєві, Сумах, Харкові, Хмельницькому та Чернівцях жінка очолює 1 із міських осередків. У Києві, Рівному, Херсоні, Черкасах і Чернігові жінки очолюють по 3 осередки й лише в Житомирі — 4.

Гендерний баланс керівних органів обласних та міських* організацій партій

ВСЬОГО

Загальна кількість

1563 особи

Голови

294 особи

В ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЯХ

	Загальна кількість		Голови	
Довіряй ділам	51%	49%	50%	50%
	37	35	12	12
Голос	64%	36%	60%	40%
	51	29	15	10
Опозиційний блок	68%	32%	71%	29%
	82	38	29	12
Батьківщина	73%	27%	85%	15%
	405	151	39	7
За майбутнє	73%	27%	90%	10%
	70	26	26	3
Європейська солідарність	76%	24%	80%	20%
	229	74	37	9
Самопоміч	78%	22%	78%	22%
	171	49	35	10
Опозиційна платформа - За життя	80%	20%	95%	5%
	126	32	38	2
Слуга народу	82%	18%	85%	15%
	112	25	22	4
Свобода	84%	16%	89%	11%
	280	55	41	5

Дані станом на 25.02.2021

*м. Київ та міста обласні центри, крім Донецька та Луганська

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Гендерний баланс керівних органів обласних та міських* організацій партій

Дані станом на 25.02.2021

*м. Київ та міста обласні центри, крім Донецька та Луганська

ПАРТІЇ	Центральні керівні органи					Керівні органи в обласних організаціях					Керівні органи в міських* організаціях				
	Всього					Всього					Всього				
Батьківщина	52	43	82,7%	9	17,3%	325	244	75,1%	81	24,9%	231	161	69,7%	70	30,3%
Голос	7	5	71,4%	2	28,6%	65	42	64,6%	23	35,4%	15	9	60,0%	6	40,0%
За майбутнє	6	6	100,0%	0	0,0%	82	59	72,0%	23	28,0%	14	11	78,6%	3	21,4%
Європейська солідарність	26	17	65,4%	9	34,6%	191	147	77,0%	44	23,0%	112	82	73,2%	30	26,8%
Опозиційний блок	8	7	87,5%	1	12,5%	71	48	67,6%	23	32,4%	49	34	69,4%	15	30,6%
Опозиційна платформа - За життя	55	46	83,6%	9	16,4%	107	88	82,2%	19	17,8%	51	38	74,5%	13	25,5%
Довіряй ділам	6	4	66,7%	2	33,3%	58	29	50,0%	29	50,0%	14	8	57,1%	6	42,9%
Самопоміч	11	9	81,8%	2	18,2%	152	119	78,3%	33	21,7%	68	52	76,5%	16	23,5%
Свобода	19	18	94,7%	1	5,3%	207	174	84,1%	33	15,9%	128	106	82,8%	22	17,2%
Слуга народу	9	7	77,8%	2	22,2%	119	100	84,0%	19	16,0%	18	12	66,7%	6	33,3%
Всього	199	162	81,4%	37	18,6%	1377	1050	76,3%	327	23,7%	700	513	73,3%	187	26,7%

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД

НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

2.3 Зміни ґендерного співвідношення в складі керівних органів політичних партій

Дослідження, яке провів Український Жіночий Фонд наприкінці 2019-го — на початку 2020 року, дає змогу зробити порівняльний аналіз щодо зміни ґендерного співвідношення в складі центральних керівних органів і керівних органів обласних організацій 7 політичних партій, які потрапили до вибірки, зокрема парламентських партій «Батьківщина», «Голос», «Європейська Солідарність», «Опозиційна платформа — За життя» та «Слуга народу», а також позапарламентських «Опозиційний блок» і «Самопоміч».

Загалом **аналіз складу центральних керівних органів політичних партій показує здебільшого незначні зміни.** В окремих партіях частка жінок незначно зросла, зокрема в «Батьківщини» з 15,8% жінок у 2019 році до 17,3% наприкінці 2020 року, «Слуги народу» з 20% у 2019 році до 22,2% наприкінці 2020 року. У партії «Голос» відсоток жінок на кінець 2020 року зменшився порівняно з 2019 роком із 33,3 до 28,6%. Така ж тенденція зменшення й у партії «Європейська Солідарність» — з 38,5% у 2019 році до 34,6% наприкінці 2020 року. В інших партіях суттєвих змін не відбулося.

Значні зміни відбулися в складі керівних органів обласних організацій політичних партій. Так, порівняно з 2019 роком станом на кінець 2020 року значно зросла частка жінок у політичній партії «Голос» — з 17,7 до 35,4%, у «Європейській Солідарності» — із 16,7 до 23% та «Опозиційному блоці» — з 27,4 до 32,4%. Водночас зменшення відбулося в політичній партії «Батьківщина» — з 26,6% у 2019 році до 24,9% у 2020 році, «Опозиційній платформі — За життя» — з 20,9 до 17,8% та «Самопомочі» — з 27,2 до 21,7% відповідно.

Водночас суттєво змінилося ґендерне співвідношення в політичній партії «Слуга народу» — з 45,2% жінок у 2019 році до 16% наприкінці 2020 року, однак у цьому випадку таке порівняння є не зовсім коректним, оскільки 2019 року ті самі особи належали до складу керівних органів різних обласних осередків.

Окремі респондентки глибинних інтерв'ю зауважували, що під час місцевих виборів чоловіки — очільники місцевих осередків відмовлялися від керівної посади на користь жінки-заступниці чи активістки, якщо вважали проєкт невигідним — у разі суттєвого зниження рейтингу партії, скорочення фінансування, пропозиції перейти до іншої «більш рейтингової» партії.

За тиждень після того, як я вступила до партії, керівник запропонував: хочеш — обійми цю посаду, я вирішив піти. Коли я спитала чому, відповів — мало грошей, а без них вибори не виграти… Він не хотів витрачати на це свій час.

Представниця обласного осередку партії

Окремі респондентки й учасниці круглих столів зауважували позитивні зміни в тому, що жінки претендують на керівні посади в осередках партій.

Я претендувала на посаду голови обласного осередку партії, моїм опонентом був чоловік. У партії мою участь у цій боротьбі сприймали позитивно. Зрештою, обрали не мене — але не тому, що я жінка. На мою думку, мені забракло видимості, досвіду, ресурсів. Хоча не обійшлося й без стереотипних питань до мене як кандидатки — під час онлайн-дебатів мене запитували, як я встигаю робити всі домашні справи. То я відповідала, що встигаю і вареники ліпити, й обіди варити.

Представниця обласного осередку партії

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

2.4 Ставлення до розподілу керівних посад у партійних осередках

За результатами глибинних інтерв'ю, **представниці й представники політичних партій усвідомлюють ситуацію, що в більшості партій на керівних посадах жінок значно менше, ніж чоловіків, і що вищий рівень керівництва, то менше жінок.**

Серед причин респондентки й респонденти називали такі:

- Фінансові ресурси сконцентровані переважно в чоловіків. Крім того, вважають, що чоловікам легше знайти підтримку в бізнес-колах, де знову-таки домінують чоловіки.
- Традиційно вважають, що в жінок менше часу провадити політичну діяльність і відповідно — обіймати керівну посаду. Водночас респонденти не заперечують, що жінки добре представлені в громадському секторі, а громадська діяльність вимагає не менше часу, ніж партійна/політична.
- Деякі респонденти вважають, що самі членкині не прагнуть обіймати керівні посади, радше обираючи позицію заступниці, помічниці чоловіка-керівника.
- Деякі респонденти вважають, що жінкам було фізично важче, ніж чоловікам, витримати навантаження передвиборчої кампанії, особливо через стислі терміни й зміни у Виборчому кодексі.
- Деякі респонденти вважають, що жінки менш наполегливі в прагненні потрапити до влади, ніж чоловіки, бо мають іншу мотивацію. Значна частина жінок, які балотуються, є волонтерками, активістками й громадськими діячками, у політику йдуть радше обстоювати певні ідеали, принципи та цінності, вирішувати конкретні соціальні проблеми. Чоловіки переважно потрапляють у політику з бізнесу й попри виконання депутатських обов'язків не забувають лобіювати власні бізнес-інтереси, тобто «заробляти на політиці», тому створюють жорстку боротьбу на привабливих округах.
- Деякі респонденти вважають, що, оскільки більшість партій створюють чоловіки, то вони формують навколо себе переважно чоловіче середовище.

У нас керівник обласного осередку чоловік, підтягує чоловіків, таких самих бізнесменів, як він. Йому розказуєш, що є потужні жінки, а він каже: «З ними проблем стільки… Я краще із чоловіком домовлюся».

Представниця обласного осередку партії

- Існують досить стійкі ґендерні стереотипи: вважають, що відповідальний керівник високого рангу має бути саме чоловіком, бо жінка «гірше виконує керівні функції». Водночас респонденти зауважили, що успішні жінки-політикині поступово руйнують стереотипи.

Реально серед керівництва більше чоловіків. Але працюють більше жінки. Керівник — чоловік, заступниця — жінка, яка в курсі всіх справ.

Представниця обласного осередку партії

3. ВИБОРЧА ЗАСТАВА

Сума застави, установлена Центральною виборчою комісією України для місцевих виборів 2020 року з огляду на положення Виборчого кодексу, **була вищою за показники 2015 року в середньому в 4,4 раза для обласних рад і в 4,5 раза — для міських рад та кандидатів і кандидаток у міські голови міст — обласних центрів.** Для обласних рад найбільше зросла застава в Київській області — у 4,6 раза, з 70 446 до 325 931 грн. У 4,5 раза зросла застава у Волинській, Львівській та Рівненській областях.

Для реєстрації списків на виборах до міських рад і кандидатів та кандидаток у міські голови найбільше зросла застава для Івано-Франківська (в 5,1 раза), Хмельницького й Луцька (в 5 разів), а також Вінниці (у 4,8 раза).

Водночас **лише за офіційною статистикою середня заробітна плата жінок у 2019 році була нижча на 23%. Значне підвищення суми виборчої застави мало непропорційний вплив на можливості жінок і чоловіків брати участь у місцевих виборах.**

Більшість із 200 респонденток (74%), яких опитали довготермінові спостерігачки, зазначили, що виборчу заставу за них сплатила партія. 21% респонденток зазначив, що вносили заставу лише з власних коштів / сімейного бюджету. По 2,5% зазначили змішані джерела коштів — власні й підтримку партії, а також фандрейзинг. **Зі 176 респонденток, котрі балотувалися від політичних партій, відсоток респонденток, які зазначили, що виборчу заставу за них сплатила партія, становив 84%.**

Респондентки зауважували, що **політичні партії, як правило, сплачували чи не сплачували заставу за всіх висунутих кандидатів — як жінок, так і чоловіків** однаково. Одна з респонденток повідомила, що сплачувала заставу з власних коштів, але їй відомо, що за тих кандидаток, які коштів не мали, сплатила партія.

Результати глибинних інтерв'ю з 20 представниками партій показали такі самі результати — за словами респондентів, партії надавали рівні ресурси жінкам і чоловікам — кандидатам у контексті виборчих внесків. Частина партій сплачувала застави за всіх без винятку кандидатів і кандидаток незалежно від рівня виборів. В інших партіях на всіх або частині рівнів виборів кандидати збирали кошти самостійно.

Ми просто скинулися фізично. Найбільша застава була за нашою партійною структурою — 18 тисяч гривень. А в нас застава була приблизно 6 тисяч. На 25 людей — це не такі великі гроші.

Представниця обласного осередку партії

Більшість із 200 респонденток (40,5%), яких опитали довготермінові спостерігачки, мають негативне ставлення до виборчої застави, 35,5% — нейтральне, 16,5% — позитивне й 7,5% — не дали відповіді на запитання.

Моє ставлення однозначно негативне. Нехай грошову заставу беруть десь там у парламенті, де вони принаймні отримують заробітну плату. Ну оберуть із цих депутатів кілька людей на зарплату, а всі інші працюють безкоштовно й нічого від своєї діяльності не отримують, а лише одні витрати, бо навіть поїздки на сесії, робота на окрузі також вимагають заправити машину пальним, і цього ніхто не відшкодовує.

Кандидатка в депутатки селищної і районної рад

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Респондентки, які мають позитивне ставлення до застави, як правило, зазначали, що факт внесення застави «дисциплінує» кандидатів і партії та відсіює неактивні партії і кандидатів без серйозних намірів. На думку деяких респонденток, виборча застава також допомагає відсіяти «технічних кандидатів». **Практику внесення застави партіями респондентки оцінювали неоднозначно.** Деякі кандидатки зауважували, що виборча застава зрештою є коштами платників податків, які парламентські партії отримують як державне фінансування, і кінець кінцем ці кошти повертаються до бюджету.

У нас це спонсорувала партія і давала змогу зайти найкращим активним членам партії.

Кандидатка в депутатки Львівської міської ради

Якщо людина йде в політику, у неї мають бути гроші. Для того щоб іти в політику й щось вирішувати, треба бути заможною людиною.

Кандидатка в депутатки Запорізької міської ради

Розмір є продуманий і доступний та відсіює технічних кандидатів.

Кандидатка в депутатки селищної ради

Інші респондентки вважали, що підвищення виборчої застави збільшило залежність партій і кандидатів від спонсорів — великого бізнесу: «змушує партії звертатися до олігархів». Респондентки звертали увагу також на вимушену залежність локальних партій та окремих кандидатів від великих партій. Водночас, на їхню думку, застава не є суттєвою перешкодою для реєстрації технічних кандидатів.

Окремі кандидатки зазначали, що збирали кошти для реєстрації списків із членських внесків, фандрейзингу, власних коштів кандидатів — і через високий рівень застави не змогли зареєструвати таку кількість виборчих списків та кандидатів, як планували.

Ця сума не впливає на людей, які мають кошти. Вони можуть заплатити й за себе, і за технічних кандидатів.

Кандидатка в депутатки Хмельницької міської ради

Це призводить до того, що небагаті партії не можуть брати участь, хоча на місцевому рівні потрібні локальні партії, які знаються на проблемах населення. Це вимагає йти на поклон до великих партій, поступаючись власними цінностями, це нівелює сам принцип місцевого самоврядування.

Кандидатка в депутатки Харківської міської ради

Змогли зібрати кошти лише для кандидатів у міську раду, а так би було більше можливостей, і це б дало нам змогу висунути кандидатуру ще на мера, в обласну раду.

Кандидатка в депутатки Херсонської міської ради

На думку багатьох респонденток, яку вони висловили додатково до запитань анкети, **запровадження виборчої застави і її підвищення мало негативний вплив або лише на рівні малих громад, або особливо на рівні малих громад.**

Це був неприємний сюрприз, особливо в маленьких громадах. Дехто відмовився від участі у виборах через це.

Кандидатка в депутатки селищної ради й на посаду голови громади

На рівні невеликих міст і селищ заставу взагалі не треба робити, бо для села витягнути гроші з бюджету родини досить складно.

Кандидатка на посаду голови ОТГ

Для місцевих виборів для людей із сільських і селищних місцевостей у час економічних негараздів це великі гроші, які в разі програшу не повертаються. Як на мене, усе було зроблено таким чином, щоб люди змушені були балотуватися від партій, які могли за них проплатити.

Кандидатка в депутатки селищної ради

Половина із 200 респонденток (50%), яких опитали довготермінові спостерігачки, зазначила, що кошти для сплати виборчої застави складніше зібрати жінці. 41% респонденток вважає, що жінкам і чоловікам однаково складно чи просто зібрати відповідні кошти. 9% респонденток не визначилися з відповіддю.

Про зростання виборчої застави як несприятливий фактор для участі жінок у місцевих виборах свідчать також результати глибинних інтерв'ю з представниками політичних партій і кандидатками, та висновки 8 міжрегіональних круглих столів, проведених Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) з кандидатками, обраними депутатками й головами громад.

На думку респондентів, на відміну від кандидатів-чоловіків, значна частина яких приходить у політику з бізнесу, багато кандидаток-жінок працюють у соціальній сфері, що є менш оплачуваною.

Кандидатки-жінки — це переважно хто: докторки наук, учительки, лікарки й бібліотекарки. Вони працюють на не дуже високооплачуваних посадах.

Представниця центрального осередку політичної партії

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Розмір грошової застави

для виборчого списку кандидатів у депутати міської ради та на посаду міського голови, грн *

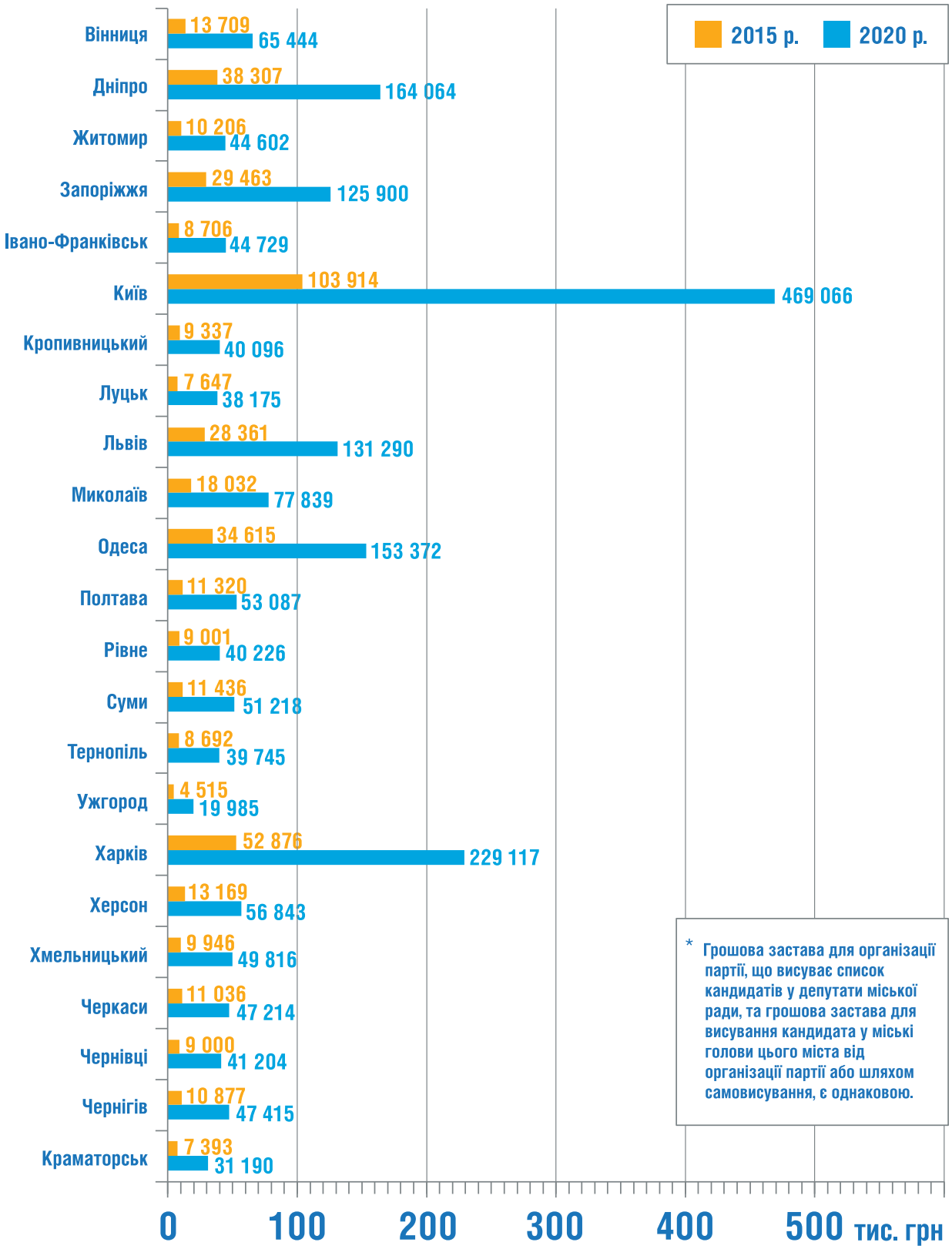

* Грошова застава для організації партії, що висуває список кандидатів у депутати міської ради, та грошова застава для висування кандидата у міські голови цього міста від організації партії або шляхом самовисування, є однаковою.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Розмір грошової застави

для виборчого списку кандидатів у депутати обласної ради, грн

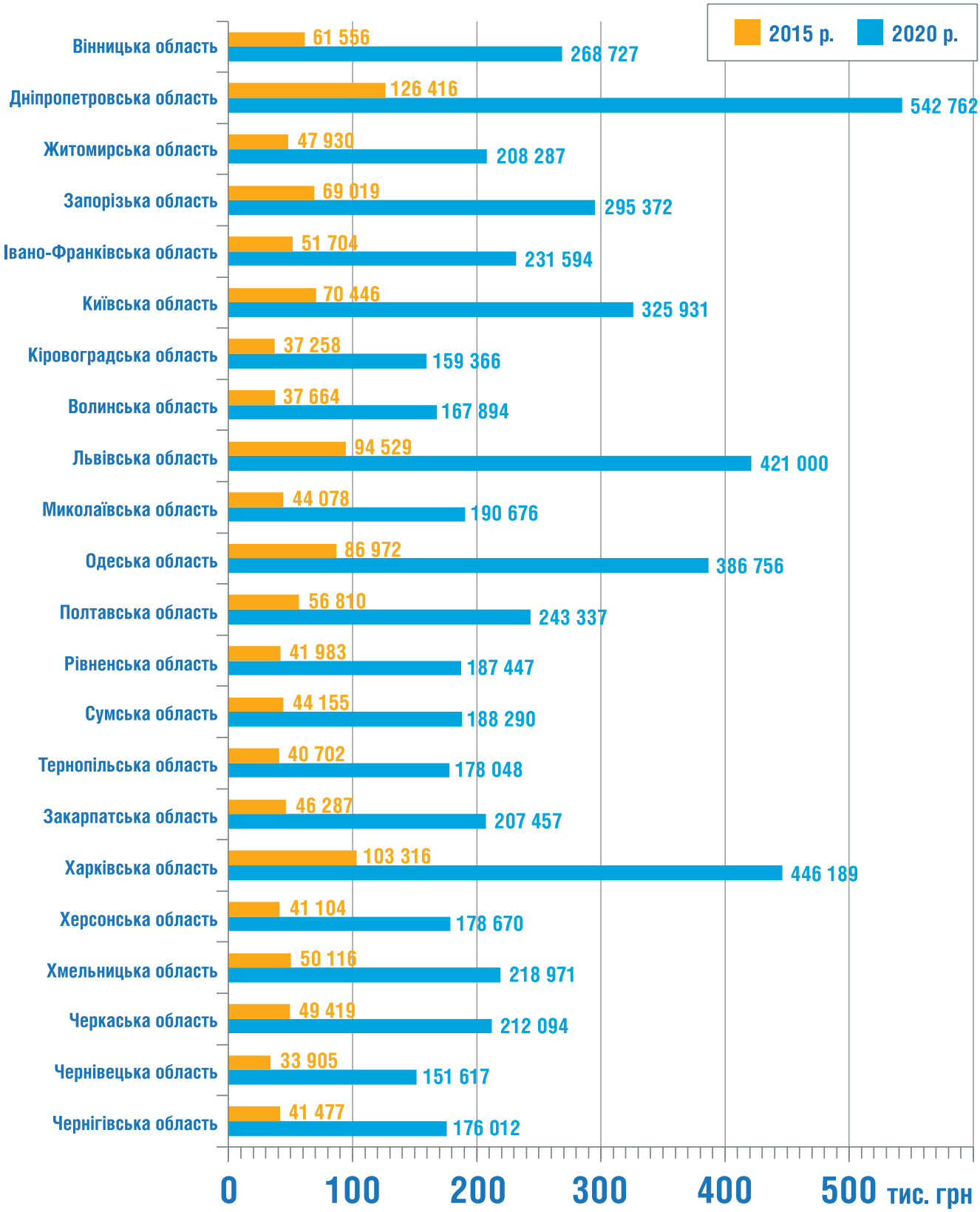

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

4. ВИСУВАННЯ КАНДИДАТІВ І ҐЕНДЕРНИЙ БАЛАНС СЕРЕД КАНДИДАТІВ

Виборчий кодекс установлює вимогу до партій дотримуватися черговості в списках кандидатів, зокрема в кожній п'ятірці списку має бути не менше ніж 2 кандидати-чоловіки або кандидатки-жінки. Отож ґендерна квота становить 40%.

Така норма діє для виборів у громадах із кількістю 10 тисяч і більше виборців, а також для виборів до обласних, районних та районних у місті рад.

На виборах до сільської, селищної і міської рад у малих містах до 10 тисяч виборців партії мають забезпечити представництво не менше ніж 30% осіб кожної статі у своєму виборчому списку.

На практиці, за результатами глибинних інтерв'ю, **основний вплив на формування списків кандидатів і визначення черговості (порядкових номерів кандидатів) мали безпосередньо керівники партійних осередків** (починаючи від найдрібніших до міських, обласних). Рейтинг/порядок кандидатур у ТВС визначало керівництво партійного осередку, яке відповідало за виборчу кампанію у відповідному ТВО. Далі списки кандидатур різних ТВО надсилали до обласної структури, де їх затверджували голосуванням на партійних з'їздах і конференціях разом із єдиним виборчим списком.

На відміну від парламентських виборів **більшість партійних осередків не проводили праймеріз або обговорення кандидатур у соцмережах.**

Менше ніж половина зі 176 респонденток (44%), котрі балотувалися від політичних партій з-поміж респонденток, яких опитали довготермінові спостерігачки, зазначила, що процес висування кандидатур політичною партією був для них прозорим.

Частина учасниць міжрегіональних круглих столів висловлювала занепокоєння через відсутність партійної демократії — з їхнього досвіду партійні лідери формують списки самостійно, а з'їзди партій нічого не вирішують і тільки легалізують рішення керівників.

Як позитивні приклади окремі респондентки наводили практику проведення круглих столів, на яких обговорювали кандидатури й рішення ухвалювали колегіально, відкрите або закрите голосування — зокрема онлайн. В окремих випадках кандидатки зазначали, що кандидатури визначали на основі рейтингу кожного кандидата й кандидатки на територіях, де його чи її висували. Або ж визначали рейтинг проблем, які турбують певний район, і відповідно підбирали кандидатури зі списку, котрі могли допомогти вирішити їх та були б ефективними, зважаючи на досвід.

За номери в списку округів ми таємно голосували. Це було прозоро. Основний список пропонувало керівництво, ми його підтримали.

Кандидатка в депутатки Житомирської обласної ради

Фінальні списки складали з лідером й обговорювали, чи зможе ця людина, які сильні і слабкі сторони, досвід.

Кандидатка в депутатки Херсонської обласної ради

Висування було прозорим, рейтингування дуже щільно проговорювали. Часто поверталися до перегляду списку. Була зміна в команді, перед поданням списків людина відмовилася, звільнила місце в списку, вносили корегування. Усе було відкрито.

Кандидатка в депутатки Вінницької міської ради

13% респонденток зазначили, що процес був частково прозорим, і 9% — радше непрозорим або цілком непрозорим. 34% не визначилися з відповіддю.

Процес був частково прозорим, деякі позиції в списках залишилися загадкою для багатьох із нас.

Кандидатка в депутатки Запорізької обласної ради

Процес висування був радше непрозорим. До реєстрації в ЦВК ніхто не розумів, на якому місці в списках.

Кандидатка в депутатки Хмельницької обласної ради

Мені довели до відома, що не я стану лідеркою списку фактично напередодні виборів.

Кандидатка в депутатки міської ради

За результатами дослідження Громадянської мережі ОПОРА щодо участі жінок у місцевих виборах лише приблизно чверть респонденток вважають, що рішення політичних партій про внесення їх до єдиного й територіального виборчого списків під певним номером є справедливим і належним[3].

3 Звіт за результатами дослідження ОПОРИ участі жінок в місцевих виборах — 2020 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.oporaua.org/report/vybory/vyborchi-ombudsmeni/gender_2020

4.1 Вплив жінок на висування кандидатур політичними партіями

Майже всі опитані представники політичних партій (незалежно від статі) запевнили, що жінки мають рівні можливості й інструменти впливу на ухвалення ключових рішень у партії. Не раз підкреслювали, що дослухаються передусім до фаховості. Деякі респондентки звернули увагу на те, що жінкам-політикиням частіше за чоловіків-однопартійців треба доводити цінність і доцільність своїх ідей/пропозицій, до яких можуть ставитися упереджено саме через те, що їх запропонувала жінка. На думку опитаних, жінки можуть впливати на ухвалення рішень за умови, що виявлять рішучість, наполегливість та впертість.

За словами респондентів, **питання, де, як правило, найбільше обмежують інтереси жінок на рівні партійного осередку, — це розподіл місць у виборчому списку й призначення на керівні посади.**

Деякі жінки зазначали, що стикаються з непотизмом: практикою чоловіків-керівників ставити на прохідні місця або призначати на керівні посади саме чоловіків чи заповнювати ґендерну квоту своїми родичками, знайомими жінками, які не мають стосунку до партійної/політичної діяльності. Натомість частина відданих партійних кадрів, які «реально вкладалися в кампанію», відповідала за технічну організацію: створення агітаційної продукції, підготовку зустрічей із виборцями, облаштування агітаційних пунктів/наметів й агітацію — і часто не потрапляла до прохідної частини списку.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Склад прохідної частини виборчих списків, на думку респондентів глибинних інтерв'ю з-поміж представників осередків партій, виборчих штабів, кандидатів (жінок і чоловіків)	Ґендерний аспект
Чинні депутати/ки локальних органів влади, обрані від партії на попередніх місцевих виборах	У попередньому скликанні лише 15% депутатів обласних рад і 20% депутатів міських рад великих міст — жінки.
Керівники/ці партійних осередків	Лише 21% голів осередків партій на рівні областей та міст — обласних центрів — жінки.
Кандидати/ки, які мали певний авторитет серед виборців, мали змогу зробити фінансовий внесок, забезпечити свою передвиборчу агітацію	Жінки переважно залучені в малому бізнесі й самозайнятості. Частка жінок серед ФОП — 44%, серед власників компаній — 35%, серед директорів компаній — 30%[4]; з найбільших компаній із єдиним бенефіціаром — лише 3% належать жінкам[5]
Кандидати/ки, які були медійними обличчями партій, агітували й працювали на бренд партії, створювали привабливий і впізнаваний образ політичної сили	Українські медіа цитують жінок як експерток лише у 24% матеріалів. У політичних ток-шоу центральних телевізійних каналів беруть участь 23,5% жінок. У матеріалах ЗМІ й у ток-шоу поширені випадки сексизму та упередження щодо жінок[6]

4.2 Ставлення до ґендерної квоти

За результатами глибинних інтерв'ю, **значна частина осередків не була готова до ґендерних квот і взагалі відчувала брак кандидатур, особливо жіночих.** Як кандидаток партії прагнули залучати успішних, відомих в окрузі жінок, фінансово незалежних і харизматичних, які мають корисні зв'язки в органах влади й бізнесі. **За відомих жінок іноді точилася запекла боротьба між партіями.** Деякі досвідчені політикині вели перемовини з декількома популярними партіями, щоб забезпечити для себе найбільш прохідне місце в списку.

Під час кампанії я була медійним обличчям, маю багато підписників у соціальних мережах — їм було неважливо, яку партію я представляю, вони проголосували за мене!

Кандидатка, представниця міського осередку політичної партії

Ніхто з учасників чи учасниць глибинних інтерв'ю не зауважив негативного ставлення партії і її керівництва до ідеї ґендерної рівності. **Більшість, особливо респондентки, наполягали на подальшому застосуванні ґендерної квоти, вважаючи, що скасовувати її ще зарано, доки немає достатнього представництва депутаток у владі,** не сформовано спільноти досвідчених жінок-політикинь на рівні із чоловіками.

4 Жінки є власниками 35% українських компаній [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://opendatabot.ua/blog/ru/177-lovely-woman-day

5 Суто жіноче: скільки українських бізнесів належить жінкам? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://youcontrol.com.ua/data-research/suto-zhinoche-skilky-ukrayinskykh-biznesiv-nalezhyt-zhinkam/

6 Лише у 24% матеріалів у медіа згадують жінок як експерток — дослідження [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://imi.org.ua/monitorings/lyshe-24-materialiv-v-media-zgaduyut-zhinok-v-yakosti-ekspertok-doslidzhennya-i35410

Ґендерна квота — це партнерство. Це означає п'ятдесят на п'ятдесят. Досягнути сьогодні п'ятдесят на п'ятдесят в Україні без квот, без того, що люди звикнуть до цього, неможливо. Тому я за те, щоб квоти зберігалися.

Представниця центрального осередку політичної партії

Більшість опитаних припустила, що далеко не в усіх радах відсоток обраних депутаток відповідає ґендерній квоті й може бути меншим за відсоток кандидаток, які балотувалися. Через це незначна частина (переважно респондентки) вважає, що ґендерна квота не спрацювала.

Але на думку значної частини опитаних з-поміж представників осередків/штабів політичних партій, ґендерна квота все-таки спрацювала, оскільки була обов'язковою і надала додаткові можливості жінкам балотуватися й бути обраними; зауважували, що без цієї квоти жінок-кандидаток і депутаток було б ще менше.

Більшість із 200 респонденток (65%), яких опитали довготермінові спостерігачки, також вважають, що саме ґендерні квоти сприяли якнайширшому висуванню жінок від політичних партій на місцевих виборах. Одна респондентка зауважила, що «якби не квота, то були б одні чоловіки в списку». Утім, кілька респонденток зазначили, що їхня партія завжди керується принципами рівних можливостей для жінок і чоловіків, тому ґендерної квоти було б дотримано й без обов'язкової законодавчої норми. Окремі респондентки повідомили, що їм відомі факти висування партіями замість активних жінок, зацікавлених в обранні, технічних кандидаток для заповнення квоти — щоб надалі замінити їх.

Дотримання ґендерної квоти перевіряли як локальні керівники, так і представники обласних офісів партії. Усі зазначили, що перевіряти дотримання ґендерної квоти в погоджених списках було нескладним, радше технічним процесом.

4.3 Ґендерний баланс у списках до обласних рад і міських рад великих міст

У виборчих списках до 22 обласних рад загалом було 43% жінок, 7248 жінок серед 16 844 кандидатів.

За даними ЦВК, у виборах до обласних рад 2015 року брали участь 5387 жінок із 18 043 кандидатів — 29,9%. **Завдяки дотриманню ґендерної квоти представництво жінок у списках політичних партій до обласних рад зросло.**

Така сама ситуація і в проаналізованих виборчих списках до 24 міських рад міст — обласних центрів, Києва, Краматорська й Бахмута, де загалом також **43,5% жінок** — 7547 жінок серед 17 366 кандидатів.

Дані ЦВК засвідчують, що **завдяки квоті партії внесли більше жінок і до списків до міських рад загалом по Україні.** Так, у 2015 році до всіх міських рад балотувалися 90 311 кандидатів, зокрема 32 956 жінок (36,5%), а у 2020 році — 113 118 кандидатів, зокрема 50 417 жінок (44,6%).

Поліпшення представництва жінок відбулося й у партійних списках до районних рад (з 35,6 до 44%) та районних у місті рад (з 38,6 до 47,2%).

Перевагу під час розподілу місць отримують перші кандидати єдиних виборчих списків партій — аналіз списків до міських й обласних рад показав, що **жінки і чоловіки були непропорційно представлені** на цих позиціях.

Аналіз 393 виборчих списків, зареєстрованих на вибори до міських рад Києва, міст — обласних центрів та Бахмута й Краматорська

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Донецької області від усіх політичних партій, **показав, що лише в 63 випадках (16%) політичні партії висунули жінок лідерками єдиних списків.**

Зокрема, у Херсоні серед 21 партії, яка подала виборчі списки, лише 1 висунула жінку лідеркою єдиного списку (жінки очолювали 5% списків), у Черкасах — 1 партія з 20 (5%), в Ужгороді — 2 списки з 25 (8%). У Полтаві жінки очолювали 2 списки з 20 (10%), у Чернівцях — 2 з 19 (11%), у Рівному — 2 із 17 (12%), у Харкові — 2 із 16 (13%), в Одесі — 2 з 15 (13%), у Бахмуті — 1 із 7 (14%). В Івано-Франківську, Києві й Краматорську жінки очолювали 17% єдиних списків — 2 з 12, 4 з 24 та 2 з 12 відповідно.

Понад 20% партійних осередків висунули жінок лідерками єдиних списків у Тернополі (4 з 19 або 21%), Львові (4 з 19 або 21%), Вінниці (4 з 18 або 22%), Дніпрі (4 із 17 або 24%), Житомирі (4 із 16 або 25%) та Сумах (4 із 14 або 29%).

Лише у 2 містах більш ніж 30% єдиних списків у міські ради очолювали жінки — Запоріжжя (5 із 16 або 31%) та Чернігів (4 з 12 або 33%).

Аналіз 271 виборчого списку, зареєстрованого на вибори до обласних рад від усіх політичних партій, **показав, що лише в 45 випадках (17%) політичні партії висунули жінок лідерками єдиних списків.**

Зокрема, у Сумській області з 12 єдиних списків жоден не очолювала жінка, у Чернівецькій області жінка очолювала лише 1 із 16 списків (7%), у Черкаській — 1 із 15 (7%), у Рівненській — 1 із 12 (8%), в Одеській — 1 з 11 (9%). У Вінницькій, Кіровоградській та Хмельницькій областях жінки очолювали по 1 з 10 списків (10%). У Полтавській і Херсонській областях жінки очолювали по 2 із 14 списків (14%), у Запорізькій та Тернопільській областях — по 3 з 13 списків (15%). У Житомирській області жінки очолювали 2 з 12 списків (17%), а в Дніпропетровській області — 2 з 11 (18%).

Дещо більше партійних осередків висунули жінок лідерками єдиних списків у таких областях, як Волинська (2 з 10 або 20%), Львівська (3 з 15 або 20%), Чернігівська (2 з 9 або 22%) та Івано-Франківська (3 з 13 або 23%).

Лише в трьох областях 30% і більше єдиних списків в обласні ради очолювали жінки — Закарпатській (3 з 10 або 30%), Харківській (4 з 11 або 36%) та Київській (7 із 18 або 39%).

Також **перевагу під час розподілу мандатів отримують кандидати, які посідають перші місця в територіальних виборчих списках партій.** Зокрема, якщо політична партія дотрималася ґендерної квоти, але в її територіальних списках жінки посідають нижчі місця порівняно із чоловіками, наприклад із 3–5-го, то їхні шанси на обрання значно зменшуються.

Аналіз територіальних виборчих списків політичних партій, які подали виборчі списки до вищезгаданих міських рад, **показав, що, хоча партії висунули загалом 43,5% жінок у списках до міських рад, у перших трійках територіальних списків жінок 35%** (2671 жінка серед 7629 кандидатів загалом у перших трійках), **а серед перших кандидатів у територіальних списках — 28,9%** (736 жінок серед 2549 кандидатів загалом на чолі територіальних списків).

Аналіз територіальних виборчих списків до обласних рад засвідчив таку саму тенденцію. **Хоча партії висунули загалом 43% жінок у списках, у перших трійках територіальних списків жінок 29,8%, а серед перших кандидатів у територіальних списках — лише 20,2%.**

У цілому **партії були дещо більш схильні висувати жінок лідерками територіальних списків у міську раду, ніж в обласну.**

Так, у вибірці Києва, міст — обласних центрів, Бахмута й Краматорська Донецької області лише в одному місті менше ніж 20% територіальних списків очолювали жінки — Сумах, де жінки очолювали 12 із 83 територіальних списків або 14,5%. В 11 містах — Вінниці,

Дніпрі, Запоріжжі, Івано-Франківську, Києві, Львові, Одесі, Харкові, Хмельницькому, Черкасах та Чернівцях жінки очолювали від 22 до 29% територіальних виборчих списків. У 9 містах — Бахмуті, Житомирі, Кропивницькому, Луцьку, Миколаєві, Полтаві, Рівному, Тернополі й Херсоні жінки очолювали від 30 до 39% територіальних виборчих списків. В одному місті жінки очолювали понад 40% списків — Бахмуті (46%).

Водночас в 11 областях менше ніж 20% територіальних списків до обласних рад очолювали жінки — у Житомирській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Чернівецькій та Чернігівській. У 10 областях жінки очолювали від 20 до 27% територіальних списків — у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Миколаївській, Харківській, Херсонській і Хмельницькій. Лише в одній області понад 30% списків очолювали жінки — 31% у Черкаській області.

4.4 Порушення квоти, вибуття й заміна кандидатів до виборів

Зафіксовано окремі випадки порушення квоти з боку партій, які подали до ТВК списки, де **квоту було порушено переважно в першій п'ятірці кандидатів — на користь чоловіків.** Окремі ТВК попри зобов'язання встановлювати відповідність списків вимогам Виборчого кодексу України проігнорували порушення й зареєстрували такі виборчі списки.

Наприклад, на виборах до Бахмутської міської ради Донецької області з порушенням квоти було зареєстровано єдиний список партії «За майбутнє». На виборах до міської ради Луцька з порушенням зареєстровано список партії «Голос».

Затверджену організацією партії черговість (порядкові номери) розміщення кандидатів у депутати в єдиному й територіальних виборчих списках не може бути змінено після подання документів для їх реєстрації до територіальної виборчої комісії, а черговість кандидатів у депутати в територіальному виборчому списку може бути змінено лише за підсумками голосування виборців.

Водночас Виборчий кодекс передбачає низку підстав, за яких особу вважають вибулою з виборчих списків, зокрема, якщо на день подання заяви організацією партії про реєстрацію кандидатів у депутати до територіальної виборчої комісії, така особа не подала заяви про згоду балотуватися кандидатом у депутати від цієї організації партії або ж до дня реєстрації її кандидатом відкликала свою заяву про згоду балотуватися кандидатом у депутати від організації партії.

В окремих випадках територіальна виборча комісія може ухвалити рішення про скасування реєстрації кандидата — зокрема, у разі звернення кандидата із заявою про відмову від балотування чи звернення організації партії щодо скасування реєстрації кандидата.

Міжнародна фундація виборчих систем (IFES) наводить дані, що за жінками-кандидатками партії навмисно не подавали всього переліку документів — для отримання відмови в їх реєстрації з формальних причин [7].

За результатами моніторингу, **практика вибуття кандидатур зі списків і посування черговості в списках призводила до фактичного порушення квоти.**

Наприклад, якщо не враховувати списків кандидатів, яких було цілком знято з реєстрації, зі списків політичних партій до міських рад великих міст, відібраних для ґендерного моніторингу, — Києва, міст — обласних центрів та

7 Національна онлайн-конференція «Місцеві вибори 2020 року в Україні: висновки та рекомендації» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://ifesukraine.org/wp-content/uploads/2021/03/CEC-IFES-OSCE-CoE-Lessons-Learned-Conference-2020-Local-Elections-in-Ukraine_Recommendations-d7-2021-03-02-UKR-final.pdf

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Виборчі списки політичних партій на виборах до обласних рад

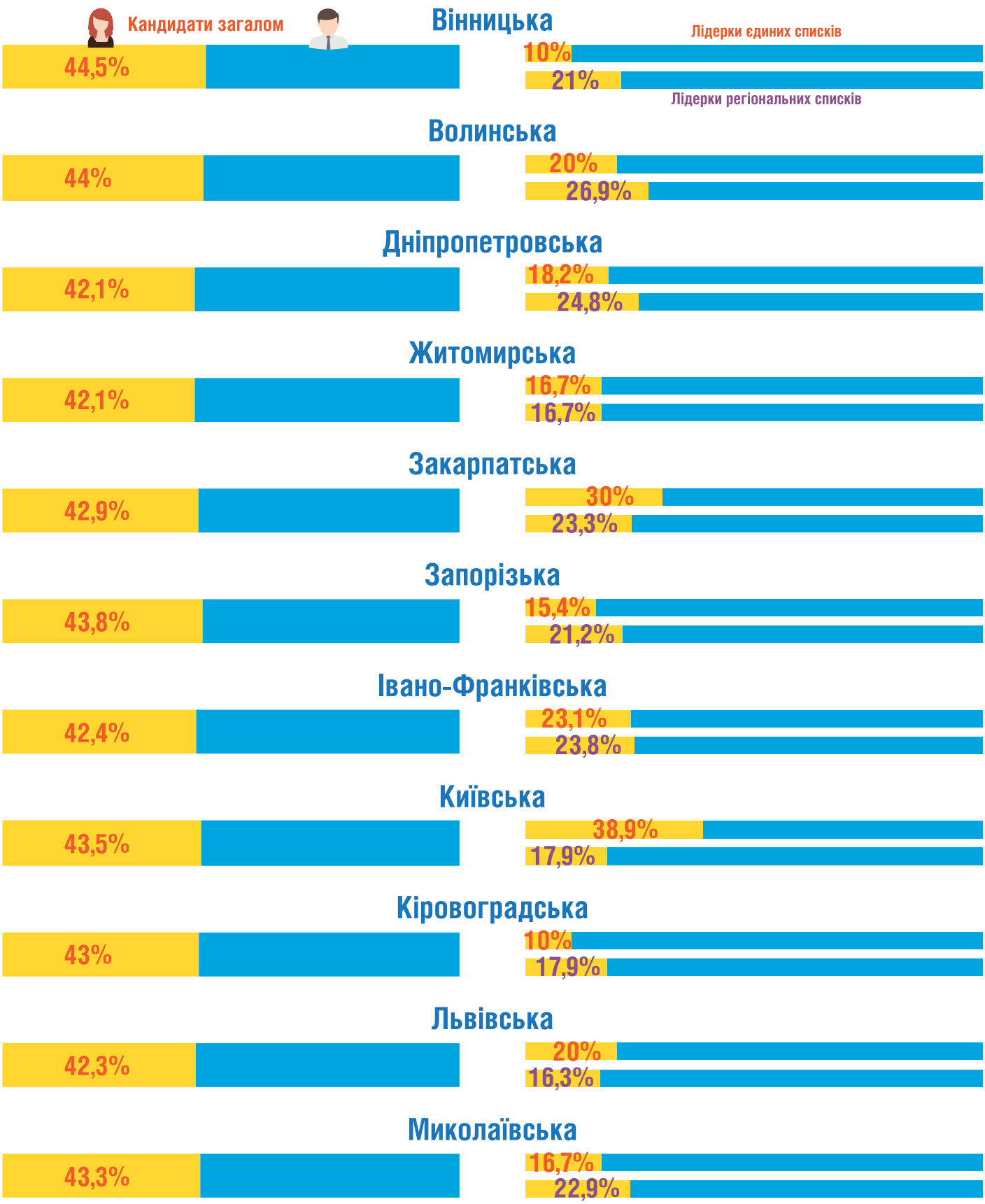

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Виборчі списки політичних партій на виборах до обласних рад

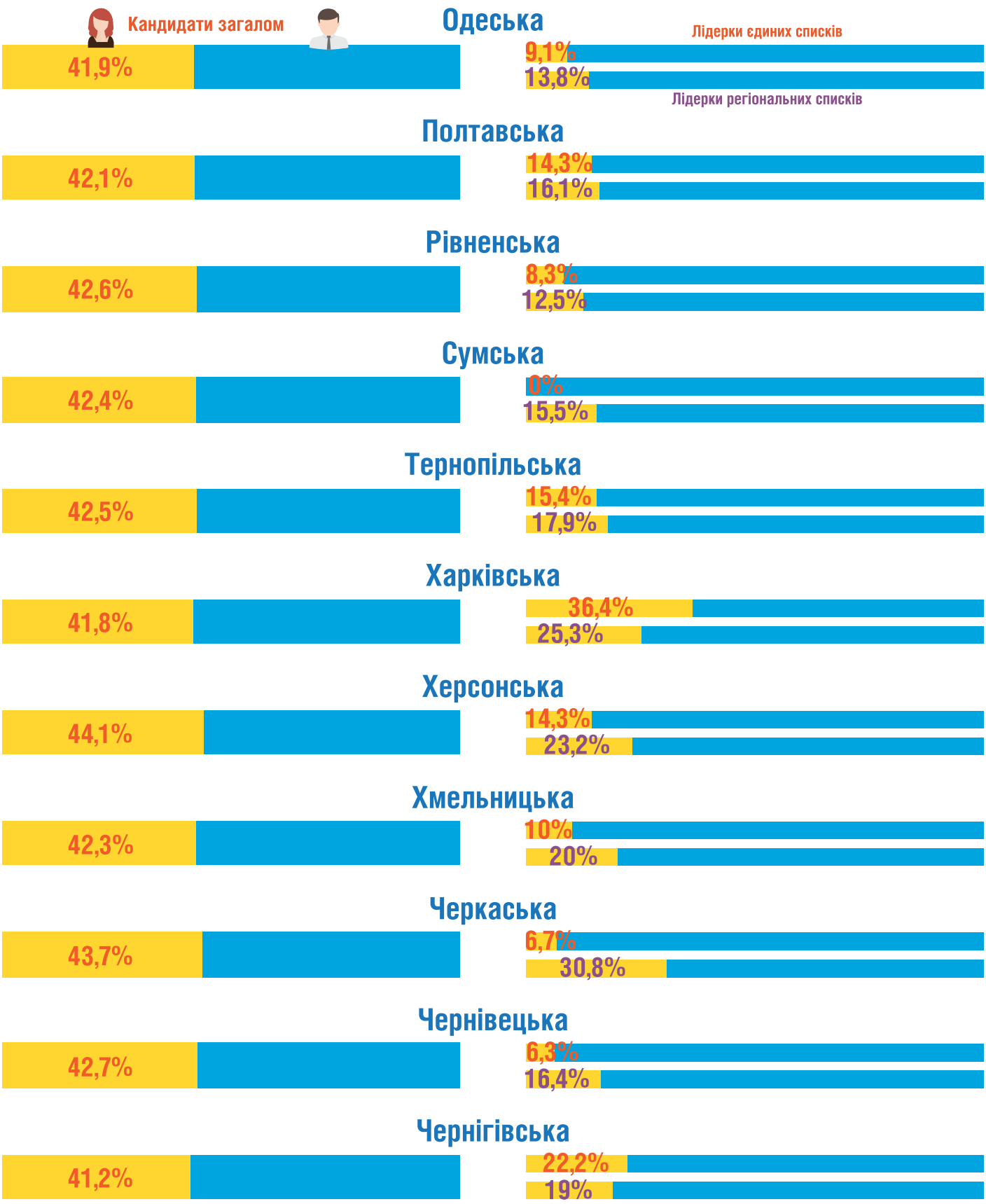

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Представництво жінок у виборчих списках до обласних рад

Вибірка з 10 політичних партій для обласних рад Вінницької, Житомирської, Запорізької, Львівської, Одеської, Харківської, Херсонської, Хмельницької та Чернівецької областей; політичні партії «Батьківщина», «Голос», «Довіряй ділам», «Європейська Солідарність», «За майбутнє», «Об'єднання «Самопоміч», «Опозиційна платформа – За життя», «Опозиційний блок», «Свобода» та «Слуга народу».

Виборчі списки до обласної ради загалом

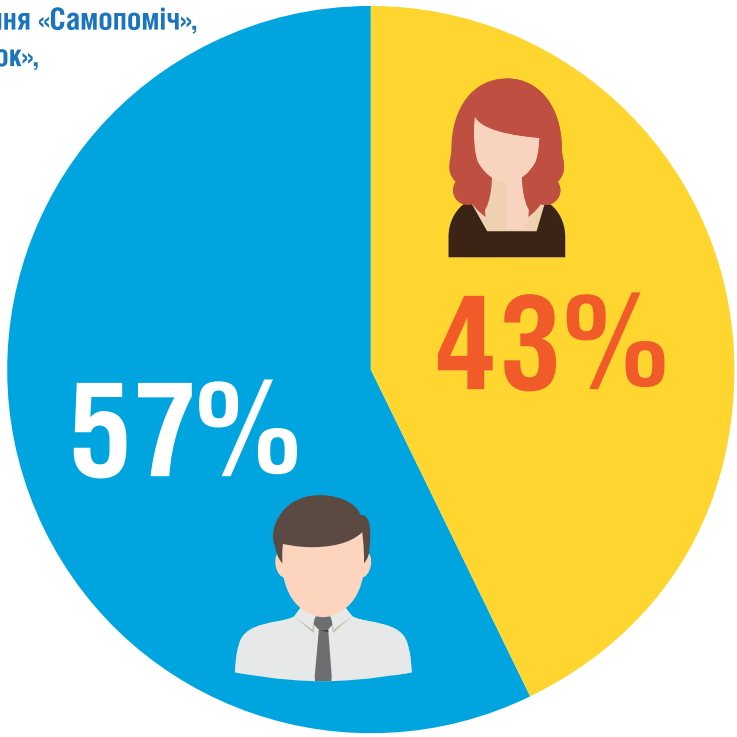

Перша трійка територіальних виборчих списків до відповідної обласної ради

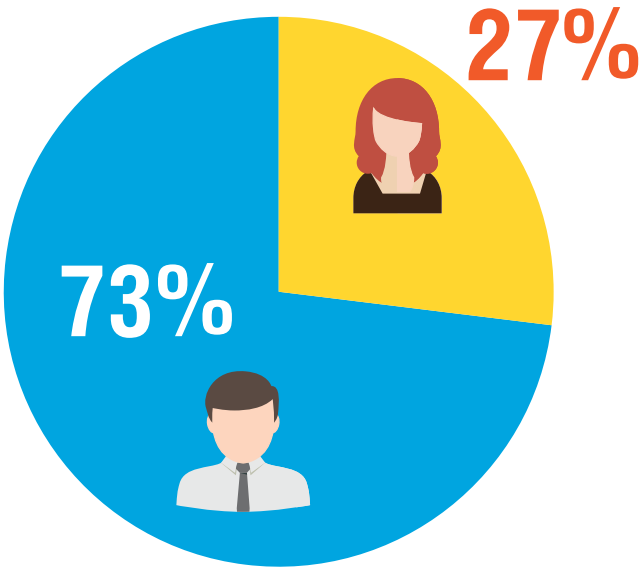

Перші кандидати територіальних виборчих списків до відповідної обласної ради

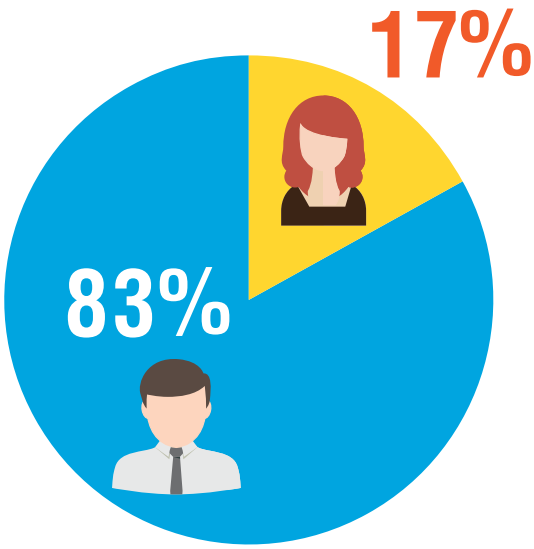

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД

НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Представництво жінок у виборчих списках до міських рад

Вибірка з 10 політичних партій для великих міст 10 областей: Вінниці, Краматорська і Бахмута в Донецькій області, Житомира, Запоріжжя, Львова, Одеси, Харкова, Херсона, Хмельницького та Чернівців; політичні партії «Батьківщина», «Голос», «Довіряй ділам», «Європейська Солідарність», «За майбутнє», «Об'єднання «Самопоміч», «Опозиційна платформа – За життя», «Опозиційний блок», «Свобода» та «Слуга народу».

Виборчі списки до міської ради загалом

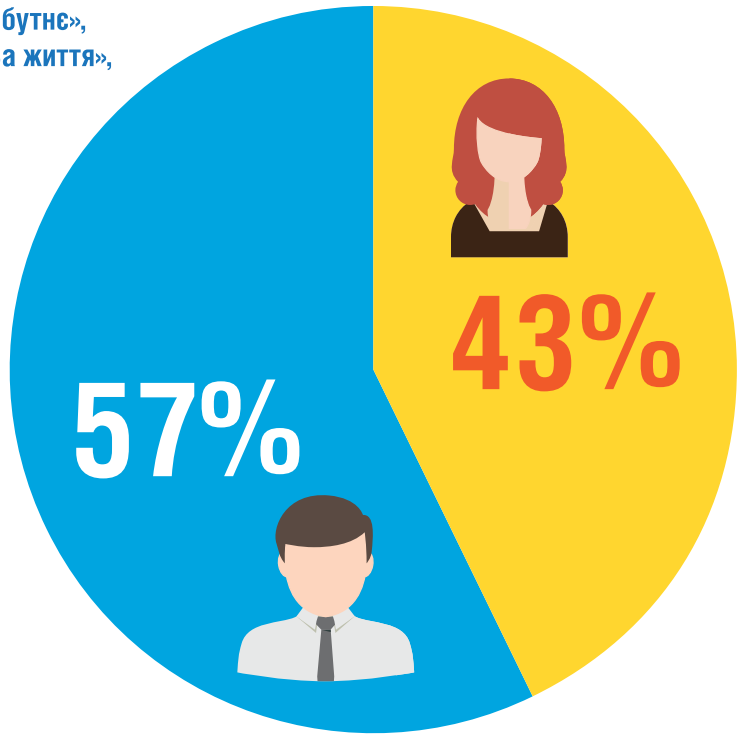

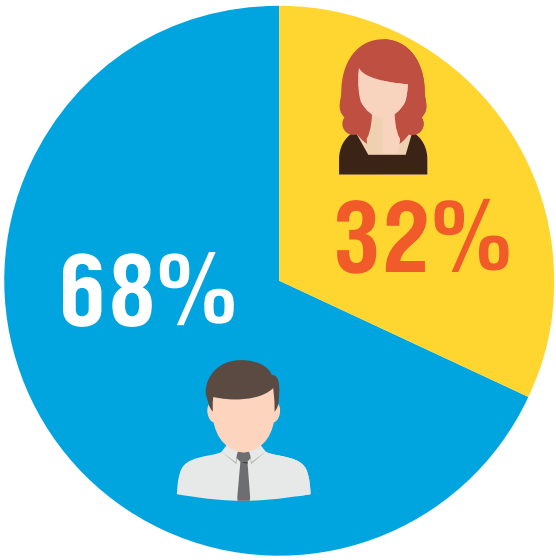

Перша трійка територіальних виборчих списків до відповідної міської ради

Перші кандидати територіальних виборчих списків до відповідної міської ради

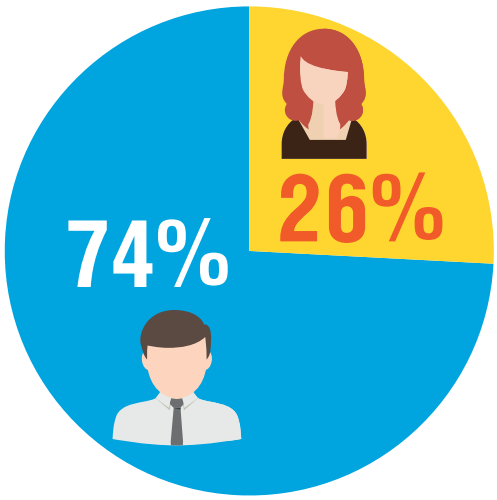

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Виборчі списки політичних партій на виборах до міських рад

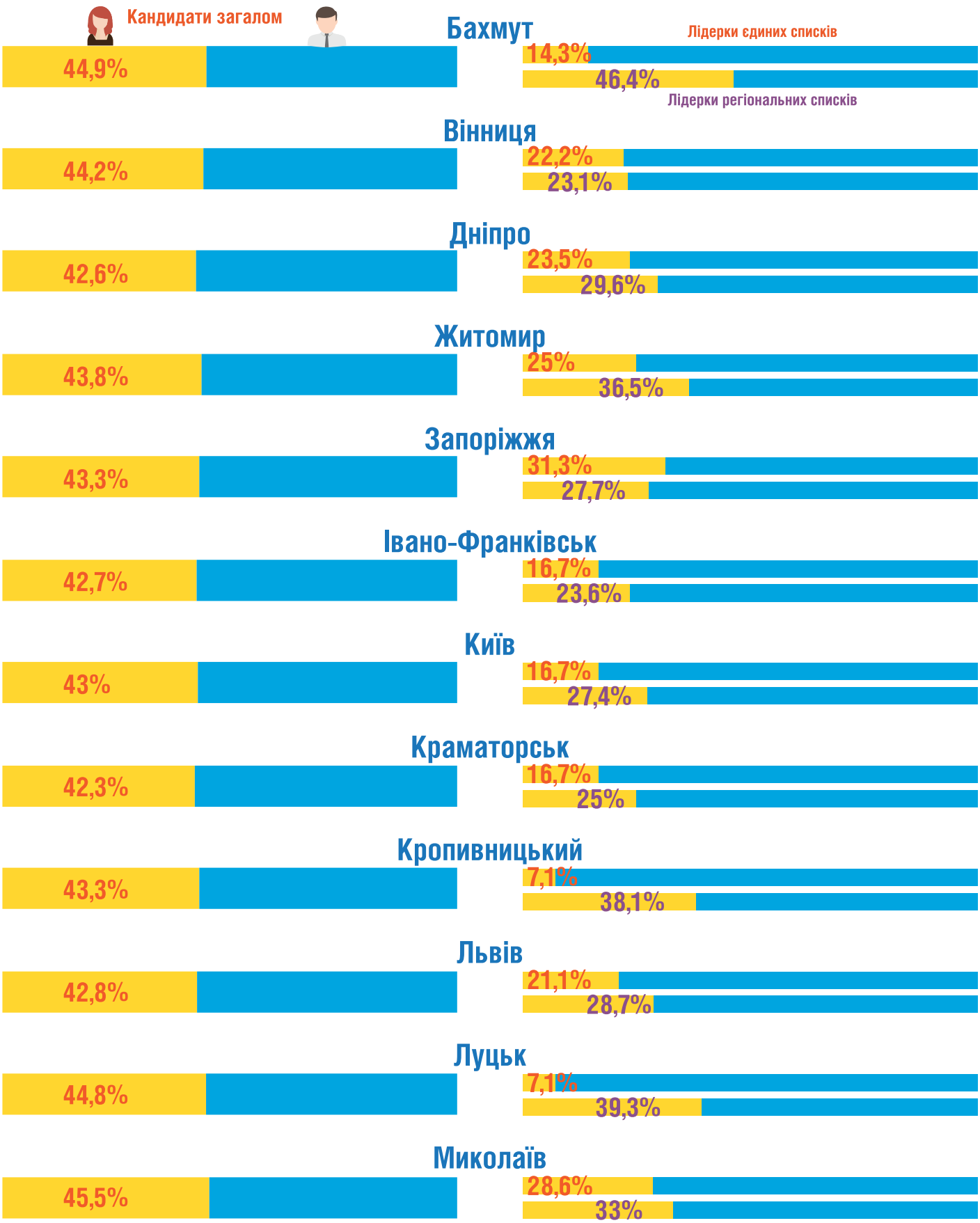

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Виборчі списки політичних партій на виборах до міських рад

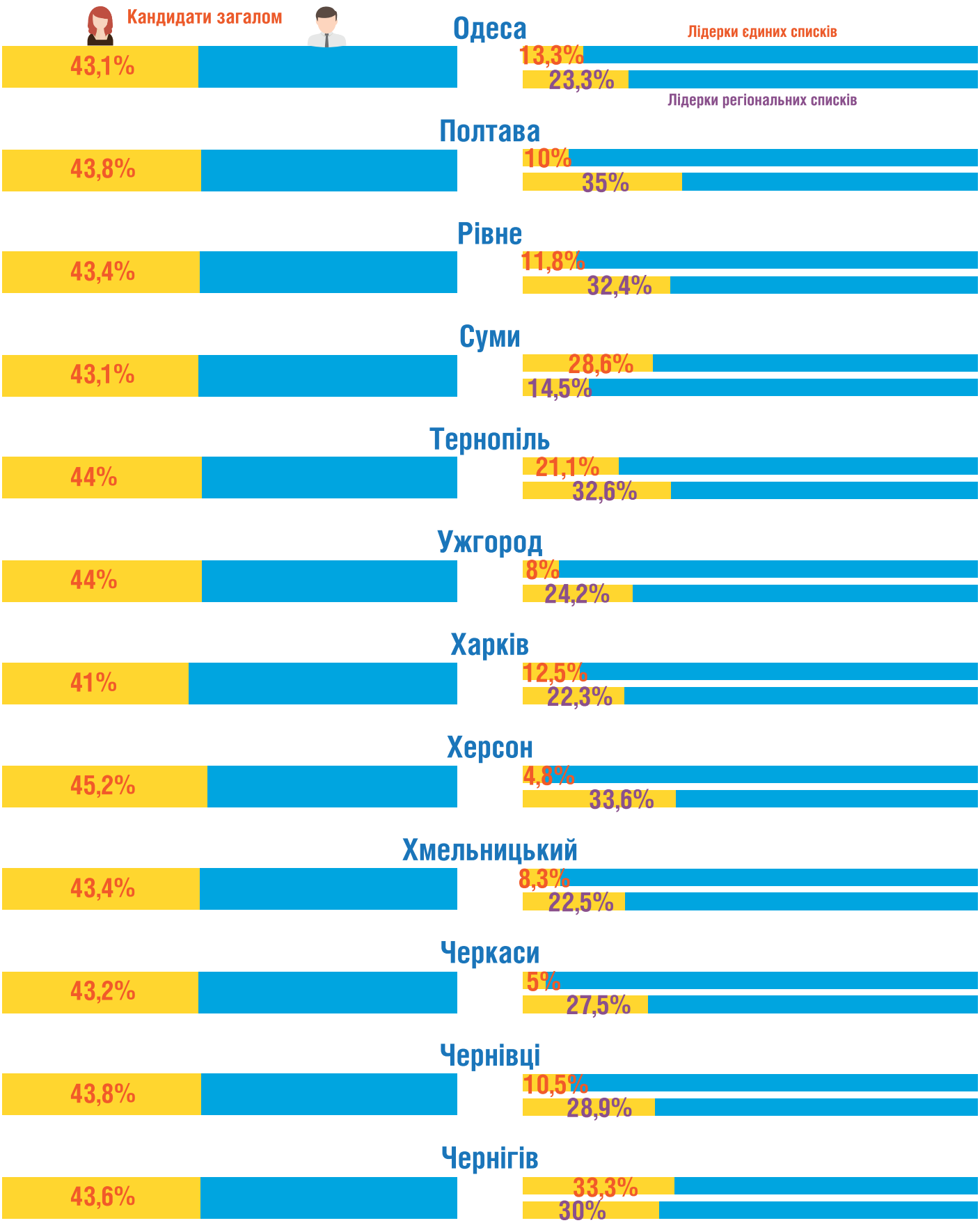

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Бахмута й Краматорська Донецької області — вибули 52 кандидати, зокрема 32 жінки. Тож **жінок 61,5% серед кандидатів, що вибули до виборів, — хоча серед зареєстрованих загалом кандидатів жінок тільки 43,5%.** У результаті в низці списків на день голосування квоти вже не було дотримано — у списку політичної партії «За майбутнє» до Тернопільської міської ради, «Батьківщини» — до Хмельницької міської ради, «Перемоги Пальчевського» й «Сили і Честі» — до Луцької міської ради, «Партії Шарія» — до Краматорської та Одеської міських рад.

Наприклад, «Партія Шарія» подала списки кандидатів до Краматорської і Одеської міських рад, де жінки були представлені на рівні 45,5 та 46,4% (10 жінок із 22 кандидатур у Краматорську й 19 із 41 в Одесі). До виборів зі списків вибули 14 осіб у Краматорську (зокрема 8 жінок) і 17 осіб в Одесі (зокрема 12 жінок). На день голосування в списках партії в Краматорську були представлені 25% жінок, а в Одесі — 29%.

У результаті вибуття кандидатів до виборів квоти також не було дотримано в списку політичної партії «Сила і Честь» до Житомирської обласної ради, «Батьківщини» та «Європейської Солідарності» — до Полтавської обласної ради, «Слуги народу» — до Харківської обласної ради.

Такі випадки були досить поширені. За даними ЦВК, які наводить у своєму аналізі середовища й процедур місцевих виборів Національний Демократичний Інститут (НДІ), загалом **на виборах до 792 місцевих рад, що обиралися за пропорційною системою, приблизно 17% зареєстрованих списків політичних партій не відповідали вимогам ґендерної квоти** (1354 списків з 7943). У цих випадках окремі кандидати не були зареєстровані або відкликали свої кандидатури після того, як партії подали списки на реєстрацію[8].

За результатами інтерв'ю, які провели з кандидатками довготермінові спостерігачки, а також глибинних інтерв'ю з представниками партій, отримано інформацію про окремі випадки тиску на кандидаток із метою відмови від балотування.

Мені зателефонували й запропонували відмовитися від виборів. Я не погодилася. Також було таке, що до мене під двір приїхала машина, з якої вийшло двоє чоловіків, а ще один залишився в машині. Вони почали пояснювати мені, що в моєму випадку краще відмовитися, узяти гроші й не випендрюватися... Я розізлилася й, сказавши все, що думала, розвернулася й пішла...

Кандидатка на посаду голови громади до 10 тисяч виборців і в депутатки місцевої ради

Учасниці й учасники інтерв'ю та круглих столів з обговорення проміжних результатів ґендерного моніторингу переважно поділяли думку, що **запровадження законодавчого механізму заміни кандидата, який вибуває зі списку до виборів, наступним кандидатом тієї ж статі зменшить передумови для зловживань.**

Зі списків політичних партій до обласних рад до виборів жінки вибували відносно рідше, ніж чоловіки, — серед 75 кандидатів, що вибули, 27 жінок. Отож серед кандидатів, які вибули, жінок 36%, тимчасом як загалом серед зареєстрованих кандидатів жінок 43%.

8 Спостереження за виборами в Україні — Заключний випуск [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI%20Ukraine%20Local%20Elections%20Statement%20-%20October%202020%20-%20UKR%20final_v2.pdf?fbclid=IwAR37NgecWaeVKwkRX_KeCBhWXMc4yMGmC0vily8FUb-Q7u5HvzNKgKnXeHg

4.5 Паралельне балотування

На відміну від первинної редакції зміни, внесені Законом України від 16 липня 2020 року № 805-IX до статті 216 Виборчого кодексу, установлюють обмеження щодо паралельного балотування до різних рівнів рад і на посади сільських, селищних та міських голів.

Зокрема, законодавством визначено, що особа може бути висунута кандидатом у депутати в багатомандатному виборчому окрузі не більше ніж до двох рівнів місцевих рад, а кандидат на посаду сільського, селищного чи міського голови не може одночасно бути висунутий у жодних інших єдиних одномандатних виборчих округах із будь-яких місцевих виборів.

Водночас кандидатам на посаду сільського, селищного або міського голови міста з кількістю виборців до 75 тисяч дозволено одночасно балотуватися в депутати в багатомандатному виборчому окрузі до відповідної сільської, селищної чи міської ради та/або відповідної обласної ради, а кандидатам на посаду міського голови міста з кількістю виборців 75 тисяч і більше одночасно бути висунутими лише кандидатом до відповідної міської ради.

Крім того, законодавством передбачено обмеження, що в разі паралельного балотування суб'єктом висування особи кандидатом може бути лише одна політична партія або ж це можливо лише шляхом самовисування.

У межах ґендерного моніторингу було здійснено аналіз виборчих списків до обласних рад та міських рад великих міст щодо паралельного балотування жінок і чоловіків.

Так, у виборчих списках до обласних рад було 16 844 особи, зокрема 7248 жінок (43%). У виборчих списках до міських рад Києва й міст — обласних центрів було 16 796 осіб, зокрема 7301 жінка (43,5%). Одночасно до рад цих двох рівнів балотувалися 2727 осіб, зокрема 1344 жінки (49,3%). Тож партії дещо частіше висували жінок одночасно до обласних рад і міських рад великих міст.

Загалом попри те, що встановлені обмеження щодо одночасного балотування мали позитивні наслідки й збільшували шанси кандидатів на обрання, усе-таки в умовах запровадження вимог до числа кандидатів, яких мають висувати політичні партії для участі у відповідних виборах, а також вимог щодо дотримання ґендерної квоти вони призводили до **частково формального заповнення таких списків тими самими особами в разі недостатності в партій інших кандидатур.**

Більшість із 200 респонденток (52,5%), яких опитали довготермінові спостерігачки, зазначили, що явище паралельного балотування досить поширене. 43,5% вважають, що воно було однаково поширене як для чоловіків, так і для жінок. 5 респонденток (2,5%) зауважили, що в їхній партії паралельне балотування було поширеніше серед жінок, і 13 (6,5%) — серед чоловіків.

Більшість респонденток оцінили паралельне балотування позитивно — як збільшення шансів на обрання.

Таким чином страхують надійних і професійних людей у команді, досвід яких дуже важливий.

Кандидатка в депутатки Харківської обласної ради й міської ради міста — районного центру

Окремі респондентки повідомили, що балотувалися до рад різних рівнів, щоб зробити послугу партії — для забезпечення квоти або ж загалом для достатньої кількості кандидатур, яких бракувало партії для реєстрації списків.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Паралельне балотування поширене. Для мене збільшення шансів на обрання, а для інших усе-таки, я думаю, «закриття» квоти в різних списках тими самими кандидатками.

Кандидатка в депутатки Запорізької обласної і міської рад

В одному списку це послуга партії, а в іншому — реальний шанс на обрання.

Кандидатка в депутатки Львівської обласної і міської рад

За нашими списками майже всі кандидати задвоєні — і чоловіки, і жінки. 65–70% задвоєних. Думаю, що так, це й збільшує шанси, і є послугою для партії. Залежно на яку позицію поставили людину. Важливий номер у єдиному виборчому та територіальному списках.

Кандидатка в депутатки Житомирської обласної ради й міської ради міста — районного центру

Респондентки, які негативно оцінили механізм паралельного балотування, зазначили, що партії використовували його як «технічний інструмент для заповнення вакансій». На думку цих респонденток, кандидати мають балотуватися лише на одну посаду, бо це зосереджує на проблемах конкретної місцевості.

Окремі респондентки звертали увагу на невідповідність сподіванням виборців.

Я взагалі проти цього й рекомендую це прибрати, оскільки, наприклад, залучають потужного кандидата, він витягує партію і самостійно обирає після того, як виграв, одну з найцікавіших для нього посад. Тоді в списку підіймаються малопрохідні кандидати-списочники, які мало чого зробили, щоб виграти. Це явище обурює людей, я сама чула, як люди казали: «Ми ж вас обрали, а ви нас зрадили». Це введення людей в оману й знецінення процесу виборів. Це ображає людей.

Кандидатка в депутатки міської ради громади до 10 тисяч виборців

Респондентки, які балотувалися до місцевих рад різних рівнів або на посаду голови громади й до ради, говорили про складність поєднання двох кампаній з погляду фінансових і часових ресурсів, розпорошення комунікації з виборцями та ускладнення фінансової звітності.

Це важко фізично й фінансово. Наприклад, я балотуюся в міську раду, яка поділена на п'ять округів. Я мешкаю п'ятдесят років у цьому місті й знаю, мабуть, пів міста, і вони мене. Це набагато простіше. А якщо ми говоримо про обласну раду — це більше населених пунктів, це більше охоплення, навіть поїздити й поговорити з людьми складніше.

Кандидатка в депутатки Вінницької обласної ради та міської ради міста — районного центру

4.6 Висування кандидатів і ґендерний баланс серед кандидатів у місцеві ради громад до 10 тисяч виборців

Для ґендерного моніторингу було обрано 10 громад до 10 тисяч виборців — село Магала Чернівецької області, Теплодар Одеської області, смт Нова Борова Житомирської області, Сіверськ Донецької області, Молочанськ Запорізької області, Тростянець Львівської області, Чорноострівську ОТГ Хмельницької області, смт Малинівка Харківської області, Тиврів Вінницької області та Великокопанівську ОТГ Херсонської області.

Загалом у **виборах до місцевих рад 10 громад брали участь 796 осіб, зокрема 336 жінок — 42,2%. 489 осіб балотувалися від партій, зокрема 239 жінок (48,9%), і 307 осіб — шляхом самовисування, зокрема 97 жінок (31,6%).**

Рівень представництва жінок серед кандидатів у списках партій коливався від 37,5% в Тростянецькій громаді до 59,4% у Великоко-

панівській громаді. Рівень представництва жінок серед самовисуванців коливався від 16,7% в Малинівській громаді до 60% у Великокопанівській громаді.

З 336 жінок, які брали участь у виборах до місцевих рад, 71% балотувався від політичних партій і 29% – як самовисуванки.

4.7 Ґендерний баланс серед кандидатів у голови громад

Відповідно до Виборчого кодексу вибори міського голови міста з кількістю виборців від 75 тисяч проводять за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості в єдиному одномандатному міському виборчому окрузі. Вибори сільського, селищного й міського голови міста до 75 тисяч виборців проводять за мажоритарною виборчою системою відносної більшості в єдиному виборчому окрузі (в один тур). Висувати кандидатури можуть як політичні партії, так і громадяни шляхом самовисування.

До вибірки ґендерного моніторингу увійшли 24 великі міста — Київ, 22 міста — обласні центри, Бахмут та Краматорськ Донецької області — з-поміж яких 23 міста мають понад 75 тисяч виборців і Бахмут — до 75 тисяч виборців.

Загалом у **виборах міських голів брали участь 305 осіб, зокрема 49 жінок (16,1%). Серед самовисуванців жінки були представлені на рівні 13% (9 із 71), серед кандидатур від партій — на рівні 17,1% (40 із 234).**

У Хмельницькому на посаду голови не претендувала жодна кандидатка. Рівень представництва жінок серед кандидатів варіювався від 5% в Ужгороді (1 з 22 кандидатів) до 30% у Вінниці й Кропивницькому (по 3 кандидатки з 10) та 40% у Сумах (4 з 10).

З 10 політичних партій, які увійшли до вибірки ґендерного моніторингу, відносно більше кандидаток у великих містах висунула партія «Батьківщина» — 31% (5 із 16 кандидатур від партії) і «Голос» (3 з 10). «Опозиційна платформа — За життя» висунула 25% жінок (4 із 16), «Слуга народу» — 23% (5 із 22), «За майбутнє» — 20% (3 з 15), «Європейська Солідарність» — 18% (3 із 17). Партія «Опозиційний блок» не висувала жодних кандидатур на вибори міських голів. Партії «Довіряй ділам» та «Самопоміч» висували по одній кандидатурі чоловіків. Партія «Свобода» не висувала жінок на посаду міського голови, загалом же висувала 12 кандидатур.

Повторне голосування на виборах міських голів Луцька, Краматорська, Одеси, Сум і Херсона відбулося 15 листопада 2020 року, міських голів Дніпра, Львова, Миколаєва, Полтави, Рівного, Ужгорода й Черкас — 22 листопада, міського голови Чернівців — 29 листопада. До другого туру виборів вийшли лише кандидати-чоловіки.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

5. ВИБОРЧА КАМПАНІЯ

5.1 Залучення жінок до роботи виборчих штабів і підтримка кандидаток

За результатами опитування 200 кандидаток, яке провели довготермінові спостерігачки проєкту в 10 областях — Вінницькій, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Львівській, Одеській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій та Чернівецькій — **жінки були активно залучені до роботи виборчих штабів політичних партій.**

72 зі 176 респонденток (41%), котрі балотувалися від політичних партій з-поміж респонденток, яких опитали довготермінові спостерігачки, зазначили, що **брали участь у роботі виборчих штабів.**

За свідченнями респонденток, 7 із них відповідали за документообіг, зокрема реєстрацію кандидатів, 6 були юристками штабів, 5 доручили зв'язки зі ЗМІ й громадськістю або випуск газет та іншої друкованої продукції, 5 приймали громадян, 5 відповідали за набір й організацію роботи агітаторів і волонтерів, 4 — за навчання й консультування кандидатів, 4 — за експертну підтримку штабів у стратегічному плануванні та підготовці програм у сфері соціології, економіки тощо, 3 — за набір й організацію роботи членів виборчих комісій, 2 — за організацію зустрічей із виборцями, 2 — за набір та організацію роботи спостерігачів. Окремі респондентки набирали кандидатів, контролювали партійні фінанси, були уповноваженими особами партії у виборчих комісіях чи відповідали за роботу з виборчинями. Значна частина респонденток відповідала за загальну організаційну роботу, а також поєднувала в штабах декілька функцій.

17 респонденток (9,7% зі 176) очолювали виборчий штаб на рівні ОТГ, району міста, району області, ТВО та міста. З них 11 респонденток до виборів 2020 року мали досвід роботи в місцевих радах, 11 — належали до керівництва місцевих осередків партій, 4 — на попередніх виборах працювали спостерігачками, членкинями виборчих комісій і виборчих штабів.

У нас в області працювало шість штабів. І лише я одна очолювала штаб, решта були чоловіки. Хоча серед працівників штабів приблизно 75% — це жінки. Якби жінки були більше представлені в керівному складі, це було б краще.

Депутатка обласної ради

За інформацією, отриманою під час 20 глибинних інтерв'ю з представниками політичних партій, партії надавали однакову підтримку жінкам-кандидаткам і чоловікам-кандидатам.

Здебільшого підтримка з боку партій полягала в:

- наданні агітаційної продукції з брендом партії, зрідка — допомозі з розробленням персональних агітматеріалів;
- юридичному супроводі;
- тренінгах і навчанні.

На думку представників партій, у значної частини кандидатів і кандидаток не було доступу до медіа й реклами в ЗМІ **через стислі строки агітації або брак коштів.** Також у багатьох не було зустрічей із виборцями **через карантинні обмеження.** У цих умовах **зросла значущість соціальних мереж для спілкування з виборцями.**

З відповідей 176 респонденток, котрі балотувалися від політичних партій з-поміж респонденток, яких опитали довготермінові спостерігачки, випливає, що **обсяг підтримки від**

різних партій і на різних рівнях виборів суттєво відрізнявся — від цілковитого забезпечення виборчої кампанії партією до суто інформаційної підтримки від партії та цілковитого фінансового й організаційного забезпечення з боку кандидаток.

Своїх коштів майже не вкладала, навіть мало спілкувалася з виборцями, партія досить потужно провадила рекламну кампанію, і я покладалася на досвід партії.

Кандидатка в депутатки Вінницької обласної ради

Вкладаю кошти в друковану продукцію, а також свої технічні, інтелектуальні й трудові ресурси.

Виборча кампанія за власні кошти. Допомога друзів у вигляді агітаційних виробів.

Кандидатка в депутатки Львівської обласної ради

Не вкладаю коштів і вважаю, що на рівні села це зайво витрачені ресурси. У нас і так усі одне одного знають, хто що робить, що за людина, і тут складно щось приховати. У нас навіть бордів немає. Є лише від кандидатів, які йдуть від партії в обласну й районну ради. А за нашими місцевими людьми, за мною і за іншими кандидатами — ні бордів, ні агітації немає.

Кандидатка на посаду голови ОТГ до 10 тисяч виборців

Крім того, **жінки були активно залучені до забезпечення виборів.** За даними ЦВК, які наводить у своєму аналізі середовища й процедур місцевих виборів Національний Демократичний Інститут, жінки становили 74% серед членів ТВК та 67% серед голів комісій[9].

9 Спостереження за виборами в Україні — Заключний випуск [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI%20Ukraine%20Local%20Elections%20Statement%20-%20October%202020%20-%20UKR%20final_v2.pdf?fbclid=IwAR37NgecWaeVKwkRX_KeCBhWXMc4yMGmC0vily8FUb-Q7u5HvzNKgKnXeHg

Тенденцію до активного залучення жінок до різних аспектів забезпечення виборчого процесу детально проаналізував Український Жіночий Фонд під час ґендерного моніторингу парламентських виборів 2019 року, проведеного в партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ)[10].

Респондентки зазначали, що загалом партії однаковою мірою надавали підтримку як жінкам, так і чоловікам, але з деякими особливостями.

На думку респонденток, **найбільш рівно підтримку надавали в соціальних мережах і спорядженні друкованою продукцією.** Окремі респондентки зауважили, що жінки активніше використовували можливості реклами в соціальних мережах. Досить рівномірно, на їхню думку, розподілялася підтримка з боку лідерів/лідерок у вигляді візитів до регіону, певних публічних заяв та підтримка у вигляді мережі агітаторів — утім у багатьох випадках партія не надавала такої підтримки, і кандидатки й кандидати агітували зі своїми групами підтримки. **Найменш рівно розподілялася підтримка у вигляді виготовлення й трансляції політичної реклами в ЗМІ та зовнішньої реклами, а також доступу до участі в теле- й радіоефірах.** Респондентки, які звернули увагу на нерівний доступ до таких видів підтримки, зазначили, що вона діставалася переважно кандидатам у міські голови й «першим номерам» у списках, а на ці позиції партії найчастіше ставили чоловіків.

Окремі респонденти глибинних інтерв'ю зазначили, що для жінок-кандидаток робили виняток і допомагали власними коштами.

10 УЖФ представив результати ґендерного моніторингу позачергових виборів народних депутатів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.uwf.org.ua/news/11720

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

У нас була кандидатка, яка не могла собі забезпечити виборчу кампанію. Скажімо так, я для неї випустив своїм коштом листівки. Вона виграла.

Керівник районного осередку партії

Були випадки особливої підтримки жінок, коли саме жіноче крило настільки енергійно бралося за агітацію, що чоловіче керівництво партії підтримувало їхні ініціативи. У партії «За майбутнє» друкували газету «Жінки за майбутнє», спрямовану на жіночу аудиторію. А агітацію в населених пунктах жінки-політикині здійснювали, використовуючи яскравий автобус із брендом партії.

Це відповідає результатам спостережень довготермінових спостерігачок проєкту щодо поширення таких видів зовнішньої реклами, як білборди, сітілайти, агітаційні намети й плакати на підтримку кандидатів у міські голови та списків політичних партій у міські й обласні ради.

Респондентки наводили позитивні приклади, коли партія забезпечувала ефірний час на телебаченні й відкрито пропонувала участь усім кандидатам — участь залежала від їхньої активності.

У нас від партії було проплачено на телеканалі певні години. Люди, які зналися на певній темі, ішли на ефіри. Наприклад, медицина, комунальне господарство, освіта й так далі.

Кандидатка в депутатки Житомирської обласної ради

Респондентки, яких опитали довготермінові спостерігачки, виявили значне зацікавлення до можливості навчання провадження виборчої кампанії і депутатської роботи. Більшість (146 осіб або 73% з 200 респонденток) зазначила, що знала про можливість пройти таке навчання на місцевих виборах 2020 року або раніше, і 141 (70,5%) скористалися такою можливістю. Це було навчання переважно від міжнародних і громадських організацій, а також від партій та виборчих штабів, платні вебінари, міжнародні програми стажування. Респондентки зазначали, що також займаються самоосвітою.

Респондентки виявляли зацікавлення до глибшого навчання як щодо провадження передвиборчої кампанії, так і щодо роботи в органах влади.

Пройшла навчання онлайн, займалася самоосвітою, зробила моніторинг роботи попередньої міської ради.

Кандидатка в депутатки міської ради громади до 10 тисяч виборців

Від штабу навчання було лише про те, які речі говорити під час кампанії, що обіцяти.

Кандидатка в депутатки Вінницької обласної ради

Респондентки, які зазначили, що не шукали можливостей для навчання або відмовлялися від нього — самі були ресурсом для політичних партій. Вони були вже досвідченими у сфері виборчих кампаній та роботи в місцевих радах і часто самі проводили навчання чи консультації для однопартійців — жінок та чоловіків. Вони зауважували, що таке навчання корисне для жінок, які ще не здобули досвіду на виборах і в політиці.

Я сама навчаю керівників виборчих штабів і партій, бо вже все знаю, сама все не раз проходила й вмію правильно читати закони та вести документацію на відміну від чоловіків, де із цим складно. Тому доводилося консультувати інших. Навчання проходила в попередніх штабах.

Кандидатка в депутатки Херсонської обласної ради

Результати глибинних інтерв'ю з 20 представниками партій засвідчили, що частина представників партій не виокремлює ґендерних особливостей виборчої кампанії, інші ж за-

уважують відмінності провадження кампаній жінками і чоловіками.

Частина респондентів назвала такі ґендерні особливості провадження передвиборчої кампанії:

- Жінки краще проводять зустрічі з виборцями й знаходять підхід до виборців під час агітації.
- В агітаційних наметах частіше можна було побачити жінок-кандидаток, ніж чоловіків-кандидатів.

Стояли в наметах саме жінки. Я не хочу сказати про когось погано, ні, але саме жінки викладаються на всі сто.

Представниця районного осередку партії

- Жінки активні, ініціативні, витривалі й працездатні, вони встигають провести більше зустрічей із виборцями.
- Чоловіки прагматичні, починають із підрахунку, яку мінімальну кількість голосів їм треба набрати, тимчасом як жінки сумлінно відпрацьовують метод «від дверей до дверей», зустрічаються з виборцями.
- Чоловіки зазвичай мають більше коштів, щоб найняти команду агітаторів, надрукувати та розповсюдити більше агітаційної продукції, установити білборди, організувати масові зустрічі з виборцями. Натомість жінки-активістки часто можуть розраховувати на безкоштовну підтримку громадських організацій і громадських активістів.

Виокремлені особливості провадження виборчих кампаній відповідають результатам спостережень довготермінових спостерігачок проєкту щодо поширення таких видів агітації, як особисті зустрічі й реклама в соціальних мережах на підтримку кандидатів у міські голови та списків політичних партій у міські й обласні ради.

Також це підтверджують результати інтерв'ю з кандидатками, які провели довготермінові спостерігачки в 10 областях, і висновки 8 круглих столів, проведених Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) з кандидатками, обраними депутатками й головами громад.

Переважна більшість респонденток зазначили, що надавали перевагу агітації через особисті зустрічі, оскільки вважають такий вид агітації найефективнішим. На їхню думку, особисті зустрічі, з одного боку, дають змогу дізнатися про проблеми громади, з іншого — відповісти на запитання виборців і завоювати їхню довіру.

Я вибрала агітацію через особисті зустрічі з виборцями, як то кажуть, у полі. Вважаю, що людям треба пояснювати, чому потрібно йти на вибори, що може змінитися на краще для міста й містян, як ми разом можемо змінити наше життя. Вважаю зустрічі з виборцями найефективнішим видом агітації.

Кандидатка в депутатки Краматорської міської ради

Спочатку ми робили зовнішній аудит простору села, тоді заходили в магазин і запитували про лідерів суспільної думки, з ними організовували зустрічі. Ми пропонували організувати зустрічі для всіх кандидатів. В основному з кандидатів приходили жінки.

Представниця виборчого штабу в ОТГ

Також **кандидатки активно використовували друковану продукцію, хоча окремі респондентки зауважили, що розглядали друковані матеріали лише як допоміжний засіб** — для тих виборців, з якими кандидатка поспілкувалася особисто й змогла зацікавити.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Від дверей до дверей, приватне спілкування, у соціальних мережах. На мою думку, вони найдієвіші. Були розроблені листівки команди, клеїли оголошення біля під'їздів. Мені теж партія пропонувала п'ятсот листівок із моєю біографією, але я відмовилася, бо не хотіла, щоб моє обличчя валялося десь біля поштових скриньок.

Кандидатка в депутатки Житомирської міської ради

Ми робили ставку на особисті зустрічі, виїжджали в села, ходили по хатах попід воротами зі своїми листівками й розповідали про себе, про своїх кандидатів і про наші дії, щоб люди нас бачили. Листівок у воротах ми принципово не залишали, поки не поспілкуємося.

Кандидатка в депутатки міської ради громади до 10 тисяч виборців

Мені партія збирала від двадцяти до ста сімдесяти людей на зустрічі. Бувало таке, що на день я мала по сім зустрічей.

Кандидатка в депутатки Херсонської обласної ради

Протягом усього виборчого періоду в Україні діяв поділ на карантинні зони, який передбачав різні обмеження щодо масових зібрань. **Пандемія COVID-19 змушувала кандидаток більше зосереджуватися на соціальних мережах і друкованій продукції — особливо в регіонах, де особисті зустрічі були неможливі.**

У соціальних мережах кандидатки використовували публікації, онлайн-виступи й рекламу, створювали групи.

Я надаю перевагу безпосередньому спілкуванню з виборцями. Але цього року потрібно було змінити тактику, оскільки через пандемію люди неохоче приходили на зустрічі й ми не хотіли наражати їх на небезпеку. Ми друкували (кожен кандидат власним коштом) продукцію і роздавали її.

Кандидатка в депутатки Вінницької обласної ради

Самі друкували матеріали й роздавали від дому до дому. Потім почали активно залучати та створювати групи у Viber, Telegram і Facebook, там поширювали інформацію.

Кандидатка в депутатки Херсонської обласної ради

Ураховуючи значні обмеження через коронавірус, зустрічей не проводила. Були випадки, коли люди приходили на зустріч із кандидатом й інфікувалися. Тому люди боялися живих зустрічей. Проводила роботу в соцмережах.

Кандидатка в депутатки Запорізької міської ради

Окремі респондентки повідомили, що брали участь у теле- й радіоефірах та вважають таку агітацію ефективною завдяки охопленню якнайширшої аудиторії. Інші зазначили, що не мали доступу до таких ефірів.

Більшість із 200 респонденток (67,5%), яких опитали довготермінові спостерігачки, підкреслили, що вони потребували певної підтримки на виборах. З тих, хто зазначив, що не потребував додаткової підтримки — більшість була залучена до керівництва виборчими штабами й осередками та мала попередній досвід на виборах.

З огляду на зосередженні на такому різновиді агітації, як спілкування з виборцями, 67,5% респонденток зауважили потребу додаткового людського ресурсу для агітації і 59,5% — підтримки під час організації зустрічей із виборцями. Крім того, 60% респонденток бракувало юридичної підтримки. 58% респонденток бракувало підтримки в доступі до

теле- й радіоефірів — ця потреба була вищою у кандидаток в обласні ради й міські ради великих міст. У невеликих громадах, де немає регіональних телеканалів і радіостанцій, кандидатки не повідомляли про таку потребу.

Щодруга респондентка зазначила потребу навчання щодо планування й провадження передвиборчої кампанії, роботи органів самоврядування (56,5%), а також потребу менторської підтримки від досвідчених у виборах і політиці наставників (55,5%) та роботи в соціальних мережах (51%).

5.2 Виборче насильство, сексизм та кібербулінг

За результатами спостережень довготермінових спостерігачок проєкту, інтерв'ю з кандидатками, які провели довготермінові спостерігачки в 10 областях, а також за висновками круглих столів, проведених Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) з кандидатками, обраними депутатками й головами громад, виборче насильство було поширеним на місцевих виборах 2020 року, з ним стикалася значна частина кандидаток.

Поодинокі респондентки зазначили, що з їхнього досвіду жінок-кандидаток зачіпають менше, а з виборчим насильством стикаються переважно чоловіки. Однак більше респонденток зауважили, що **виборче насильство було поширене як щодо чоловіків, так і щодо жінок — щодо жінок навіть більше, оскільки опоненти вважали жінок слабкими й розраховували, що тиск на них буде успішнішим, ніж на чоловіків.**

Представники партій, респонденти глибинних інтерв'ю, здебільшого не вважали проблему виборчого насильства важливою. За словами як представників партій — учасників глибинних інтерв'ю, так і респонденток, яких опитали довготермінові спостерігачки проєкту, **обговорення питань виборчого насильства в більшості партій не відбувалося, кандидаток і кандидатів ніяк не готували до реагування на такі випадки.** У значної частини опитаних немає чіткого розуміння, як партія може допомогти кандидатам і кандидаткам у разі виборчого насильства. Часто наголошували, що це сфера відповідальності поліції, яка не завжди виконує свої обов'язки належно.

В умовах швидкого поширення інформації через різні електронні засоби комунікації і можливості її зміни, а найбільше через анонімність кібербулерів захистити свої права в цивільному порядку непросто, оскільки для подання позову потрібно насамперед визначити особу відповідача, що в разі поширення інформації анонімами зробити досить складно.

Натомість **проблема виборчого насильства була актуальною для кандидаток.**

З 200 респонденток у 10 областях України на запитання, чи знають вони, що таке виборче насильство, 58% відповіли ствердно. 38% респонденток зауважили, що не знають, що таке виборче насильство, і 4% — що не впевнені, або ж не дали відповіді на запитання.

На запитання, чи стикалися вони особисто й чи відомо їм про випадки виборчого насильства щодо інших кандидатів, 32% відповіли ствердно. Якщо враховувати респонденток, які відповіли, що не стикалися з виборчим насильством, але на уточнювальні питання навели випадки булінгу, пошкодження агітації і погроз, то **відсоток респонденток, котрі стикалися з виборчим насильством щодо себе або інших кандидатів, становить 38%.**

Щоп'ята (21,5%) стикалася з виборчим насильством щодо себе: від пошкодження агітації до дзвінків і візитів із погрозами, нападів на них чи команду агітаторів, пошкодження особистого майна, чорного піару, зламу сторінок у соціальних мережах тощо.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Було багато чорного піару. Були надруковані й розповсюджені газети та листівки з брудною і неправдивою інформацією, яка підривала мій авторитет, нашу єдність, наш авторитет, що напрацьовувався багатьма роками. Ми й ще декілька кандидатів подали заяву до поліції і позов до суду. Але місто й район засипали газетами та листівками з брудною інформацією. Навіть після звернення до поліції зловмисники не припинили чорного піару, і ми змушені були самотужки виявляти, де й коли були розповсюджені газети та листівки, і ліквідувати їх.

Кандидатка в депутатки Вінницької обласної ради й міської ради міста — районного центру

Зазвичай я агітувала зі своєю командою, але того вечора сталося так, що вони пішли раніше і я була сама. На мене накинувся неадекватний чоловік, дуже агресивний. Я сховалася від нього в магазині, але він пішов туди за мною. На щастя, випадково повз проходив поліцейський — я звернулася до нього, і він швидко вирішив ситуацію.

Кандидатка в депутатки Краматорської міської ради

У мене не було ніколи зламу персональних сторінок, але цього разу зламали сторінку мою, мого сина, дітей, сестри, родичів і потім із цих сторінок почали розсилати всіляку гидоту, просити кошти й таке інше... Ми були шоковані. Потім зламали наші телефони, але це було пізно ввечері й ми встигли зателефонувати оператору, а телефон сестри зламали вночі, і вона не помітила, а зранку вже все було заблоковано й зламано картки, контакти тощо.

Кандидатка на посаду голови громади до 10 тисяч виборців

Щосьома з респонденток, які стикалися з виборчим насильством щодо себе чи інших кандидатів, стикалася із сексизмом. Такі випадки стосувалися словесних образ під час зустрічей з опонентами на масових заходах, партійних зборах, від провокаторів на зустрічах із виборцями та інших виявів.

Частина респонденток зіткнулася з кібербулінгом, який часто поєднувався із сексизмом. Декілька кандидаток повідомили про масову атаку «ботів» на їхні сторінки в соціальних мережах.

У Facebook писали всілякий непотріб, виставляли колажі з моїм фото. Було виставлено фотомонтаж еротичного характеру з моїм обличчям і напис «подивіться, як виглядає майбутня депутатка».

Кандидатка в депутатки Одеської обласної і районної рад

Зламали мою сторінку у Facebook і номер телефону. Пропонують через сторінку й Viber інтимні послуги від мого імені.

Кандидатка в депутатки громади до 10 тисяч виборців

Я цього року зіткнулася з усіма формами — від сексизму до пошкодження майна. У нас класні юристи, тому ми все це викорінювали одразу. Тільки от сексизм породжує плітки в громаді. Ключовий меседж: «Одинока жінка без чоловіка апріорі гуляща. Як же ви будете за неї голосувати?»

Кандидатка на посаду голови громади до 10 тисяч виборців

Спочатку був інтернет-булінг, коли про всіх членів команди поширювали неправдиву інформацію. Першого тижня виборчої кампанії нам порізали шини. Потім у мене почалося блокування сторінки. Використовували адмінресурс, це робили працівники апарату, забороняли іншим приходити на такі зустрічі. Ми знайшли тих, хто це робив, і все припинилося. Потім посипалися інтернет-погрози. Ми звернулися в обласне управління поліції.

Кандидатка на посаду голови громади до 10 тисяч виборців і в депутатки місцевої ради

У соцмережах ботоферми дуже поширені, і я постійно, по п'ятдесят разів на день, стираю ці коментарі про роль жінки — такі фрази, як «ти жінка — сиди вдома».

Кандидатка на посаду голови громади та в депутатки міської ради

Про те, що дискримінація і сексизм були поширені під час місцевих виборів, також свідчать результати волонтерського проєкту #виборИБЕЗсексизму, який ініціювала коаліція жіночих громадських організацій. Через чат-бот у Facebook та гарячу телефонну лінію, де кандидатки могли отримати юридичну й психологічну допомогу, проєкт прийняв майже 50 скарг про сексистські випадки. Було зафіксовано випадки кібербулінгу, кіберсталкінгу, сексистських висловлювань на публічних сторінках кандидаток у соціальних мережах, ейджизму, лукізму, сексистських журналістських матеріалів та телепрограм, сексистської політичної реклами[11].

Респондентки згадували також про випадки упередженого, сексистського висвітлення діяльності жінок-кандидаток у ЗМІ.

За результатами моніторингу 20 найпопулярніших загальноукраїнських інтернет-видань, 5 друкованих видань та 11 загальнонаціональних телеканалів, який провели ГО «Інститут масової інформації» (ІМІ) й «Детектор медіа» в жовтні 2020 року на замовлення НДІ, у жовтні 2020 року 8 із 20 медіа опублікували хоча б один матеріал з ознаками дискримінації або сексизму. Медіа вдавалися до детальних описів жіночого тіла, акцентуючи в заголовках на декольте, білизні, цькували жінок за зовнішність і вдавалися до ейджизму[12].

Більшість респонденток висловили готовність протистояти виборчому насильству. Упевненість у своїй готовності протистояти загрозам найчастіше виявляли респондентки, які вже мали досвід виборчих кампаній, досвід у політиці й журналістиці, а також респондентки, котрі були впевнені у своїй команді підтримки — зокрема виборчому штабі та партії. **Окремі респондентки наводили позитивні приклади інформування з боку штабу про можливі випадки виборчого насильства,** навчання, обмін досвідом із досвідченими в політиці однопартійками. За словами респонденток, таке інформування не відлякувало їх, а навпаки, додавало впевненості.

Деякі респондентки, які особисто стикалися з виборчим насильством, кібербулінгом, неправдивою політичною рекламою опонентів, зверталися до поліції, кіберполіції та подавали позови до суду. Більшість із них не вважали механізми захисту від виборчого насильства достатньо ефективними.

Особисто стикалася з насильством на виборах, і в мене реакція одна — це виклик поліції, хоча вони й виявлялися неефективними... Ми писали багато заяв, але пуття було мало. Проте все одно опоненти знали, що ми будемо викликати поліцію, і це трохи їх зупиняло.

Кандидатка в депутатки міської ради громади до 10 тисяч виборців

На думку представників в партій, респондентів глибинних інтерв'ю, не існує закону, який би дієво захищав медійну особу в соцмережах, а масштаби психологічного тиску, образ

11 Марценюк Т., Тишко І. Переваги та виклики застосування гендерної квоти під час місцевих виборів 2020 року в Україні / Т. Марценюк, І. Тишко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://voxukraine.org/perevagy-ta-vyklyky-zastosuvannya-gendernoyi-kvoty-pid-chas-mistsevyh-vyboriv-2020-roku-v-ukrayini/?fbclid=IwAR3elifIE3-xdRwXI0BH1PZAXsrAz0auvqKt-MEYC4BS4xkDz1ugwqOFQ4zs

12 Кількість жінок-експерток в медіа зросла на 3% в період передвиборчої кампанії — дослідження [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://imi.org.ua/monitorings/kozhen-chetvertyj-material-v-ukrayinskyh-media-komentuye-ekspertka-pres-reliz-i35821

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

у соцмережах зростають, і це стає серйозною проблемою. Частина керівників рекомендувала своїм кандидатам — як жінкам, так і чоловікам — ізолюватися від соціальних мереж.

Будь-хто купує собі сімку, реєструє бота, чіпляє собі якусь квіточку на аватарку — і просто починає тебе в соцмережах цькувати. Неможливо із цим боротися. Я, наприклад, зверталася до поліції, запитувала, що можна зробити — якось написати заяву в кіберполіцію, СБУ й так далі? Вони кажуть не звертати уваги.

Представниця обласного осередку партії

Ми намагалися наших кандидатів не допускати до соцмереж, щоб вони не читали образ, а робили свою роботу.

Представник районного осередку партії

Щотретя кандидатка повідомила про потребу в службі охорони під час організації зустрічей і провадження передвиборчої кампанії (37,5%).

Респондентки зазначали, що охорона особливо була потрібна під час масових зустрічей. Основним джерелом небезпеки на зустрічах із виборцями респондентки називали провокаторів, «тітушок» — як від опонентів, інших політичних сил, так і від однопартійців. **Політичні партії не завжди сприяли припиненню виборчого насильства серед однопартійців.**

Домовляюся про зустрічі в селах, а мої опоненти присилають туди своїх провокаторів. Основними конкурентами цього року були однопартійці. Зверталася до партії, але вони казали: «Розбирайтеся самі, нам головне — результат команди».

Кандидатка в депутатки Вінницької обласної ради

Респондентки повідомляли, що відчували потребу навчання кібербезпеки й захисту в інформаційному просторі своєї інформації, карток, соціальних сторінок, певних алгоритмів дій у разі різного виду виборчого насильства.

З огляду на стислі строки агітації, брак доступу кандидаток до теле- й радіоефірів, нерівне та подекуди упереджене висвітлення діяльності жінок у ЗМІ, загалом нерівний доступ жінок і чоловіків до фінансових ресурсів та таких дорогих форм агітації, як телереклама й зовнішня реклама, карантинні обмеження можливостей зустрічі з виборцями, що є поширеною формою агітації кандидатів, **спілкування з виборцями в соціальних мережах було важливим або майже єдиним способом агітації для багатьох кандидаток. Поширення кібербулінгу й сексизму, а також недоброчесної виборчої реклами в інтернеті було значною перешкодою для агітації кандидаток.**

З огляду на швидкий розвиток електронних засобів комунікації і зростання випадків булінгу з їх використанням потрібно забезпечити відповідне правове врегулювання й створити ефективний механізм протидії кібербулінгу.

5.3 Фінансування виборчих кампаній на виборах міських голів

Відповідно до Виборчого кодексу організація партії, яка висунула виборчий список, кандидати в депутати, зокрема внесені до виборчого списку організації партії, і кандидати на посаду сільського, селищного й міського голів для фінансування виборчої кампанії, зокрема й передвиборчої агітації, можуть заснувати власний виборчий фонд.

Розпорядники рахунків виборчого фонду зобов'язані подавати до відповідних територіальних виборчих комісій проміжні й остаточні фінансові звіти, які містять детальну інформацію про всі надходження на рахунок виборчого фонду та витрати.

Чинне законодавство не забезпечувало прозорості й підзвітності у сфері фінансування виборчої кампанії. Учасники виборчого процесу часто не звітували про прибутки та витрати виборчих фондів, а ТВК — не завжди публікували у відкритому доступі інформацію про відкриття рахунків виборчих фондів кандидатів і фінансові звіти кандидатів.

Загалом на посади міських голів Києва, міст — обласних центрів, Бахмута й Краматорська балотувалися 305 осіб, зокрема 49 жінок і 256 чоловіків. **Обмежена інформація у відкритих джерелах — на сайтах ТВК — показує, що жінки і чоловіки однаково часто відкривали рахунки виборчих фондів:** 18 жінок (36,7% з усіх кандидаток) та 95 чоловіків (37,1% з усіх кандидатів). Щодо більшості кандидаток і кандидатів інформації про відкриття рахунків й остаточних фінансових звітів немає.

Обмежена інформація у відкритих джерелах про проміжні й остаточні фінансові звіти 108 осіб, зокрема 17 жінок (16% від 108) та 91 чоловіка (84%), показує, що загалом кандидати обох статей задекларували надходження на суму 121,7 млн грн на поточні рахунки виборчих фондів. Із цих коштів чоловіки задекларували 89,8 млн грн (74%), а жінки — 31,9 млн грн (26% коштів).

У Києві кандидатка від партії «Слуга народу» Ірина Верещук задекларувала 25,1 млн грн надходжень на поточний рахунок виборчого фонду, що становить 79% від усіх коштів, внесених до звітів кандидатками на посади міських голів досліджуваних міст.

Якщо вилучити із цієї вибірки Київ, картина зміниться. Сума задекларованих 101 особою, жінками і чоловіками, надходжень становить 71,3 млн грн, з них — 6,8 млн грн жінками (17 кандидаток) і 64,5 млн грн чоловіками (84 кандидати).

17 жінок, які становлять 16,8% вибірки зі 101 кандидата, задекларували 9,5% від усіх коштів, акумульованих на рахунках кандидатами, тимчасом як 84 чоловіки (83,2% вибірки кандидатів) задекларували 90,5% акумульованих коштів.

Середня сума, задекларована чоловіком, становила 848,5 тис. грн, а жінкою — 425,9 тис. грн, що на 50,2% менше.

Таку саму різницю в обсязі виборчих фондів Український Жіночий Фонд виявив під час ґендерного моніторингу парламентських виборів, проведеного в партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ): у середньому обсяг виборчого фонду кандидатки в народні депутати в одномандатних виборчих округах був на 20% меншим за обсяг виборчого фонду кандидата, а серед самовисуванців різниця досягала 54%[13].

Окремі респонденти глибинних інтерв'ю також звертали увагу на те, що чоловіки мають більше фінансових ресурсів, щоб найняти команду агітаторів, надрукувати й розповсюдити більше агітаційної продукції, установити білборди, організувати масові зустрічі з виборцями. Натомість жінки-активістки часто можуть розраховувати на безкоштовну підтримку громадських організацій і активістів.

Менший доступ до фінансових ресурсів зменшує конкурентоспроможність жінок під час виборчої кампанії.

13 УЖФ представив результати ґендерного моніторингу позачергових виборів народних депутатів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.uwf.org.ua/news/11720

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

6. РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ

6.1 Результати виборів до обласних рад і міських рад великих міст

До проведення місцевих виборів 2020 року в складі обласних рад було тільки 15,3% жінок або 259 від загальної кількості — 1689 депутатів. Найменше жінки були представлені в складі Житомирської, Одеської та Тернопільської обласних рад — нижче ніж 10%. У жодній з обласних рад представництво жінок не сягало 25%. За даними ЦВК, на місцевих виборах 25 жовтня 2015 року серед кандидатів було 29,9% жінок.

У складі міських рад Києва, міст — обласних центрів, а також Краматорська й Сєвєродонецька було 19,7% жінок[14] або 244 депутатки від загальної чисельності депутатського корпусу — 1237 осіб. Найменше жінки були представлені в складі міської ради Ужгорода (8,3%), Черкас та Івано-Франківська (по 9,5%).

Завдяки квотам представництво жінок в обласних радах поліпшилася з 15,3 до 28%, а в міських радах великих міст — з 19,7 до 30,9%. Представництво жінок зросло в усіх обласних радах та у 23 із 24 міст вибірки.

Дані ЦВК свідчать, що **завдяки квоті партії вносили більше жінок до списків і більше жінок було обрано до міських рад загалом по Україні.**

Так, у 2015 році до всіх міських рад було обрано 11 222 депутати, зокрема 3266 жінок (29,1%), а у 2020 році — 11 184 депутати, зокрема 3677 жінок (32,9%).

14 За даними сайтів місцевих рад станом на вересень 2020 року. Інформація про склад міської ради Сєвєродонецька — станом на 10 квітня 2020 року

Поліпшення представництва жінок відбулося й за результатами виборів до районних рад (з 24 до 34,3%) та районних у місті рад (з 33,3 до 43,2%).

Присутність жінок у виборчих списках до міських рад великих міст й обласних рад **на рівні 43,5 та 43% не привела до такого ж представництва серед обраних** кандидатів і кандидаток.

Квоти найбільше допомогли жінкам бути обраними й отримати доступ до ухвалення рішень у **громадах, де ситуація з представництвом жінок була найгірша.**

Наприклад, у Житомирській, Одеській і Тернопільській обласних радах, де було по 9,5% жінок, представництво зросло у 2,5–3 рази — до 29,7, 26,2 та 23,4% відповідно. У Вінницькій, Закарпатській, Волинській та Черкаській обласних радах, де жінки були представлені на рівні 10,7, 10,9, 12,7 і 13,1%, представництво зросло більш ніж удвічі — до 25, 25, 26,6 та 29,7% відповідно.

Аналогічно в міських радах — там, де жінки були представлені найменше, за результатами виборів представництво зросло у 2,7–3 рази. В Ужгородській міській раді представництво жінок поліпшилося з 8,3 до 23,7%, у Черкаській та Івано-Франківській — з 9,5 до 26,2 і 28,6% відповідно.

У радах, де жінки були відносно краще представлені, зміна складу була не такою значною — з 20,3 до 28,1% в Чернігівській обласній раді, з 20,8 до 31,2% в Дніпропетровській, з 21,9 до 25% у Сумській.

Лише в трьох обласних радах представництво жінок сягнуло 30% — Дніпропетровській (31,7%), Хмельницькій (34,4%) та Запорізькій (34,5%). У жодній обласній раді представництво жінок не досягло 50 чи 40%.

З 24 міських рад представництво жінок сягнуло 30% у 13 містах: Кропивницькому й Полтаві (по 30,9%), Києві (31,7%), Вінниці, Луцьку, Рівному, Тернополі, Харкові та Хмельницькому (по 33,3%), Миколаєві (35,2%), Чернівцях (35,7%) й Чернігові (38,1%). У раді одного міста представництво жінок сягнуло 40,5% — у Житомирі.

Позитивний вплив квот був обмежений через формальне ставлення партій.

Причина, чому жінок обрано менше — **партії надавали перевагу чоловікам під час висування перших кандидатів, а також першої трійки кандидатів** — як у єдиних виборчих списках, так і в територіальних списках партій. Саме такі позиції є найсприятливішими для проходження до місцевої ради.

Окремі респондентки й учасниці міжрегіональних круглих столів із напрацювання рекомендацій за підсумками місцевих виборів та ґендерного моніторингу зазначали, що балотування до двох місцевих рад в одній місцевості, наприклад, міської і районної в місті ради, зменшило їхні шанси на обрання.

Наступного разу я балотувалася б тільки в одну раду. Простіше було б спілкуватися з виборцями. А так виборці не дуже розуміли цих списків. За мене голосували, але голоси розпорошилися.

Кандидатка в депутатки Чернівецької обласної і Чернівецької районної рад

Серед 10 політичних партій, відібраних для моніторингу, **найбільш збалансований склад депутатського корпусу в новообраних обласних радах у партій «Голос»** — 42,9% (3 жінки із 7 осіб, які набули депутатських повноважень) **та «Самопоміч»** — 44,4% (4 з 9). У «Свободи» — 32% (16 жінок із 50).

В абсолютних цифрах **найбільше депутаток обласних рад було обрано від партій «Європейська Солідарність» і «Слуга народу»** — по 73. Для «Європейської Солідарності» показник представництва жінок становить 29% (з 252), а для «Слуги народу» — 23,9% (з 293).

Від «Батьківщини» набули повноважень 53 депутатки, 29% зі 179. Від «За майбутнє» набули повноважень 48 депутаток, 26,2% зі 183. Від «Опозиційної платформи — За життя» набули повноважень 47 депутаток, 21,6% зі 171.

У «Довіряй ділам» — 27,3% (3 з 11), в «Опозиційного блоку» — 25% (2 з 8).

Найбільш збалансований склад депутатського корпусу в новообраних міських радах у партій «Довіряй ділам» — 40% (8 жінок із 20) та «Слуга народу» — 36,2% (59 зі 163). У «Європейської Солідарності» — 33,7% (71 депутатка з 211), у «За майбутнє» — 33,3% (14 із 42).

В абсолютних цифрах **найбільше депутаток міських рад було обрано від партій «Європейська Солідарність» — 71 та «Слуга народу» — 59.**

Від «Опозиційної платформи — За життя» набули повноважень 39 депутаток, 23,1% зі 169. Від «Батьківщини» набули повноважень 17 депутаток, 27,4% із 62. Від «Свободи» також набули повноважень 17 депутаток, 26,6% із 64. Від «Голосу» набули повноважень 7 депутаток, 25% із 28, від «Самопомочі» — 5 депутаток, 29,4% із 17. Від «Опозиційного блоку» набули повноважень 3 депутати й жодної депутатки.

6.2 Обрання жінок із єдиних списків і територіальних виборчих округів

Аналіз результатів виборів до 24 великих міст — міських рад міст — обласних центрів, Києва, Бахмута й Краматорська — показав, що **більшість кандидатів** (51,8%) **були обрані з територіальних виборчих округів (ТВО)**.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Представництво жінок у складі обласних рад

Склад обласних рад 7 скликання, дані станом на вересень 2020 р.

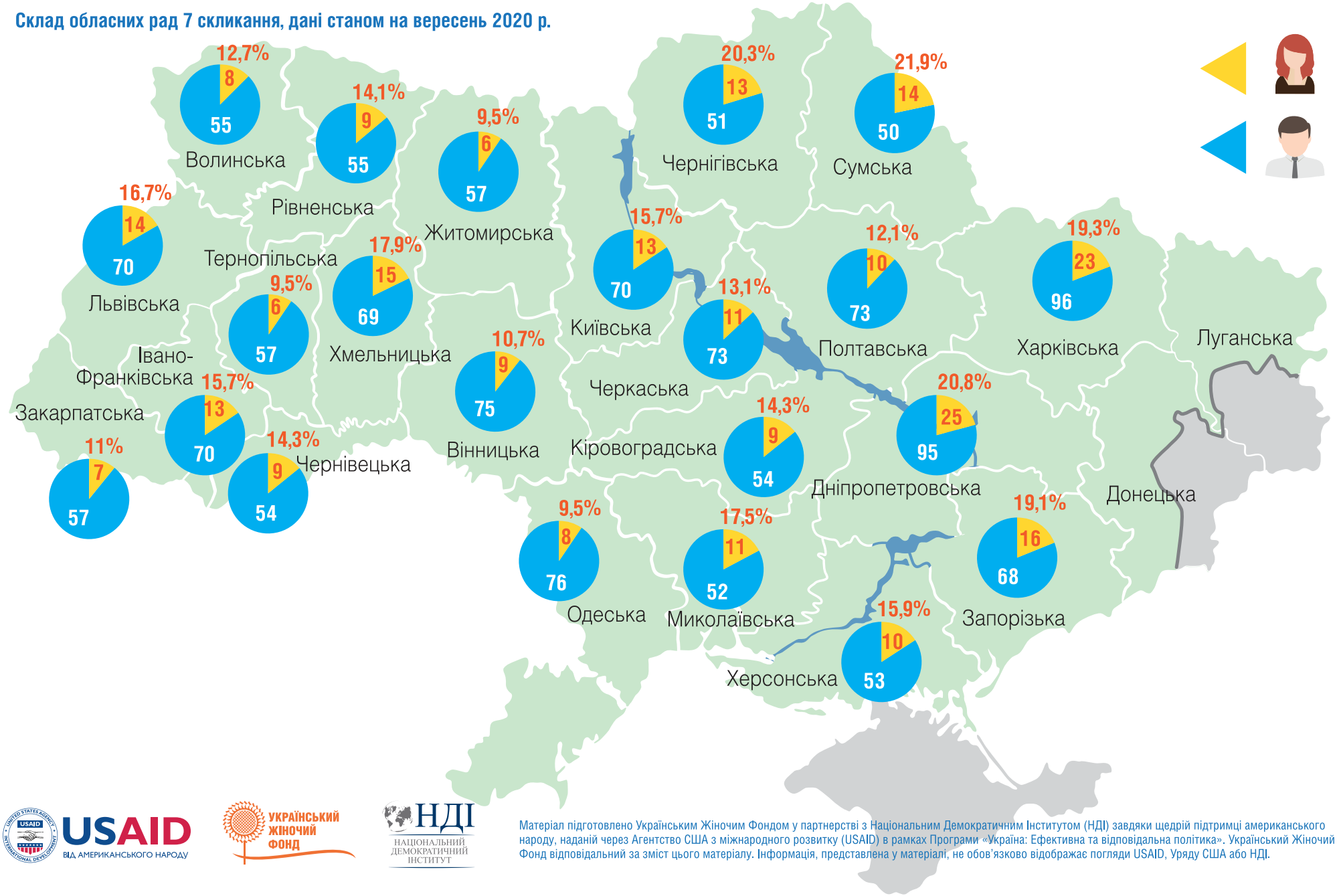

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Результати виборів до обласних рад

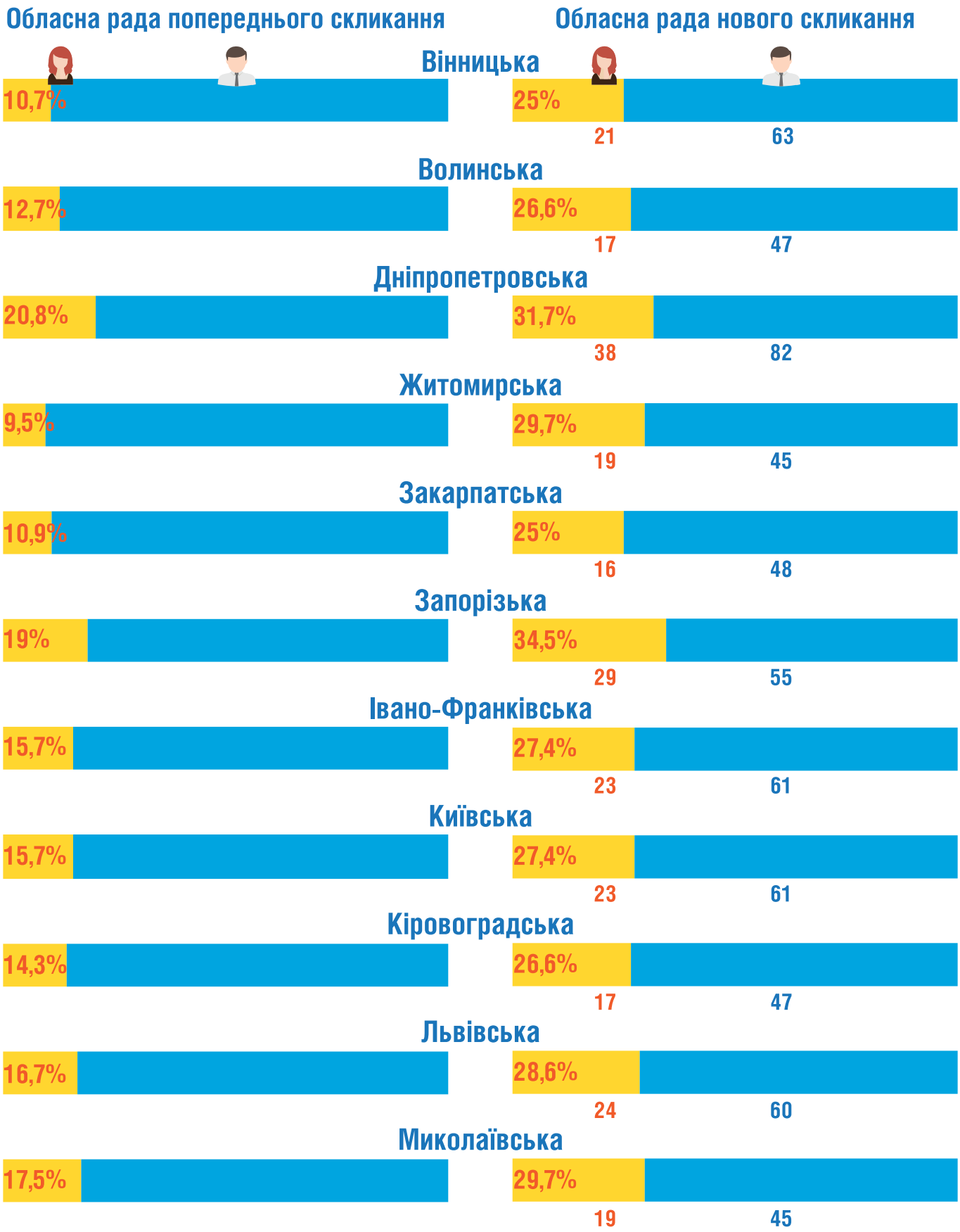

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Результати виборів до обласних рад

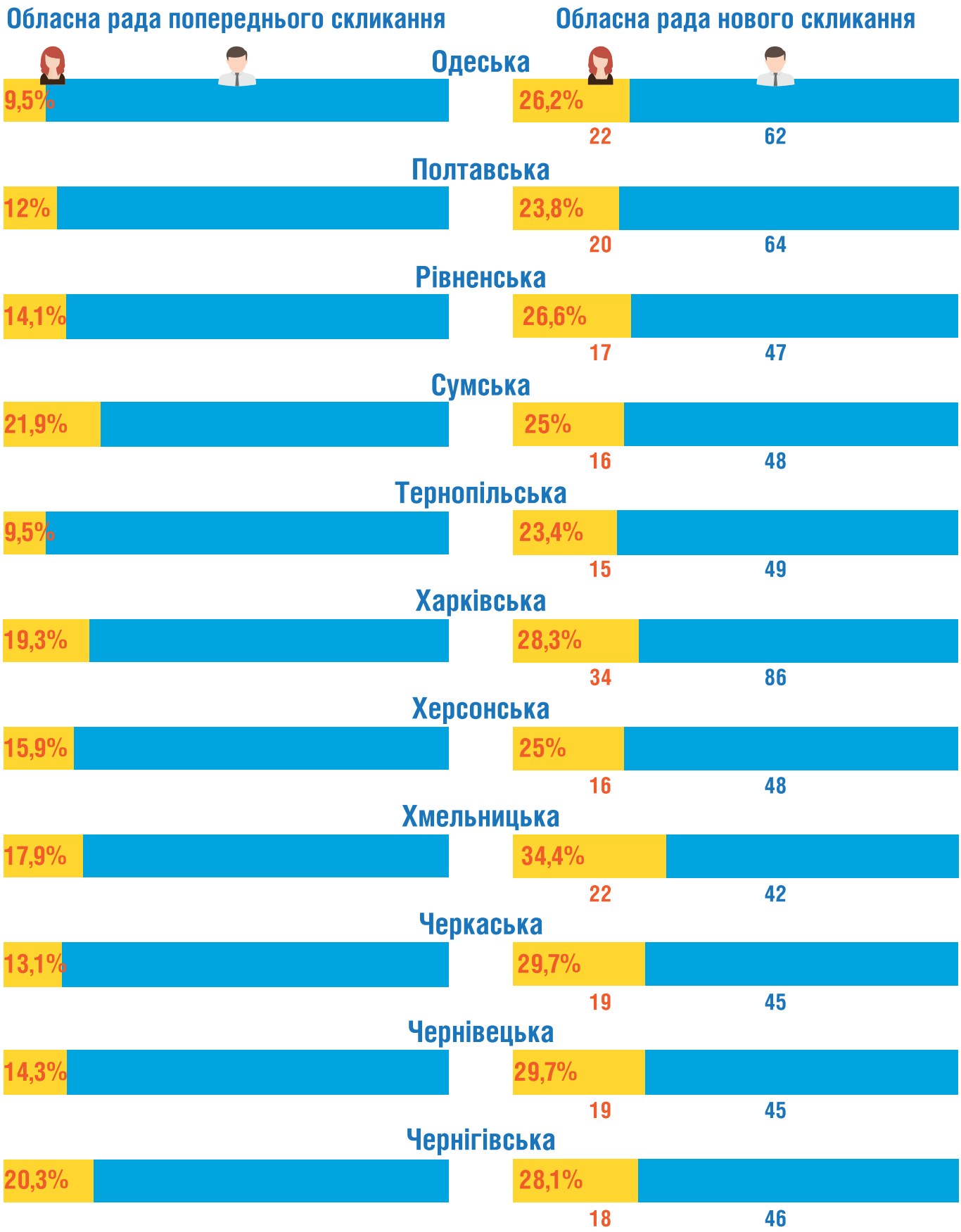

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД

НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Представництво жінок у складі міських рад

Склад міських рад 7 скликання, дані станом на вересень 2020 р.

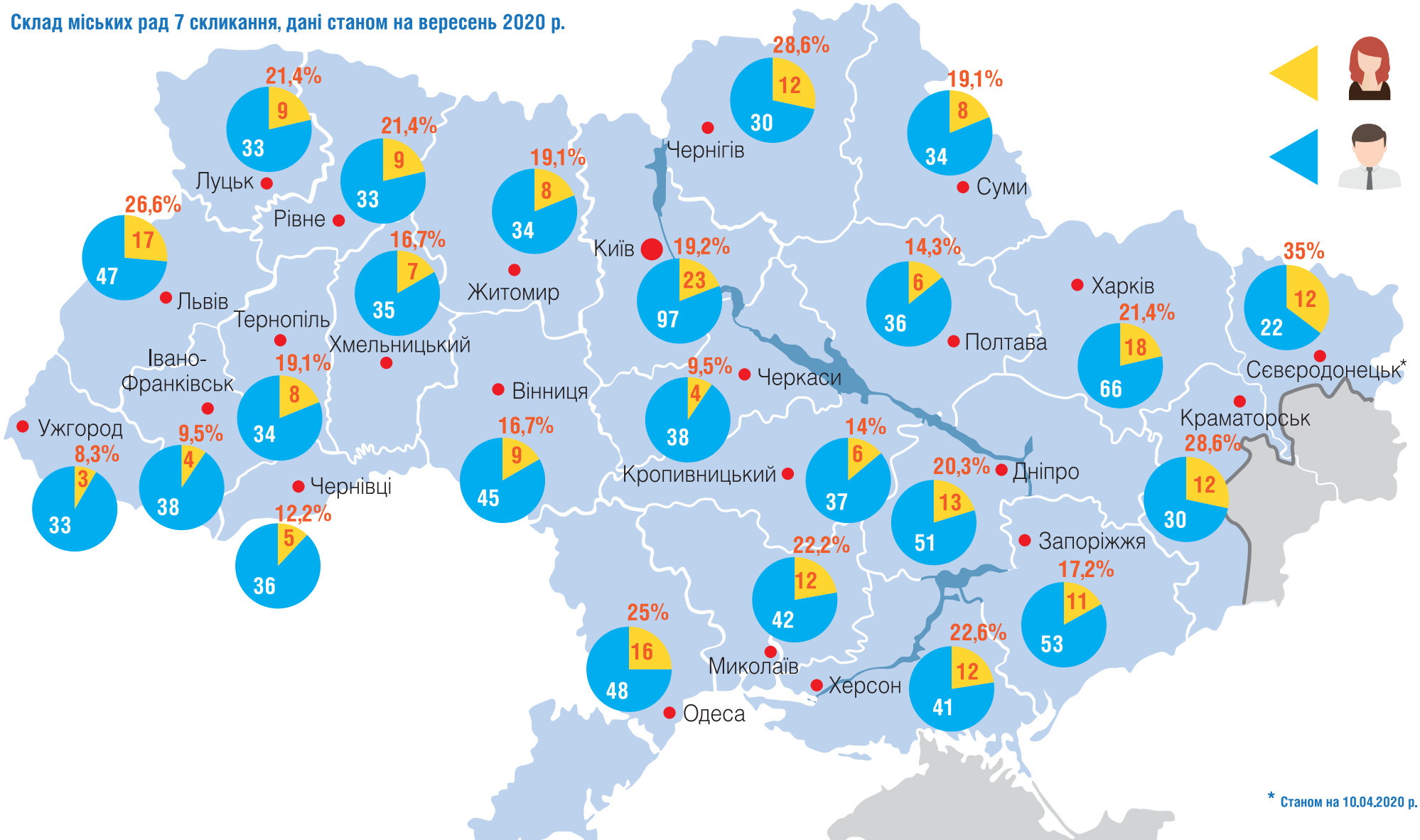

* Станом на 10.04.2020 р.

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Результати виборів до міських рад

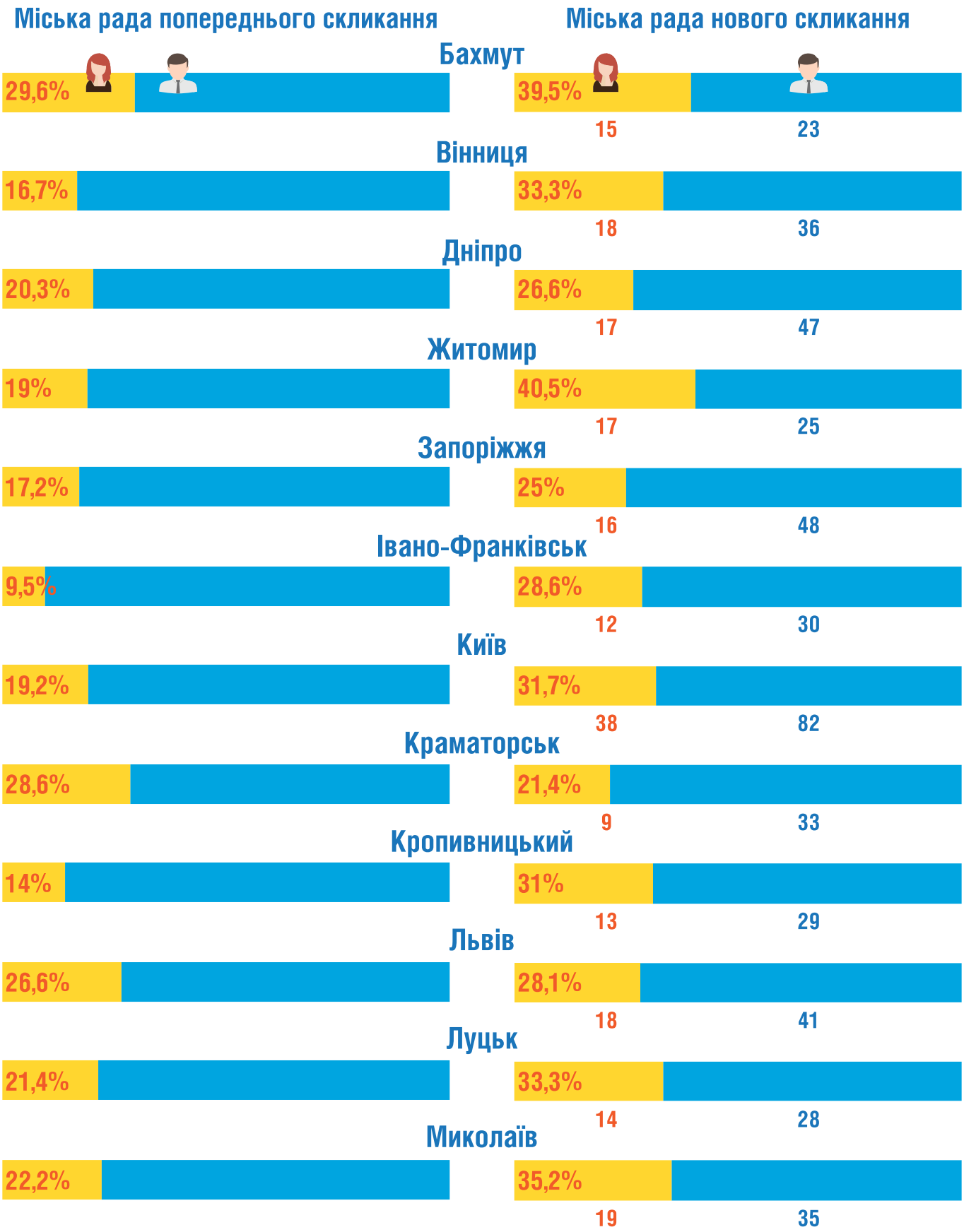

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Результати виборів до міських рад

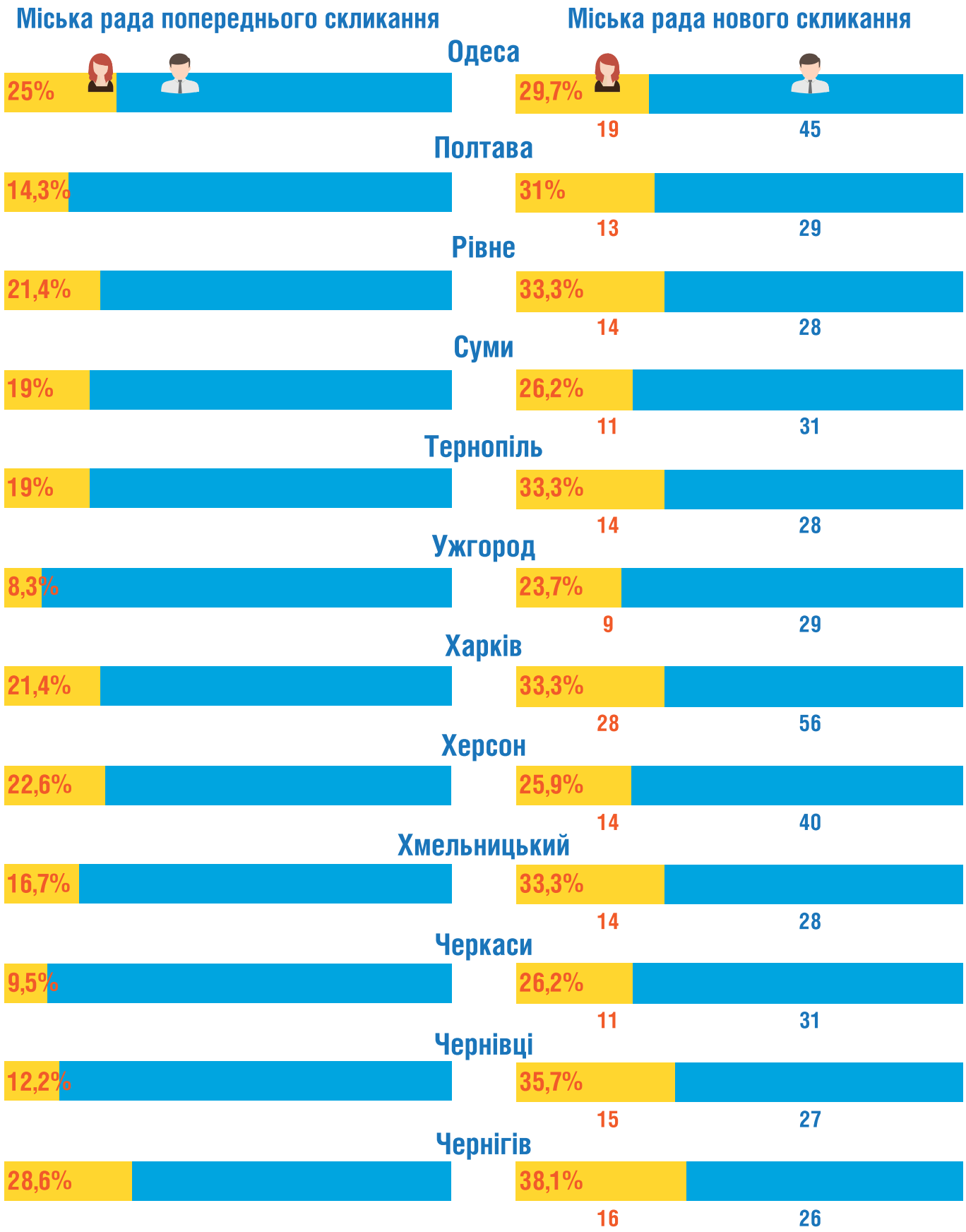

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Аналогічно більшість кандидатів (53,4%) були обрані до 22 обласних рад із територіальних виборчих округів.

З кандидатів, обраних до міських й обласних рад із єдиних списків, понад 60% — чоловіки. Зокрема, зі 600 кандидатів, обраних до міських рад із єдиних списків, 373 — чоловіки (62,2%) й 227 — жінки (37,8%). Зі 773 кандидатів, обраних до обласних рад із єдиних списків, 431 — чоловік (60,9%) та 302 — жінки (39,1%).

Як показав попередній аналіз єдиних списків від усіх політичних партій, жінок партії висували на перші, гарантовано прохідні місця в разі перемоги партії на виборах лише у 16% випадків на виборах до міських рад і 17% випадків — до обласних рад.

З кандидатів, обраних із територіальних списків, чоловіки становлять понад 75% — до міських рад і більше ніж 80% — до обласних рад. Зокрема, зі 644 кандидатів, обраних до міських рад із ТВО, 487 — чоловіки (75,6%) й 157 — жінки (24,4%). З 887 кандидатів, обраних до обласних рад із ТВО, 724 — чоловіки (81,6%) та 163 — жінки (18,4%).

Переважна більшість кандидатів, обраних із ТВО, належала до першої трійки в територіальному списку. З кандидатів, обраних до міських рад із ТВО, 78,7% посідали місце в першій трійці територіального виборчого списку партії. З кандидатів, обраних до обласних рад із ТВО, 83,5% посідали місце в першій трійці територіального виборчого списку партії.

Більшість кандидатів, обраних із ТВО, посідали першу позицію в територіальному списку — 64,5% обраних із ТВО до міської ради й 54% обраних із ТВО до обласної ради.

З 327 кандидатів, які були обрані до міських рад із перших позицій у територіальних списках, лише 73 — жінки (28,7%). З 479 кандидатів, які були обрані до обласних рад із перших позицій у територіальних списках, лише 72 — жінки (15%).

Як показав попередній аналіз територіальних виборчих списків політичних партій, які подали виборчі списки до вищезгаданих міських рад, хоча партії висунули загалом 43,5% жінок у списках до міських рад, у перших трійках територіальних списків жінок було 35%, а серед перших кандидатів у територіальних списках — 28,9%. Аналогічно, хоча партії висунули загалом 43% жінок у списках до обласних рад, у перших трійках територіальних списків жінок було 29,8%, а серед перших кандидатів у територіальних списках — 20,2%.

Механізм зміни черговості кандидатів у списках через отримання кандидатом підтримки 25% і більше виборців від обсягу виборчої квоти **не мав визначального впливу на результати виборів через високий поріг виборчої квоти.** Незначна частина кандидатів набирала від 25% виборчої квоти. Ті кандидати, які набирали від 25% виборчої квоти, як правило, і так посідали позицію в першій трійці територіального списку.

Учасниці круглих столів, проведених Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) з кандидатками, обраними депутатками й головами громад, у цілому підтримали механізм відкритих списків, оскільки це давало змогу виборцям підтримати конкретну кандидатку, але зауважували завищений поріг виборчої квоти.

25% — на користь закритих списків. Навіть якщо ви наберете 24%, усі ваші відсотки з третього місця перейдуть до кандидата під номером один. Якби цей поріг знизити до рівня 5–10%, то була б конкуренція всередині територіального списку. Тоді б у жінок з'явилася реальна можливість конкурувати із чоловіками.

Депутатка обласної ради

Отже, **результати виборів зіставні з позиціями, які політичні партії визначили для жінок і чоловіків у списках, — менш сприятливими для жінок.**

6.3 Повторне обрання

У межах ґендерного моніторингу було здійснено аналіз обрання жінок і чоловіків, які повторно балотувалися до обласних рад та міських рад великих міст.

Так, на місцевих виборах 2020 року до обласних рад VIII скликання повторно балотувався 1051 кандидат, зокрема 172 жінки (16,4%). На виборах до міських рад повторно балотувалися 857 кандидатів, зокрема 169 жінок (19,7%). Зважаючи, що представництво жінок в обласних радах попереднього скликання було на рівні 15,3%, а в міських радах попереднього скликання — на рівні 19,7%, можна зробити висновок, що **жінки і чоловіки — депутати однаково активно балотувалися повторно.**

Було обрано повторно 475 депутатів обласних рад попереднього скликання, зокрема 77 жінок (16,2%). З 879 чоловіків, які балотувалися повторно, було переобрано 398 (45,3%), зі 172 жінок — 77 (44,8%).

Було обрано повторно 374 депутати міських рад попереднього скликання, зокрема 79 жінок (21,1%). Із 688 чоловіків, які балотувалися повторно, було переобрано 295 (42,9%), зі 169 жінок — 79 (46,7%).

Можна зробити висновок, що **жінки і чоловіки — депутати однаково результативно переобиралися на наступний термін.**

6.4 Відмови від мандатів

Моніторинг Українського Жіночого Фонду показав **тенденцію до зменшення представництва жінок у новообраних радах після оголошення результатів виборів.**

Так, за результатами виборів 25 жовтня 2020 року до обласних рад було обрано 1660 депутатів, зокрема 1195 чоловіків і 465 жінок. З них 105 чоловіків та 60 жінок (36,4% жінок серед обраних кандидатів, що вибули) відмовилися від мандатів. **Унаслідок замін рівень представництва жінок в обласних радах зменшився з 28 до 26,5%.**

У Житомирській, Івано-Франківській, Миколаївській, Полтавській, Рівненській, Харківській, Хмельницькій та Чернігівській обласних радах зниження представництва жінок через вибуття обраних осіб не відбулося. У Вінницькій, Дніпропетровській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Сумській і Черкаській обласних радах відбулося незначне зниження представництва — на 1,6%. У Тернопільській, Херсонській та Чернігівській обласних радах відбулося зниження представництва на 3,1%, в Одеській — на 3,6%, у Запорізькій — на 4,4% й Волинській — на 4,7%. У жодній з обласних рад унаслідок вибуття й заміни обраних кандидатів представництво чоловіків не зменшилося.

До міських рад великих міст, зокрема 24 міських рад Києва, міст — обласних центрів, Бахмута й Краматорська було обрано 1244 депутати, зокрема 860 чоловіків і 384 жінки. З них 82 чоловіки та 42 жінки (33,9% жінок серед обраних кандидатів, що вибули) відмовилися від мандатів. **Унаслідок замін рівень представництва жінок у міських радах цих міст суттєво не змінився — з 30,9 до 30,5%.**

У Луцькій, Львівській, Миколаївській, Рівненській, Ужгородській, Херсонській, Черкаській та Чернівецькій міських радах зниження представництва жінок через вибуття обраних осіб не відбулося. У Дніпровській і Запорізькій міських радах відбулося незначне зниження представництва — на 1,6%. У Вінницькій міській раді представництво знизилося на 1,9%, у Сумській і Тернопільській — на 2,4%, у Київській — на 2,5%, у Харківській — на 3,6%, у Бахмутській — на 5,4%. У Житомирській міській раді представництво жінок підвищилося на 1%, в Івано-Франківській, Краматорській, Кропивницькій, Полтавській, Хмельницькій та Чернігівській радах підвищилося на 2,4%, в Одеській — на 3,7%.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Представництво жінок у складі обласних рад

Склад обласних рад після вибуття і заміни обраних на виборах 25.10.2020 р. кандидатів станом на березень 2021 р.

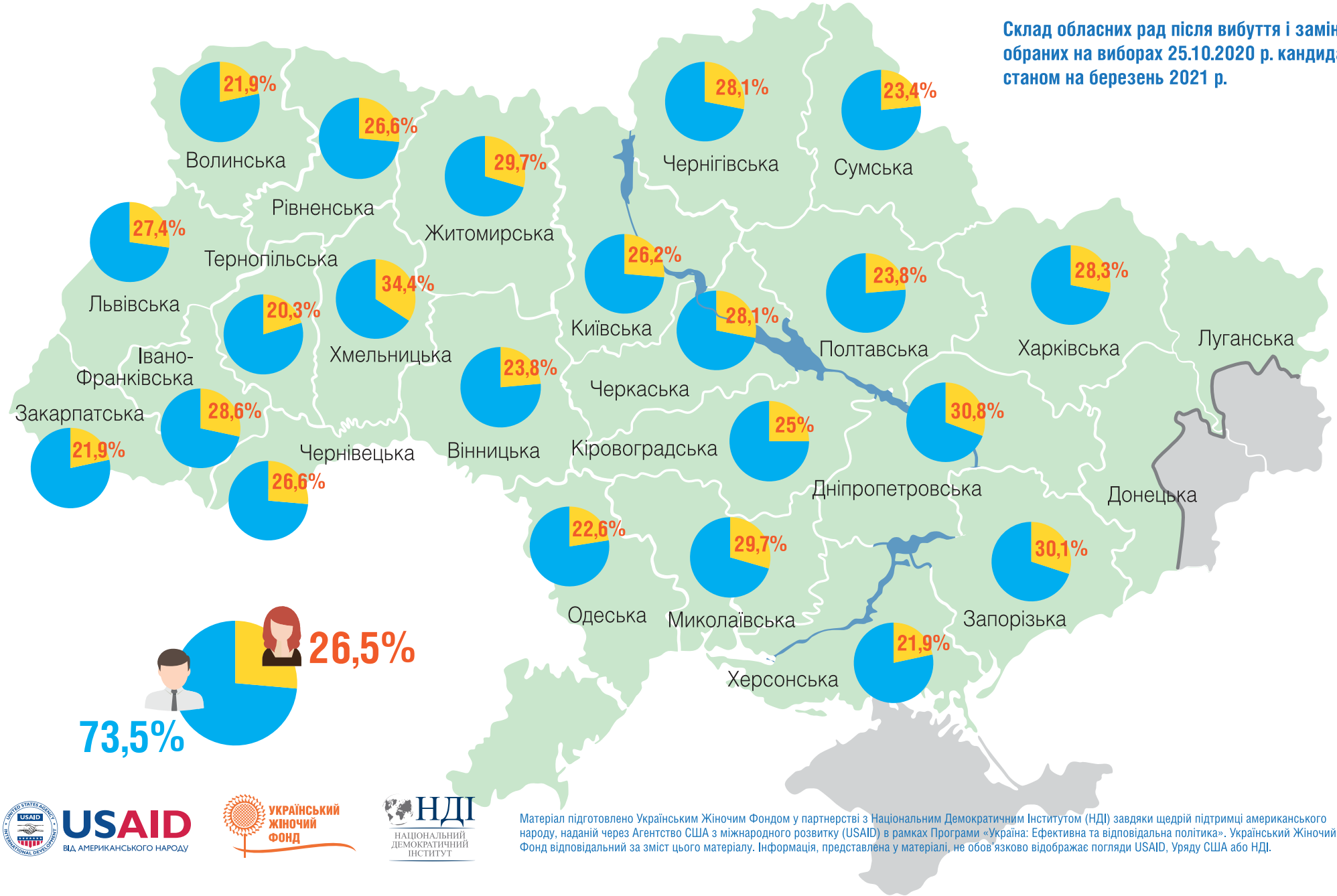

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Представництво жінок у складі міських рад

Склад міських рад після вибуття і заміни обраних на виборах 25.10.2020 р. кандидатів станом на березень 2021 р.

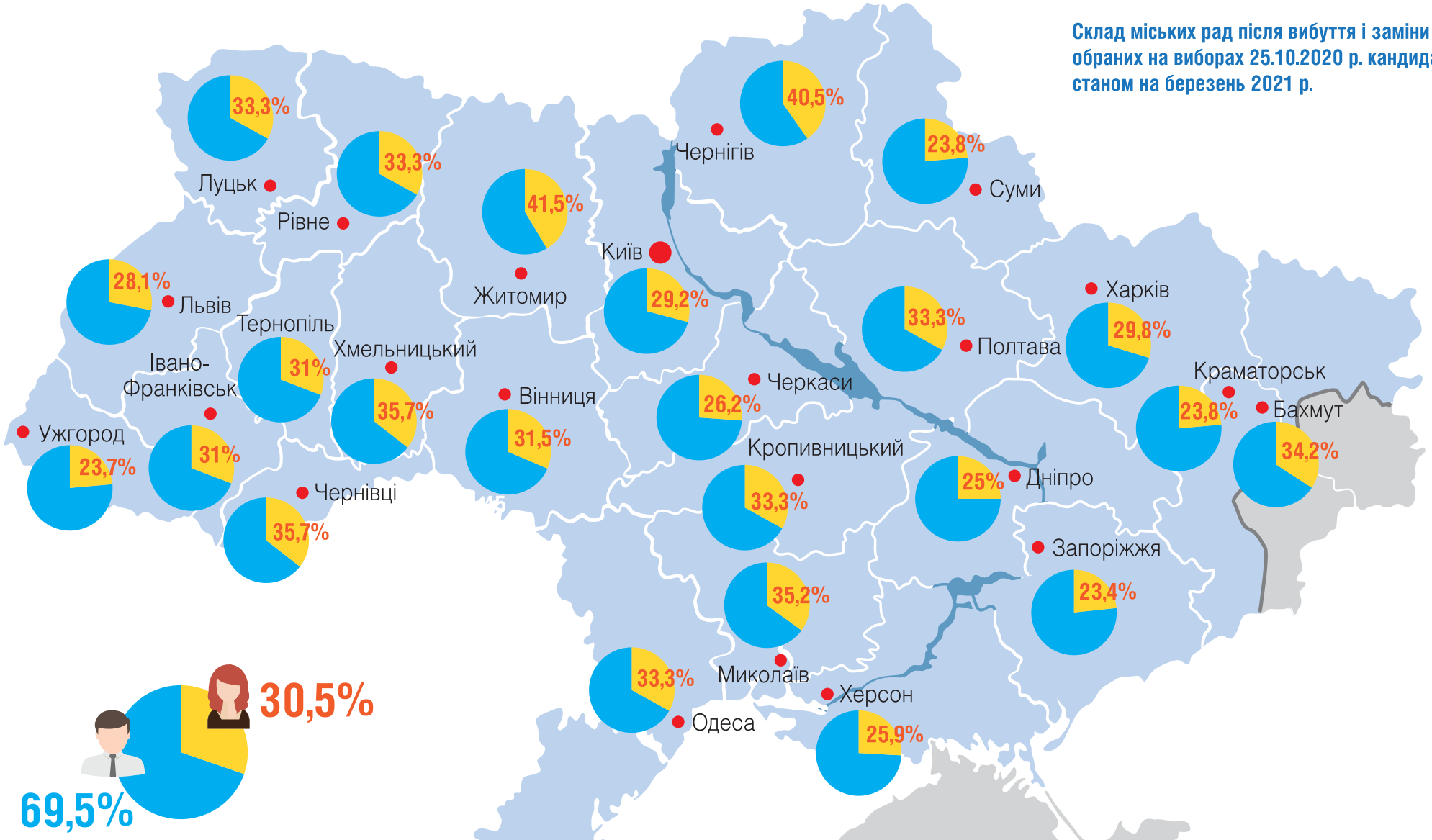

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Загальна кількість відмов серед обраних кандидатів була вищою, адже до встановлення остаточних результатів виборів від одного мандата могли по черзі відмовитися кілька кандидатів. Серед можливих причин — формальне виконання ґендерної квоти партіями для реєстрації, тиск з боку партійних осередків, незацікавленість у роботі в місцевій раді кандидатів і кандидаток, зміна їхніх життєвих пріоритетів тощо.

Деякі респондентки повідомляли про **випадки тиску** на кандидаток, обраних до двох місцевих рад, з боку керівництва партії — **щодо вибору ради для набуття депутатських повноважень.** Також повідомляли про **випадки тиску з метою відмови від мандата.**

Керівники партії погрожували їй застосувати імперативний мандат. Вони сказали, що якщо ти пройшла в районну раду, то зобов'язана йти туди. Ти не можеш залишитися в міській раді — ти маєш написати заяву й піти в раду вищого рівня. Я їй сказала, що це неправда. Вона не написала заяви. Зараз вона фактично в невеличкій опозиції посеред своєї фракції…

Представниця обласного осередку партії

У області дві жінки зверталися до мене, як до представниці жіночого руху, щодо тиску на них від партії. Ми зробили розголос, і зрештою вони не написали заяв про відмову від мандатів.

Депутатка обласної ради

На мене після виборів чинили психологічний тиск. Відбулися дві жорсткі розмови, щоб я поступилася місцем. Кандидат, який набрав шістдесят голосів, не може заспокоїтися, почав погрожувати моєму чоловікові. Нам роблять капості. Розбили вікно на роботі. Мене підтримує чоловік й однодумці.

Кандидатка в депутатки ради громади до 10 тисяч виборців

Недостатнє залучення жінок до ухвалення рішень під час висування кандидатур й ухвалення інших важливих внутрішньопартійних рішень є несприятливим для посилення внутрішньопартійної демократії та представництва обраними від партій кандидатами й кандидатками інтересів громади.

6.5 Результати виборів до рад у громадах до 10 тисяч виборців

Для ґендерного моніторингу було обрано 10 громад до 10 тисяч виборців — село Магала Чернівецької області (19,2% жінок у складі місцевої ради до виборів 2020 року), Теплодар Одеської області (23,1%), смт Нова Борова Житомирської області (30,8%), Сіверськ Донецької області, Молочанськ Запорізької області, село Тростянець Львівської області (по 34,6%), Чорноострівську ОТГ Хмельницької області (38,5%), смт Малинівка Харківської області (57,7%), Тиврів Вінницької області (63,6%) та Великокопанівську ОТГ Херсонської області (65,4%). Середній рівень представництва жінок до місцевих виборів 2020 року становив 39,8%.

За результатами місцевих виборів 2020 року **середній рівень представництва жінок у зазначених громадах дещо зменшився** й став 38,5%.

У двох громадах рівень представництва жінок значно зріс — з 19,2 до 27,3% у Магальській громаді та з 35 до 59% у Сіверській громаді.

В одній громаді рівень представництва жінок зріс — з 23,1 до 27,3% в Теплодарській громаді.

У трьох громадах рівень представництва майже не змінився — 34,6 проти 35% у Молочанській громаді, 38,5 проти 38,1% в Чорноострівській громаді та 31 проти 31,8% в Новоборівській громаді.

Ще в чотирьох громадах рівень представництва жінок знизився — із 65,4 до 59,1% у Великокопанівській громаді, із 63,6 до 40,9% в Тиврівській, з 57,7 до 50% у Малинівській і з 34,6 до 18,2% в Тростянецькій громаді.

Загалом до 10 місцевих рад було обрано 218 осіб, зокрема 120 осіб за списками політичних партій (з них 56 жінок або 46,7%), і 98 осіб, які балотувалися шляхом самовисування (з них 28 жінок або 28,6%).

Рівень обрання самовисуванок корелював із рівнем балотування як загалом (28,6% серед обраних за 31,6% серед кандидатів), **так і за більшістю окремих громад.** Наприклад, якщо в Малинівській, Магальській і Тростянецькій громадах серед самовисуванців було 16,7, 18,4 та 19,5% жінок відповідно, то серед обраних самовисуванців було 20, 23,5 і 17,7% жінок. У Молочанській, Новоборівській та Чорноострівській громадах серед самовисуванців було 25, 30 і 39,1% жінок відповідно, а серед обраних самовисуванців — 20, 25 та 50% жінок. Якщо у Великокопанівській громаді серед самовисуванців було 60% жінок, то серед обраних самовисуванців — 66,7%. У двох громадах результати обрання самовисуванок непропорційні частці кандидаток: 25% жінок з обраних самовисуванців проти 41% жінок серед кандидатів-самовисуванців у Тиврівській громаді та жодної обраної самовисуванки проти 32,1% жінок серед кандидатів-самовисуванців у Сіверській громаді.

З 336 жінок, які брали участь у виборах до місцевих рад, 71% балотувався від політичних партій і 29% — як самовисуванки. З 84 жінок, яких було обрано, 66% було обрано за партійними списками й 33% — як самовисуванки.

Загалом **для вибірки громад до 10 тисяч виборців обрання жінок зі списків політичних партій і кандидатів-самовисуванців було однаково результативним.**

У межах обговорення проміжних результатів ґендерного моніторингу виборів виборам у громадах був присвячений один із міжрегіональних круглих столів. Дані Запорізького благодійного фонду «Єдність» за майбутнє» показали, що в Запорізькій області в громадах чисельністю до 10 тисяч виборців, де діяла 30%-ва ґендерна квота без черговості в списках й була можливість самовисування, до місцевих рад обрано 50% жінок і 50% чоловіків. У тих же громадах, де діяла по суті 40%-ва квота із черговістю в кожній п'ятірці кандидатів, до рад обрано лише 36% жінок. **Можливість самовисування мала позитивний вплив на можливості для жінок бути обраними до місцевих рад малих громад.** Більшість учасниць круглого столу виступили за розширення можливостей самовисування для громад понад 10 тисяч виборців — до 25 й навіть 50 тисяч виборців. На їхнє переконання, на рівні малих громад партійних осередків немає або ж вони не функціонують між виборами, тож необхідність прилучатися до партійного списку є зайвою перешкодою для активних мешканок громади.

6.6 Результати виборів у голови громад

До проведення місцевих виборів 2020 року жодне з великих міст — Київ чи міста — обласні центри — не очолювала жінка. На посадах голів громад Бахмута й Краматорська Донецької області, які теж увійшли до вибірки ґендерного моніторингу, так само перебували чоловіки.

За даними ЦВК, загалом серед усіх 10 131 сільських, селищних і міських голів на виборах 25 жовтня 2015 року було обрано 3177 жінок (31,4%).

За результатами місцевих виборів 2020 року в **жодному з 24 великих міст на посаду голови не було обрано жінку.**

З 10 громад до 10 тисяч виборців — село Магала Чернівецької області, Теплодар Одеської

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

області, смт Нова Борова Житомирської області, Сіверськ Донецької області, Молочанськ Запорізької області, Тростянець Львівської області, Чорноострівська ОТГ Хмельницької області, смт Малинівка Харківської області, Тиврів Вінницької області та Великокопанівська ОТГ Херсонської області — жінок було обрано на посади голів у двох громадах — Великокопанівській ОТГ й Молочанську.

За даними ЦВК, **загалом серед усіх 1412 сільських, селищних і міських голів на виборах 25 жовтня 2015 року було обрано 234 жінки (16,6%).**

6.7 Вплив децентралізації на представництво жінок у малих громадах

Попри зростання представництва у великих громадах загалом в Україні представництво жінок у місцевих радах впало на 12,6%. Якщо за результатами виборів **2015 року до місцевих рад було обрано 49,5% жінок, то у 2020 році — лише 36,9%.**

Погіршення загальної статистики викликане різким зменшенням представництва жінок на рівні сільських і селищних рад — з 46,1 і 55,7% у 2015 році до 37,9 та 41,3% у 2020 році.

Представництво жінок на посадах сільських, селищних і міських голів також погіршилося — з 31,4% за результатами виборів 2015 року до 16,6% за результатами виборів 2020 року.

Реформа децентралізації привела до укрупнення територіальних громад і зменшення кількості місцевих рад. Якщо у 2015 році відбувалися вибори до 9831 сільської та селищної ради й обирали 131 989 депутатів, то у 2020 році проводили вибори до 1051 ради та було обрано 23 894 депутати сільських і селищних рад. Якщо на виборах 2015 року було обрано 10 131 сільський, селищний та міський голова (з них 6954 чоловіки (68,6%) й 3177 жінок (31,4%)), то на виборах 2020 року — тільки 1412 голів (1178 чоловіків (83,4%) та 234 жінки (16,6%)).

Укрупнення територіальних громад приводить як до збільшення конкуренції, так і до зростання ролі фінансових та інших ресурсів для проведення передвиборчої кампанії. Це підтверджують результати інтерв'ю з кандидатками, які провели довготермінові спостерігачки в 10 областях, а також висновки 8 міжрегіональних круглих столів, проведених Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) з кандидатками, обраними депутатками й головами громад. Якщо в малій громаді масштабних рекламних виборчих кампаній фактично не проводили, адже лідерки й лідери думок і так переважно були добре відомі громаді та могли самостійно організувати особисті зустрічі з виборцями й поширення інформації, то у великій громаді нерівний доступ жінок і чоловіків до ресурсів може впливати на результати виборів.

Жінки серед кандидатів та обраних депутатів на місцевих виборах 2015 та 2020 рр.

Місцеві вибори 25 жовтня 2015 року

	Жінки серед кандидатів	Жінки серед обраних депутатів
Обласні ради	29,9%	15%
Районні ради	35,6%	24%
Київська міська рада	32,1%	18,3%
Міські ради	36,6%	29,2%
Районні в місті ради	38,6%	33,3%
Селищні ради		46,1%
Сільські ради		55,7%
Разом		**49,5%**

Станом на 25.10.2015

Станом на 01.01.2016

Місцеві вибори 25 жовтня 2020 року

	Жінки серед кандидатів	Жінки серед обраних депутатів
Обласні ради	43,1%	27,6%
Районні ради	44%	34,3%
Київська міська рада	43%	30,8%
Міські ради	44,6%	32,9%
Районні в місті ради	47,2%	43,2%
Селищні ради	45,7%	37,9%
Сільські ради	44,4%	41,3%
Разом		**36,9%**

Станом на 25.10.2020

Станом на 24.12.2020

За даними ЦВК

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Жінки серед обраних сільських, селищних, міських голів на місцевих виборах 2015 та 2020 рр.

Місцеві вибори 25.10.2015
(станом на 01.01.2016)

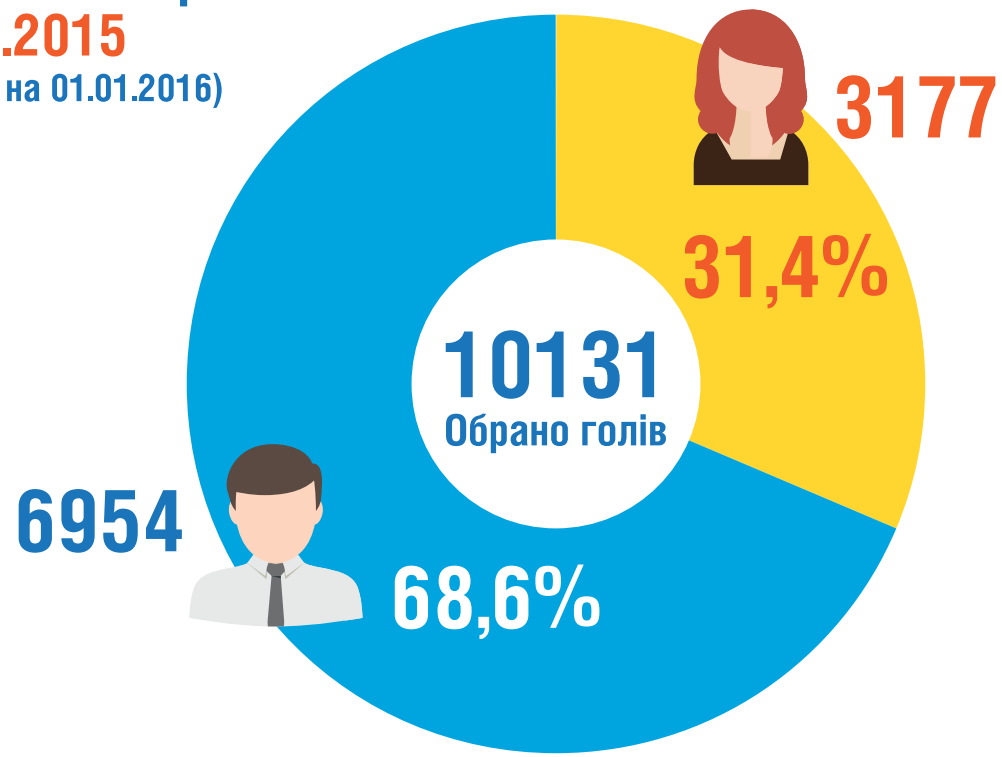

Місцеві вибори 25.10.2020
(станом на 24.12.2020)

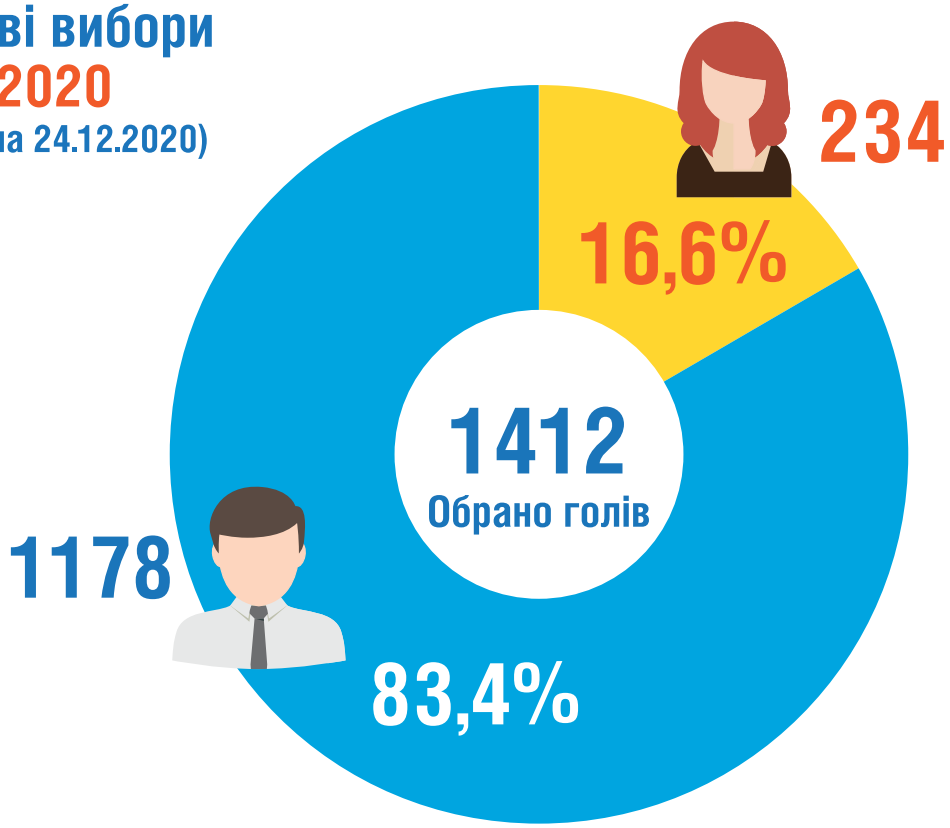

За даними ЦВК

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

7. УЧАСТЬ ЖІНОК У РОБОТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ Й РОЗПОДІЛ КЕРІВНИХ ПОСАД ПІСЛЯ ВИБОРІВ

За результатами моніторингу, **жінки беруть активну участь у роботі новообраних рад, зокрема в керівному складі постійних комісій — хоча їм частіше дістаються посади заступниць і секретарок, ніж голів комісій.**

Так, до керівного складу постійних комісій міських рад належать 443 особи, зокрема 176 жінок (32,4%) й 367 чоловіків (67,6%), коли рівень представництва жінок у міських радах становить 30,5%. До керівного складу постійних комісій обласних рад належать 617 осіб, зокрема 178 жінок (28,8%) та 439 чоловіків (71,2%), коли рівень представництва жінок в обласних радах становить 26,5%.

У міських радах серед голів постійних комісій 30,7% жінок, серед заступників голів — 29,4%, серед секретарів — 37,7%.

В обласних радах серед голів постійних комісій — 23% жінок, серед заступників голів — 27,7%, серед секретарів — 36,8%.

Серед постійних комісій, які очолюють жінки, переважають комісії з питань охорони здоров'я, соціального захисту населення й освіти.

Так, серед голів постійних комісій обласних рад із питань охорони здоров'я, соціального захисту населення та ветеранів — 44% жінок. Також жінки очолюють 35% комісій обласних рад із питань освіти, науки, культури, фізкультури й спорту, туризму та рекреації. Серед голів постійних комісій міських рад із питань охорони здоров'я і соціального захисту населення — 65% жінок.

Жінки очолюють 62% комісій міських рад із питань освіти, науки, культури, спорту й туризму, 41% комісій із питань екології і охорони довкілля та 32% — з питань депутатської діяльності, місцевого самоврядування, захисту прав людини й законності.

Жінки рідше очолюють комісії з питань фінансів, інфраструктури, земельних відносин, використання природних ресурсів і комунального майна.

Так, серед голів постійних комісій обласних рад із питань фінансів, бюджету, економіки, цінової політики й інвестицій — 27% жінок. Також жінки очолюють 12% комісій обласних рад із питань промисловості, транспорту, зв'язку, паливно-енергетичного комплексу, архітектури, будівництва, житлово-комунального господарства, сільського господарства та земельних відносин. Жінок 9% серед голів комісій із питань використання природних ресурсів, екології, охорони довкілля й надзвичайних ситуацій.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

У міських радах жінки очолюють 17% комісій із питань промисловості, транспорту, зв'язку, архітектури, житлово-комунального господарства, комунальної власності та містобудування. Жінок 16% серед голів комісій із питань фінансів, бюджету, економіки, цінової політики й інвестицій.

Різниця в доступі до ухвалення рішень щодо розподілу ресурсів помітна на прикладі постійних комісій із питань екології. У міських радах, де поширена практика створення окремих комісій із питань екології, жінки очолюють 41% таких комісій. В обласних радах, де питання екології зазвичай належить до відома тієї самої комісії, яка вирішує питання використання природних ресурсів, жінки очолюють лише 9% таких комісій.

Жінки менше представлені у виконавчих комітетах міських рад — на рівні 24% (102 із 427 осіб). Найкраще жінки представлені в складі виконкомів Бахмута — 8 із 15 осіб (53,3%), Краматорська — 10 із 22 осіб (45,5%), Житомира — 4 з 10 осіб (40%), Кропивницького — 4 з 12 осіб (33,3%) й Черкас — 2 із 6 осіб (33,3%). Найгірше жінки представлені у виконкомах Луцька — 2 з 18 осіб (11,1%), Чернівців — 2 із 16 осіб (12,5%), Запоріжжя — 2 з 15 осіб (13,3%) та Чернігова — 1 із 7 осіб (14,3%). У виконкомах Вінниці, Дніпра, Івано-Франківська, Львова, Рівного, Сум, Харкова й Херсона жінки представлені на рівні від 20 до 24%. У виконкомах Миколаєва, Полтави, Тернополя, Ужгорода та Хмельницького — на рівні від 17 до 19%.

Також **жінки мало представлені серед секретарів міських рад — лише на рівні 12,5%** (3 з 24 осіб). Жінки призначені на посади секретарів міських рад у Бахмуті, Херсоні та Чернівцях.

Після виборів жінки очолили 5 із 22 обласних рад (22,7%) — Запорізьку, Львівську, Миколаївську, Хмельницьку та Чернігівську. У квітні 2021 року зі зміною голови Київської обласної ради жінки очолили 6 обласних рад (27,3%).

Жінок лише 9,8% заступників голів обласних рад (5 із 51), зокрема 13% жінок серед перших заступників голів (3 з 20). Жінки призначені на посади заступників голів обласних рад у Запорізькій, Київській, Харківській та Чернігівській областях.

Серед 10 політичних партій, відібраних для моніторингу, найбільш збалансований керівний склад постійних комісій у новообраних обласних радах у партій «Голос» — 50% (2 жінки на керівних посадах) за 42,9% жінок серед депутатів від партії, «Опозиційний блок» — 50% (1 жінка) за 25% жінок серед депутатів, «Самопоміч» — 50% (2 жінки) за 44,4% жінок серед депутатів та «Свобода» — 48% (12 жінок) за 32% серед депутатів.

Від «Батьківщини» на керівні посади в комісіях призначені 30% (18 жінок) за 29,6% серед депутатів партії. Від «Слуги народу» призначені 29,6% (34 жінки) за 24,9% серед депутатів, «Європейської Солідарності» — 27,8% (27 жінок) за 29% жінок серед депутатів, «Опозиційної платформи — За життя» — 26,7% (24 жінки) за 21,7% жінок серед депутатів. Рідше на керівні посади в комісіях обласних рад потрапляли депутатки від партії «За майбутнє» — 17,5% (11 депутаток на посадах голів, заступниць і секретарок) за 26,2% жінок серед депутатів від партії. Від партії «Довіряй ділам» жодна депутатка не увійшла до керівного складу комісій за 27,3% жінок серед депутатів від партії.

Найбільш збалансований керівний склад постійних комісій у новообраних міських радах у партій «Довіряй ділам» — 50% (2 жінки на керівних посадах) за 40% жінок серед депутатів від партії та «За майбутнє» — 43,5% (10 жінок) за 33,3% жінок серед депутатів.

Від «Слуги народу» призначені 36,7% (29 жінок) за 36,2% серед депутатів, «Голосу» — 33,3% (4 жінки) за 25% жінок серед депутатів, «Європейської Солідарності» — 31,1% (27 жінок) за 33,7% жінок серед депутатів, «Свободи» — 28,1% (9 жінок) за 26,6% жінок серед

депутатів. Рідше на керівні посади в комісіях міських рад потрапляли депутатки від партії «Самопоміч» — 22,2% (2 жінки) за 29,4% серед депутаток, «Опозиційної платформи — За життя» — 20% (11 жінок) за 23,1% жінок серед депутаток та «Батьківщини» — 10% (2 жінки) за 27,4% жінок серед депутаток. Від партії «Опозиційний блок» депутатки в міських радах не представлені.

Учасниці міжрегіональних круглих столів розповідали як про позитивні тенденції — атмосферу рівності, повагу до компетенцій і фаховості всередині фракцій, депутатських груп та комісій, так і про поширені практики сексистського ставлення до жінок у місцевих радах.

У нашій раді поширений «поблажливий сексизм», що для мене абсолютно неприйнятно — усі ці «ненав'язливі» обійми, фрази «ой, дівчина щось каже».

Депутатка міської ради

Учасниці міжрегіональних круглих столів зазначали, що посади керівників фракцій, як правило, діставалися очільникам місцевих осередків партій, серед яких переважали чоловіки. Під час розподілу посад голів комісій значення мав попередній досвід депутатської роботи, якого в жінок було менше.

У перспективі збільшення кількості досвідчених політикинь — депутаток обласних рад і міських рад великих міст може вплинути й на ґендерний баланс керівного складу осередків політичних партій.

Мені було непросто стати головою фракції. Чоловіку не потрібно доводити спроможність очолити раду чи фракцію. Принаймні в кулуарах жінці доводиться обстоювати себе. Мені таке казали: «А що, жінка може бути головою фракції. А що з тобою можна буде випити?» І це ми говоримо про обласну раду.

Депутатка обласної ради й голова фракції

Серед можливостей для посилення позицій жінок-депутаток, обміну досвідом, можливостей для втілення суспільно значущих ініціатив учасниці круглих столів називали участь у депутатських групах з гендерних питань за прикладом МФО «Рівні можливості» у ВР України. Депутатки ініціювали створення таких депутатських груп у місцевих радах і пропонували прилучитися до них жінкам та чоловікам — представникам різних політичних партій. **Окремі учасниці зазначали, що через позицію партійного осередку вони не можуть прилучитися до депутатської групи, оскільки існує заборона з боку партії щодо вступу до будь-яких об'єднань, крім фракції партії.**

Також **депутатки підкреслювали важливість «жіночих крил» партії.**

Щоб мати вплив на ухвалення рішень, ми створили депутатську групу з ґендерних питань «Рівні можливості». На сьогодні нас чотирнадцять у групі.

Депутатка міської ради

У партії є жіноче крило, постійно проводять навчання онлайн, різні вебінари… які є цінними для роботи й мережування жінок. Також важливо шукати союзників незалежно від партійного представництва.

Депутатка міської ради міста — районного центру й голова фракції

Майже кожна політична сила має своє жіноче крило. Від того, як спрацює жіноче крило, залежать і можливості жінок на виборах. Потрібно більше висвітлювати діяльність жіночого крила. Показувати, що є підтримка жінок, вразливих жінок, щоб наші виборці бачили реальні дії, які роблять жінки.

Депутатка міської ради

Учасниці міжрегіональних круглих столів, як правило, позитивно оцінювали досвід участі у виборах — як свій, так й інших жінок-кандидаток, навіть якщо вони не були обрані.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Кажуть, що політика — це брудна справа. А жінку стереотипно асоціюють із чимось добрим, світлим. Не всі жінки готові одразу позбутися цього сприйняття. Але можливо, у тому й суть — приходити жінкам до влади й змінювати політику. Зробити так, щоб ми нарешті висушили це болото та щоб політика почала працювати на людей.

Депутатка обласної ради

Ґендер зробив гарну справу, бо це посприяло тому, що на жінок звернули увагу як на потенційних кандидаток. Навіть якщо вони не пройдуть, то все одно це буде досвід участі, що допоможе надалі в кампаніях.

Кандидатка в депутатки Херсонської обласної ради

Учасниці міжрегіональних круглих столів виокремлювали такі **бар'єри для продуктивної роботи жінок в органах місцевого самоврядування:**

- Матеріальна незабезпеченість роботи депутатів місцевих рад, відсутність заробітної плати для депутатів і помічників, відсутність ресурсів на поїздки й зустрічі з виборцями для з'ясування проблем та вирішення питань громади, що особливо актуально для великих громад.

Нині, коли я вже депутатка, мені вкрай бракує помічника чи помічниці, які могли б працювати офіційно. Дуже багато хочеться зробити для людей, потрібно зустрічатися з людьми.

Депутатка міської ради

- Упередження й сексизм у місцевих радах, а також політичних партіях. Відсутність стандартів поведінки депутатів місцевих рад.

Упередження, сексизм та булінг — це все переслідувало мене впродовж всієї попередньої каденції.

Кандидатка на посаду голови громади

- Окремі випадки обмежень з боку партій щодо вступу депутаток і депутатів у депутатські групи з ґендерних питань.
- Відсутність системної роботи політичних партій у громадах між виборами, зокрема роботи з жінками — виборчинями й кандидатками, які не були обрані.
- Відсутність ґендерної чутливості статутів і програм політичних партій, недостатнє залучення жінок, які становлять не менше ніж половину членів партій, до ухвалення рішень.
- Недостатнє висвітлення діяльності жінок-політикинь, об'єднань жінок у партіях і місцевих радах.

Жінки та чоловіки в керівництві обласних рад

Дані станом на 25.02.2021

Голови обласних рад

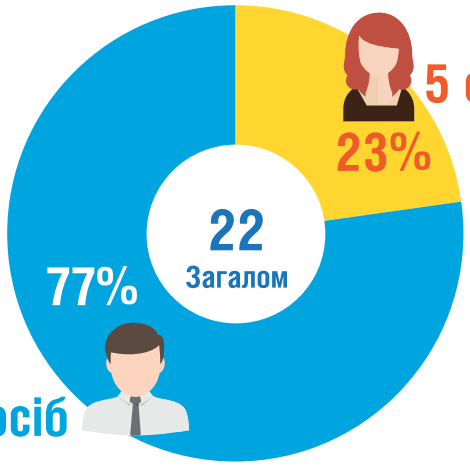

Заступники голів обласних рад

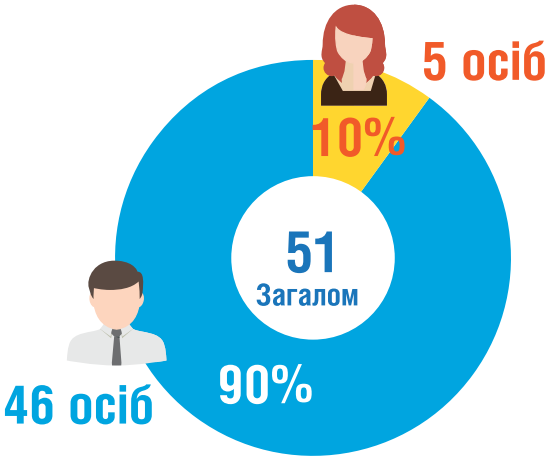

Перші заступники голів

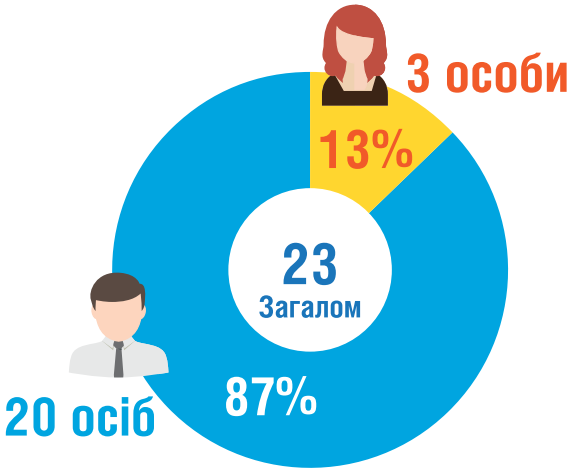

Керівний склад постійних комісій обласних рад

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Жінки та чоловіки в керівництві міських рад

Дані станом на березень 2021

Міські голови*

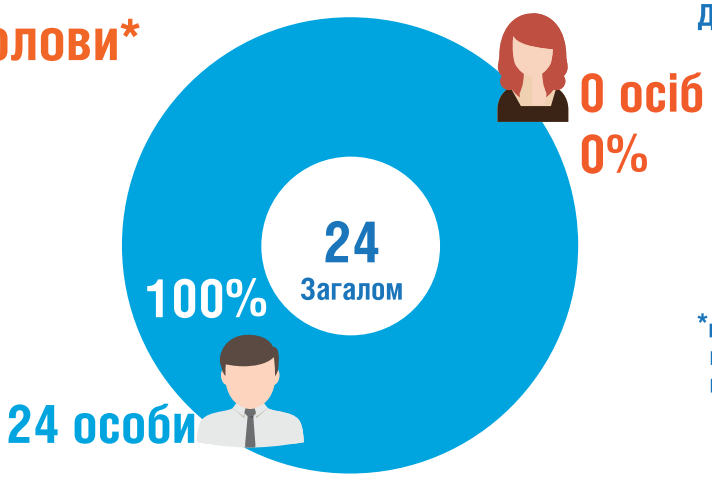

*м. Київ та міста обласні центри, крім Донецька та Луганська, м. Краматорськ та Бахмут

Секретарі міських рад

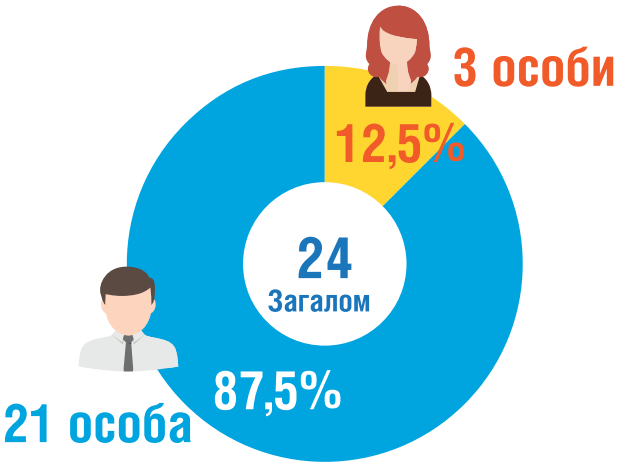

Члени виконкомів міських рад

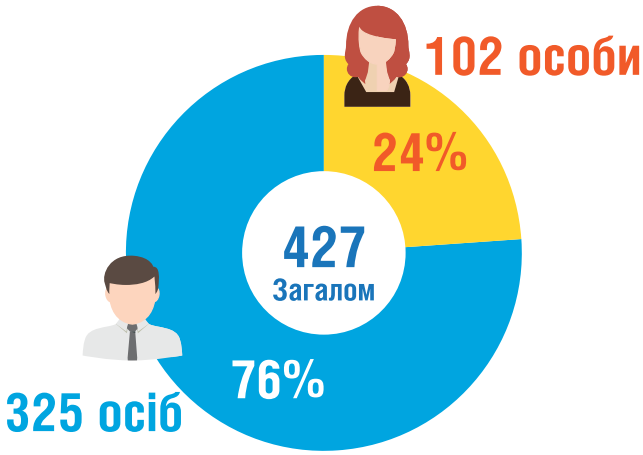

Керівний склад постійних комісій міських рад

Голови комісій

Заступники голів комісій

Секретарі комісій

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Жінки та чоловіки в керівництві обласних рад

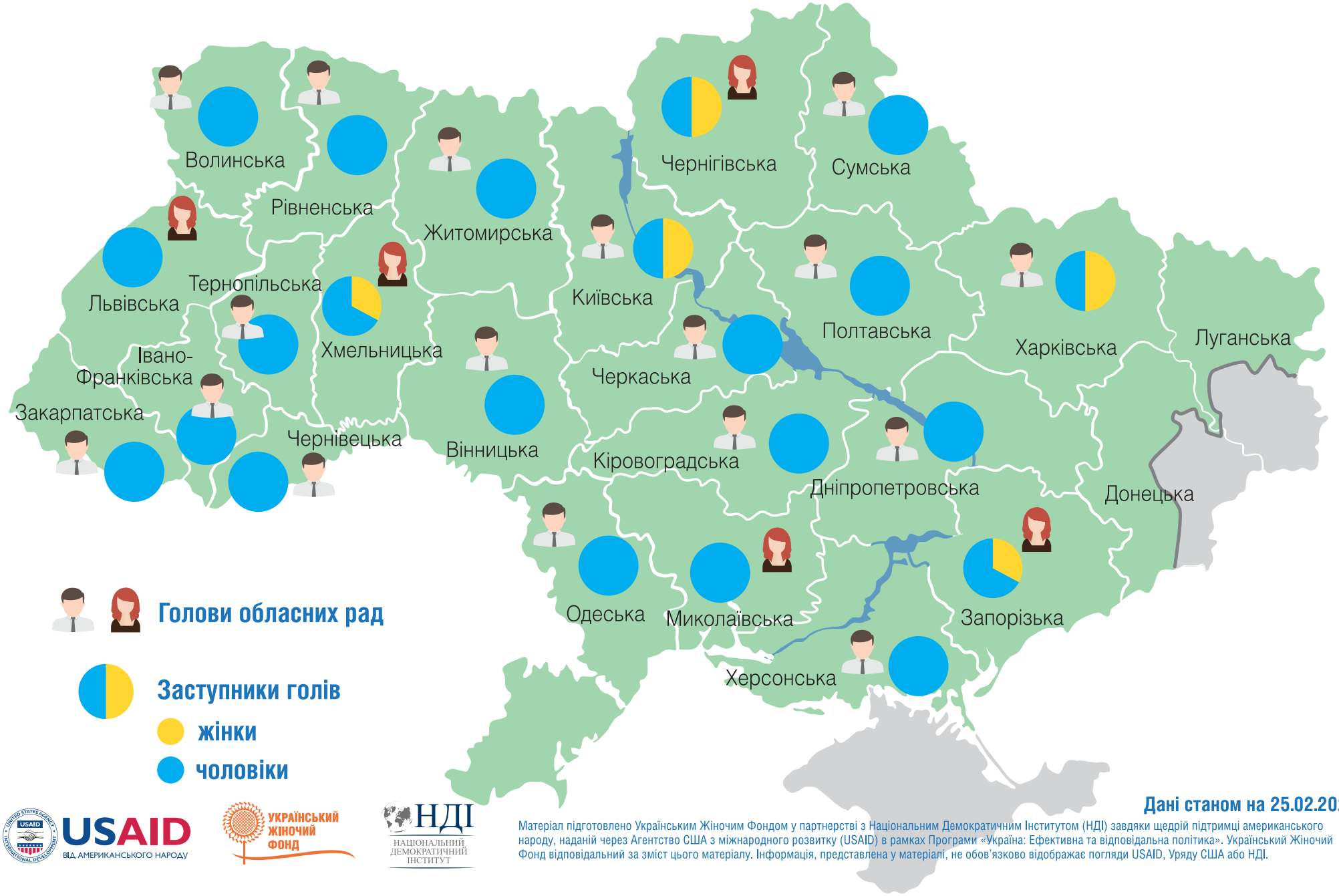

Дані станом на 25.02.2021

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Жінки та чоловіки в керівництві міських рад

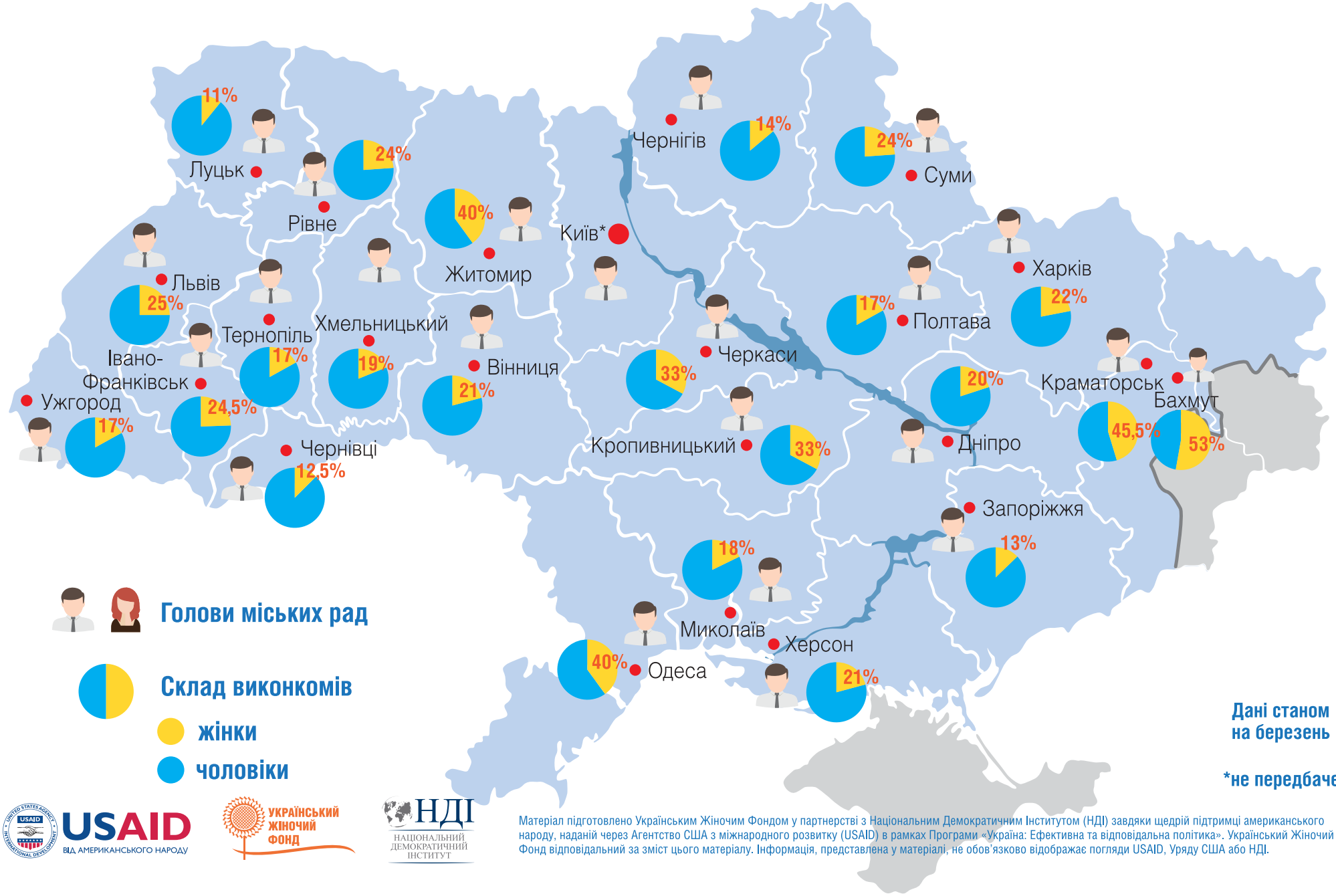

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Керівний склад постійних комісій за сферою роботи

Голови постійних комісій обласних рад

Голови постійних комісій міських рад*

*Міста-обласні центри, м. Київ, Бахмут та Краматорськ

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Завдяки ґендерній квоті, а саме зобов'язанню партій забезпечити присутність у кожній п'ятірці виборчого списку не менше ніж двох кандидатів-чоловіків або кандидаток-жінок — представництво жінок у списках політичних партій до обласних рад і міських рад великих міст значно зросло, що зі свого боку привело до покращення представництва жінок в обласних та міських радах.

Унаслідок застосування квот представництво жінок в обласних радах за результатами виборів зросло з 15,3 до 28%, а в міських радах великих міст — з 19,7 до 30,9%. Більше жінок було обрано до міських рад загалом по Україні (з 29,1 до 32,9%), до районних рад (з 24 до 34,3%) та районних у місті рад (з 33,3 до 43,2%).

Попри зростання представництва у великих громадах загалом в Україні представництво жінок у місцевих радах упало на 12,6%. Представництво жінок на посадах сільських, селищних і міських голів також погіршилося — з 31,4% за результатами виборів 2015 року до 16,6% за результатами виборів 2020 року.

Недосконалий механізм дотримання ґендерної квоти обмежив її позитивний вплив. Щошостий із зареєстрованих списків політичних партій не відповідав вимогам ґендерної квоти. Серед причин — як неправомірні рішення виборчих комісій щодо реєстрації списків із порушенням квоти, так і вилучення кандидаток із виборчих списків та скасування реєстрації кандидаток. Поліпшення представництва жінок на рівні обласних рад і міських рад великих міст було затьмарене тенденцією до зменшення представництва жінок у новообраних радах та повідомленнями про тиск на обраних кандидаток, щоб змусити їх відмовитися від мандата. Через заміни рівень представництва жінок в обласних радах зменшився з 28 до 26,5%.

Законодавство, що не забезпечує заміну кандидата, який вибуває, наступним за черговістю кандидатом тієї ж статі, створило ґрунт для зловживань — подання партіями неповного комплекту документів кандидаток під час реєстрації списків, внесення технічних кандидаток для їх заміни надалі, використання балотування кандидатів до двох рад і частково формальне заповнення таких списків тими самими особами, а також тиск на кандидаток для відмови від балотування й мандата — у разі обрання.

Ще одним чинником, що зменшив ефективність ґендерної квоти, стало формальне ставлення партій до висування кандидаток. Хоча партії висунули загалом 43 й 43,5% жінок у списках до обласних рад і рад великих міст, пріоритетні місця лідерів єдиних списків, а також сприятливі для обрання позиції в територіальних списках — перші місця та місця в перших трійках кандидатів — діставалися переважно чоловікам. Переважна більшість кандидатів, обраних із ТВО, належали до першої трійки в територіальному списку. Більшість кандидатів, обраних із ТВО, посідали першу позицію в територіальному списку. Механізм зміни черговості кандидатів у списках через отримання кандидатом підтримки 25% і більше виборців від обсягу виборчої квоти не мав визначального впливу на результати виборів через високий поріг відсотка голосів, потрібних для посування в списку. Тож результати виборів зіставні з позиціями, визначеними політичними партіями для жінок і чоловіків у

списках, — не такими сприятливими для жінок.

30%-ва ґендерна квота для мажоритарної системи відносної більшості на виборах депутатів сільських, селищних і міських рад малих громад до 10 тисяч виборців не мала суттєвого впливу на висування кандидатів та результати виборів. Укрупнення територіальних громад привело як до збільшення конкуренції, так і до зростання ролі фінансових та інших ресурсів для проведення передвиборчої кампанії. Негативну роль зіграло запровадження виборчої застави на всіх рівнях виборів — від найменшого села. Нерівний доступ жінок до фінансових ресурсів, а також складна економічна ситуація змушували жінок відмовлятися від участі у виборах або ж економити на передвиборчій агітації, що зменшувало їхні шанси на обрання. Трактування «символічної» суми виборчої застави значно відрізняється в законодавців і сільських жінок. У результаті відбулося зменшення представництва жінок на рівні селищних і сільських рад.

Значне підвищення застави — у 4,4 раза для обласних рад і в 4,5 раза для міських рад та кандидатів і кандидаток у міські голови міст — обласних центрів — мало негативний вплив на можливості жінок брати участь у місцевих виборах. Висока виборча застава зробила кандидатів і кандидаток залежними від спонсорів та стала суттєвою перешкодою для реалізації виборчого права для незаможних кандидатів і політичних партій.

Аналіз фінансових звітів кандидатів на посади міських голів великих міст засвідчує, що обсяг середнього виборчого фонду жінки був удвічі меншим за обсяг виборчого фонду чоловіка.

Серед причин, які сприяли формальному ставленню партій до виконання ґендерної квоти, — недостатнє представництво жінок у керівних органах партій як на центральному рівні, так і на рівні осередків, недостатнє залучення жінок до ухвалення рішень у партіях, зокрема до формування виборчих списків.

Основний вплив на формування списків і визначення черговості мали керівники партійних осередків — здебільшого чоловіки. Попри окремі позитивні практики більшість партійних осередків не проводила праймеріз або обговорення кандидатур, і для більшості кандидаток процес висування кандидатур політичною партією був непрозорим.

Жінки були активно залучені до роботи виборчих штабів політичних партій, хоча нечасто очолювали їх. Кандидатки були зацікавлені в навчанні провадження виборчої кампанії і депутатської роботи, знаходили й використовували такі можливості, які надавали політичні партії, громадські та міжнародні організації чи експерти на комерційних засадах. Переважній більшості кандидаток бракувало підтримки на виборах — методичної, юридичної, безпекової, медійної та ресурсної. Досвідчені кандидатки самі були ресурсом для політичних партій, навчали чи консультували однопартійців — жінок і чоловіків.

Переважна більшість кандидаток надавала перевагу агітації через особисті зустрічі. Пандемія COVID-19 змушувала кандидаток більше зосереджуватися на соціальних мережах і друкованій продукції — особливо в регіонах, де особисті зустрічі були неможливі.

Підтримку партії надавали загалом однаковою мірою як жінкам, так і чоловікам, але з деякими особливостями. Найбільш рівною підтримка була в соціальних мережах і в наданні друкованої продукції, а найменш рівно розподілялася у вигляді виготовлення й трансляції політичної реклами в ЗМІ та зовнішньої реклами, а також доступу до участі в теле- й радіоефірах.

Проблема виборчого насильства була актуальна для кандидаток — щотретя стикалася з різними видами насильства щодо себе чи інших кандидаток і кандидатів, щоп'ята — особисто. Частина кандидаток зіткнулася з кібербулінгом, який часто поєднувався із сексизмом.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

З огляду на стислі терміни агітації, брак доступу кандидаток до теле- й радіоефірів, нерівне та подекуди упереджене висвітлення діяльності жінок у ЗМІ, загалом нерівний доступ жінок і чоловіків до фінансових ресурсів та таких дорогих форм агітації, як телереклама й зовнішня реклама, карантинні обмеження можливості зустрічі з виборцями, яка є поширеною формою агітації, спілкування з виборцями в соціальних мережах було важливим або майже єдиним способом агітації для багатьох кандидаток. Поширення кібербулінгу й сексизму, а також недоброчесної виборчої реклами в інтернеті було значною перешкодою для проведення агітації кандидатками.

Ужите у Виборчому кодексі поняття «сексизм» є новелою законодавства, проте чіткого правового визначення цього поняття й правової відповідальності за такі дії немає. Виборчий кодекс визначає неприпустимість сексизму та дискримінації під час поширення інформації про вибори, яка не є передвиборчою агітацією.

Законодавчі прогалини щодо визначення термінів «сексизм», а також «кібербулінг» щодо дорослих осіб, неврегульованість передвиборчої агітації в інтернеті, брак ефективних механізмів захисту від виборчого насильства, кібербулінгу, сексизму й недоброчесної реклами не забезпечували умов для чесної передвиборчої кампанії. З огляду на стислі строки виборчої кампанії кандидаткам бракувало оперативного втручання правоохоронних органів.

Попри окремі позитивні практики навчання кандидаток і підтримки з боку партій кандидаток, які стикалися з різними видами виборчого насильства, багатьом кандидаткам бракувало інформації та підтримки з боку партій — зокрема щодо випадків недоброчесного провадження передвиборчої кампанії однопартійцями.

Жінки беруть активну участь у роботі новообраних рад, зокрема в керівному складі постійних комісій — хоча їм частіше дістаються посади заступниць і секретарок, ніж голів комісій. Серед постійних комісій, які очолюють жінки, переважають комісії з питань охорони здоров'я, соціального захисту населення й освіти. Жінки зрідка очолюють комісії з питань фінансів, інфраструктури, земельних відносин, використання природних ресурсів та комунального майна.

Реформа децентралізації привела до зменшення кількості місцевих рад і відповідно кількості депутатів у 3,5 раза й водночас до зростання вагомості питання розподілу ресурсів, яке вирішують місцеві ради, та до збільшення території, де мешкають виборці обраного депутата й депутатки. Через те, що витрату робочого часу на сесії і засідання постійних комісій, а також на поїздки для зустрічей із виборцями не компенсують, робота в місцевих радах не лише менш ефективна, а й менш доступна для незаможних депутатів, що може непропорційно відбитися на ефективності діяльності жінок-депутаток.

Реалізація принципу рівних можливостей для жінок і чоловіків брати участь у виборах, розподілі керівних посад й ухваленні рішень на рівні партій та громад потребує скоординованих дій законодавців, політичних партій, органів адміністрування виборів, громадських організацій, а також усіх, хто зацікавлений у поступі на шляху до демократичного розвитку України.

УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД ЗАКЛИКАЄ:

Верховну Раду України:

- Підвищити дієвість ґендерної квоти через запровадження норм, які унеможливлять використання партіями технічних кандидаток для заповнення квоти й тиску на кандидаток щодо відмови від мандата. Доповнити Виборчий кодекс положенням про заміну кандидата, що вибуває, наступним за черговістю кандидатом тієї ж статі.

  Забезпечити такий механізм на всіх рівнях виборів — парламентських і місцевих — та на всіх етапах:
  - виключення кандидата з виборчих списків;
  - скасування реєстрації кандидата;
  - відмова чи відкликання обраного кандидата.

- Скасувати виборчу заставу на місцевих виборах у малих громадах до 50 тисяч виборців для усунення суттєвої перешкоди в реалізації виборчого права для менш заможних кандидатів і політичних партій та зменшення негативного впливу, який мало запровадження застави на можливості жінок і чоловіків брати участь у місцевих виборах. Внести відповідні зміни до Виборчого кодексу.

- Знизити виборчу заставу на місцевих виборах задля зменшення залежності політичних партій від спонсорів й усунення суттєвої перешкоди в реалізації виборчого права для менш заможних кандидатів і політичних партій, а також зменшення непропорційного впливу, який мало підвищення застави — у 4,4 раза для обласних рад та в 4,5 раза для міських рад і кандидатів та кандидаток у міські голови міст — обласних центрів — на можливості жінок і чоловіків брати участь у місцевих виборах. Внести зміни до Виборчого кодексу щодо зменшення застави із чотирьох мінімальних місячних заробітних плат на кожні 90 тисяч виборців відповідного єдиного територіального виборчого округу до однієї мінімальної місячної заробітної плати.

- Відновити можливість самовисування для незалежних кандидатів у малих громадах і в такий спосіб запобігти штучній партизації виборчого процесу на рівні, де немає системної роботи партійних осередків між виборами, запобігти дискредитації партійної системи України й ґендерної квоти. Підвищити поріг застосування системи пропорційного представництва з відкритими списками з громад від 10 тисяч виборців до громад від 50, 75 чи 100 тисяч виборців — із залученням до експертної дискусії щодо розроблення законодавства всіх зацікавлених сторін, зокрема жіночих організацій та об'єднань депутаток місцевих рад.

- Підвищити дієвість 30%-ї ґендерної квоти для мажоритарної системи відносної більшості на виборах депутатів сільських, селищних і міських рад малих громад, запровадивши вимогу щодо черговості внесення кандидатів різної статі. Внести відповідні зміни до Виборчого кодексу.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

- Підвищити дієвість відкритих списків, ліквідувавши гарантії для перших кандидатів у єдиних виборчих списках, а також знизивши потрібний для зміни черговості кандидатів у територіальних виборчих списках рівень їх підтримки з 25 до 10% від виборчої квоти — і в такий спосіб знизити вплив преференцій з боку керівників партій під час розміщення чоловіків на перших позиціях у єдиних та територіальних виборчих списках. Внести відповідні зміни до Виборчого кодексу.
- Встановити чітке правове визначення терміну «сексизм» та законодавчі обмеження щодо нього в усіх аспектах суспільних відносин, зокрема у виборчому процесі, уніфікувавши законодавство. Внести відповідні зміни до Виборчого кодексу, законів України «Про рекламу» й «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та Кодексу України про адміністративні правопорушення.
- Доповнити положення Виборчого кодексу щодо недискримінації і заборони сексизму під час поширення інформації про вибори, яка не є передвиборчою агітацією, — вимогою щодо недискримінації та заборони сексизму в передвиборчій агітації.
- Дати чітке правове визначення кібербулінгу щодо дорослих осіб і розробити законодавчі обмеження щодо нього в усіх аспектах суспільних відносин, зокрема у виборчому процесі. Внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, де передбачити відповідальність за кібербулінг щодо дорослих.
- Урегулювати здійснення передвиборчої агітації в інтернеті, зокрема забезпечити дієві механізми оскарження поширення неправдивої інформації, сексизму й дискримінації, а також санкції проти порушників.
- Ініціювати експертну дискусію щодо розроблення змін до законодавства для втілення ефективного механізму захисту порушених прав, пов'язаних із виборчим процесом, зокрема таких, що пов'язані з дискримінацією, утиском, сексизмом та кібербулінгом щодо учасників виборчого процесу.
- Ініціювати розроблення законодавчих обмежень граничних обсягів виборчих фондів задля зміщення акцентів виборчих кампаній на змістовні політичні програми, дебати кандидатів і спілкування з виборцями, зменшення залежності політичних партій від спонсорів та підвищення доступності участі у виборах як кандидатів для жінок і чоловіків, а також різних категорій громадян. Залучати до експертної дискусії щодо розроблення законодавства всі зацікавлені сторони, зокрема жіночі організації та об'єднання депутаток місцевих рад, а не лише керівників політичних партій.
- Запровадити вимоги щодо формування керівних органів партій і осередків політичних партій із дотриманням ґендерної квоти для допуску жінок — членкинь партії до ухвалення рішень. Внести зміни до Закону України «Про політичні партії в Україні».
- Запровадити компенсацію витрат робочого часу депутаток і депутатів на сесії та засідання постійних комісій, а також витрат на поїздки для зустрічей із виборцями. Залучати до експертної дискусії щодо розроблення змін до Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» усі зацікавлені сторони, зокрема жіночі організації та об'єднання депутаток місцевих рад.

Політичні партії:

- Дотримуватися принципу ґендерної рівності під час формування центральних керівних органів партії, керівних органів осередків партії, обрання керівників і заступників фракцій, виборчих штабів, постійних комісій рад, виконавчих комітетів та інших керівних органів.
- Проводити системну роботу в громадах між виборами, зокрема роботу з жінками — виборчинями й кандидатками, які не були обрані. Залучати жінок до процесів розбудови партійних осередків.
- Провести ґендерний аудит статутів, програм, органів і систем управління політичних партій. Запроваджувати ґендерно чутливі підходи.
- Протидіяти будь-яким формам насильства, дискримінації і сексизму щодо жінок — кандидаток, депутаток та членкинь партії. Вносити теми запобігання й протидії насильству, дискримінації та сексизму в систему підготовки кандидатів і кандидаток, а також навчання з кібербезпеки. Забезпечувати охорону для кандидаток на масових зустрічах під час виборчої кампанії. Пропонувати й надавати юридичну, технічну та психологічну підтримку кандидаткам і депутаткам, які стикаються з такими явищами. Запровадити внутрішню комісію всередині партії для розгляду інцидентів неетичної поведінки в партії і реагування на них.
- Підтримувати створення й функціонування жіночих «крил» усередині партій. Висвітлювати діяльність жіночих крил в інформаційних ресурсах партії і на зборах.
- Організовувати тренінги для обраних жінок-депутаток, програми менторства від досвідчених депутаток, керівниць фракцій та партійних осередків — для менш досвідчених кандидаток і депутаток від партії. Створювати умови для обміну досвідом між обраними жінками-депутатками й активістками партії для заохочення їх до політичної участі.
- Співпрацювати з іншими партіями з питань посилення політичної участі жінок. Сприяти створенню депутатських груп із ґендерних питань у місцевих радах, не чинити перешкод для депутаток і депутатів від партії щодо вступу в такі групи.
- Забезпечити рівний доступ жінок і чоловіків до ресурсів у партіях, зокрема надавати жінкам-кандидаткам рівні із чоловіками можливості щодо участі в теле- й радіоефірах, використання телереклами, зовнішньої реклами та медійних ресурсів партії.
- Розпочати підготовку до висування кандидаток на парламентських виборах. Залучати активних членкинь партії, депутаток місцевих рад, активних кандидаток, які не були обрані на місцевих виборах, і лідерок думок у громадах. Організовувати тренінги для кандидаток, обмін досвідом із досвідченими депутатками й керівницями фракцій для заохочення кандидаток до політичної участі.
- Парламентським політичним партіям — підтримати зміни до законодавства, що сприятимуть фактичним можливостям для рівної участі жінок і чоловіків у виборах та політичному житті.

USAID ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ
УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД
НДІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Матеріал підготовлено Українським Жіночим Фондом у партнерстві з Національним Демократичним Інститутом (НДІ) завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Україна: Ефективна та відповідальна політика». Український Жіночий Фонд відповідальний за зміст цього матеріалу. Інформація, представлена у матеріалі, не обов'язково відображає погляди USAID, Уряду США або НДІ.

Центральну виборчу комісію:

- Запровадити системний підхід до збору й публікації ґендерної статистики за виборами всіх рівнів. Регулярно публікувати відповідну інформацію у виборчий період. Створити відповідний розділ на сайті.
- Публікувати роз'яснення щодо підстав відмови в реєстрації виборчих списків політичних партій через недотримання ґендерної квоти. Робити акцент на дотриманні вимог щодо квоти під час навчання членів виборчих комісій.
- Активно використовувати своє право розглядати питання діяльності виборчих комісій нижчого рівня й забезпечити неухильне дотримання виборчими комісіями нижчого рівня вимог законодавства щодо дотримання ґендерної квоти.

Громадські й міжнародні організації, зацікавлені в просуванні можливостей для жінок брати участь у політичному житті та ухваленні рішень:

- Співпрацювати з політичними партіями, органами державної влади й органами адміністрування виборів для ґендерного аналізу виборчого законодавства, виборчого процесу, ґендерного аудиту партій, моніторингу можливостей і перешкод для жінок брати участь у виборах, протидії порушенням законодавства щодо застосування квот, моніторингу та протидії виборчому насильству, дискримінації і сексизму.
- Організовувати й впроваджувати навчальні програми для жінок-кандидаток та обраних депутаток.

uwf.org.ua